

Slovenský historický ústav v Ríme
Lamačská cesta 8/A, 811 04 Bratislava

**Výročná správa o činnosti
Slovenského historického ústavu v Ríme
za rok 2015**

Bratislava január 2016

Obsah

1 IDENTIFIKÁCIA ORGANIZÁCIE	3
1.1 IDENTIFIKAČNÉ ÚDAJE	3
1.2 VEDECKÁ RADA A RADA ÚSTAVU	3
2 HLAVNÉ ÚLOHY SHÚR.....	4
3 KONTRAKTY ORGANIZÁCIE S ÚSTREDNÝM ORGÁNOM A JEHO PLNENIE	4
4 POSLANIE A ČINNOSŤ SHÚR	5
4.1 VÝSKUMNÉ PROJEKTY SHÚR	5
4.2 VÝZVA NA ROK 2016	14
4.3 VEDECKÉ PODUJATIA SHÚR.....	15
4.4 VYDAVATEĽSKÁ ČINNOSŤ SHÚR	16
4.5 VEDECKÁ SPOLUPRÁCA V RÍME	17
4.6 KNIŽNICA A ARCHÍV SHÚR	19
4.7 SPOLUPRÁCA S MINISTERSTVOM ŠKOLSTVA	19
5 ROZPOČET ORGANIZÁCIE	19
5.1 ROZPOČTOVÉ OPATRENIA	19
5.2 PLNENIE PRÍJMOV	20
6 ČERPANIE VÝDAVKOV	20
ZÁVEREČNÉ SPRÁVY POBERATEĽOV VÝSKUMNÝCH PODPÔR SLOVENSKEHO HISTORICKÉHO ÚSTAVU V RÍME ZA ROK 2015	22

1 IDENTIFIKÁCIA ORGANIZÁCIE

1.1 Identifikačné údaje

Názov:	Slovenský historický ústav v Ríme
Forma hospodárenia:	rozpočtová organizácia štátu
Sídlo:	Lamačská cesta 8/A, 811 04 Bratislava
Zriadený:	zákonom č. 116/2013 Z. z. z 30. apríla 2013

Slovenský historický ústav v Ríme (ďalej SHÚR) je samostatnou rozpočtovou organizáciou štátu, ktorá je napojená finančnými vzťahmi na rozpočet Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky.

Slovenský historický ústav v Ríme bol zriadený na základe Zákona NR SR č. 116/2013 Z. z., ktorý vstúpil do platnosti 1. januára 2014. Fakticky začal fungovať k 1. marcu 2014, kedy jeho vedenie prevzala prvá riaditeľka, zvolená na návrh ministra školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky Dušana Čaploviča na ustanovujúcom zasadnutí Vedeckej rady SHÚR dňa 17. februára 2014.

1.2 Vedecká rada a Rada ústavu

V zmysle zákona č. 116/2013 Z. z. Vedecká rada SHÚR (ďalej iba VR) stanovuje, garantuje a kontroluje odborné a vedecké smerovanie ústavu. Vedeckú radu tvorí deväť odborníkov z odborov histórie, archeológie, práva, dejín staroveku, stredoveku, moderných a cirkevných dejín, archívnictva či knihovníctva, ktorých vymenoval minister školstva, vedy, výskumu a športu spomedzi kandidátov navrhnutých ministrom zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, ministrom kultúry Slovenskej republiky, predsedom Slovenskej akadémie vied a dekanmi filozofických fakúlt so sídlom na území Slovenskej republiky.

Zloženie VR v roku 2015 (v abecednom poradí):

prof. PhDr. *Marta Dobrotková*, CSc. dekanka Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave, profesorka katedry histórie;

doc. PhDr. *Martin Hetényi*, PhD., riaditeľ Ústavu pre výskum kultúrneho dedičstva sv. Cyrila a Metoda pri Filozofickej fakulte Univerzity Konštantína filozofa v Nitre;

prof. PhDr. *Ján Lukačka*, CSc., profesor v odbore slovenské dejiny na katedre slovenských dejín Filozofickej fakulty UK v Bratislave, predseda Vedeckej rady SHÚR;

PhDr. *Peter Olexák*, PhD., vysokoškolský pedagóg na katedre histórie Filozofickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku;

Mgr. *Lenka Pavlíková*, riaditeľka Štátneho archívu v Bratislave;

PhDr. *Matej Ruttkay*, CSc. riaditeľ Archeologického ústavu SAV v Nitre;

doc. PhDr. *František Šimon*, CSc., vysokoškolský pedagóg v odbore klasickej filológie, Filozofická fakulta Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach;

PhDr. *Pavol Šimunič*, generálny riaditeľ sekcie kultúrneho dedičstva Ministerstva kultúry SR;

Mgr. *Stanislav Vallo*, v čase vymenovania generálny riaditeľ sekcie ministra, Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, neskôr veľvyslanec SR v Bruseli.

VR sa v roku 2015 zišla dvakrát:

1. 9. februára 2015, kedy schválila Správu o činnosti SHÚR za rok 2014 a jej súčasť – Ročnú finančnú závierku SHÚR za rok 2014, vyjadrila súhlas s návrhom rozpočtu SHÚR na rok 2015, prerokovala žiadosti o udelenie výskumných podpôr SHÚR a vybrala výskumných spolupracovníkov, ktorí boli v roku 2015 vyslaní na výskum do Ríma;
2. 14. decembra 2015, kedy prerokovala predbežnú správu o činnosti SHÚR za rok 2015 a prerokovala a schválila výzvu na rok 2016.

Rada ústavu pozostáva z riaditeľky ústavu ako štatutára SHÚR, z riaditeľa Slovenského inštitútu v Ríme a napokon tajomníka SHÚR, menovaného riaditeľom.

Zloženie Rady ústavu v roku 2015:

prof. Dr. phil. Emília Hrabovec – predsedníčka

doc. Peter Dvorský – riaditeľ Slovenského inštitútu v Ríme

Mgr. Pavol Demjanič – tajomník SHÚR.

2 HLAVNÉ ÚLOHY SHÚR

V súlade so zákonom č. 116/2013 Z. z. zabezpečuje SHÚR vo svojej činnosti dve hlavné úlohy, a to vedeckovýskumnú činnosť a prezentáciu výsledkov výskumu národnej a medzinárodnej vedeckej komunite. V rámci vedeckého výskumu sa zameriava najmä na výskum slovacík uložených v archívoch Talianskej republiky, Vatikánu, Republiky San Maríno a Zvrchovaného rádu maltézskych rytierov, v knižniciach, galériách a múzeách na území uvedených subjektov. Tento výskum vykonáva prostredníctvom výskumných spolupracovníkov, ktorých vyberá Vedecká rada SHÚR na základe podaných žiadostí a ústav vysielala na výskumné pobyty do Talianska a Vatikánu. Obsahovo sa ťažíška výskumu SHÚR sústreďujú na štyri výskumné okruhy:

1. Veľkomoravské obdobie, cyrilo-metodská misia a cyrilo-metodské dedičstvo;
2. Slováci v Uhorsku, slovenský podiel na uhorskom štáte;
3. Vývoj slovenského národného povedomia a slovenskej národno-štátnej identity;
4. Dejiny Slovenska a Slovákov v 20. storočí vo svetle vatikánskych a talianskych archívov.

Výsledky výskumov prezentuje SHÚR medzinárodnej vedeckej komunite predovšetkým vydávaním vlastného cudzojazyčného vedeckého časopisu *Slovak Studies. Rivista dell'Istituto Storico Slovacco di Roma*, ilustrovaného spravodaja *Bollettino dell'Istituto Storico Slovacco di Roma* a organizáciou prednášok, prezentácií a iných vedeckých podujatí v Ríme, Vatikáne resp. v Taliansku poťáže na Slovensku, a to samostatne alebo v spolupráci s inými historickými inštitúciami.

3 KONTRAKTY ORGANIZÁCIE S ÚSTREDNÝM ORGÁNOM A JEHO PLNENIE

Slovenský historický ústav v Ríme neuzavrel s MŠVVaŠ SR v roku 2015 žiaden kontrakt.

4 POSLANIE A ČINNOSŤ SHÚR

4.1 Výskumné projekty SHÚR

V rámci svojho vedeckovýskumného poslania zverejnil SHÚR v roku 2015 jednu výzvu na udelenie výskumných podpôr na historický výskum v Ríme a Vatikáne resp. na území Talianskej republiky. Na výzvu, ktorá bola publikovaná v januári 2015, si podalo žiadosti 25 uchádzačov. Vedecká rada SHÚR po preštudovaní schválila 17 žiadostí o výskumný pobyt v trvaní dvoch týždňov. Po posúdení kvality predložených projektov a odbornej pripravenosti žiadateľov bádať vo vatikánskom a talianskom prostredí Vedecká rada na svojom zasadnutí 9. februára 2015 schválila 17 projektov z rôznych historických disciplín od archeológie cez stredoveké, novoveké a najnovšie dejiny až po dejiny umenia a slavistiku. K nim sa pridali dvaja žiadatelia, ktorých projekty boli schválené v predchádzajúcom roku 2014, avšak z vážnych dôvodov bola ich realizácia preložená na nasledujúci rok, a to Mgr. Michal Kšíňan, PhD., ktorý bol v jeseni 2014 na Fulbrightovom štipendiu v USA, a Mgr. Eva Kotlíriková Specogna, ktorá v jeseni 2014 ochorela a musela byť hospitalizovaná.

Výskumné pobyty v roku 2015 absolvovali nasledovní slovenskí vedci:

PhDr. Daniela Dvořáková, CSc.

Slovaciká v Archíve apoštolskej penitenciárie a možnosti ich využitia pri výskume neskorostredovekých slovenských dejín (15. storočie)

Archív pápežskej penitenciárie (*Archivio della Penitenzieria Apostolica*) zhromažďuje písomné pramene, ktoré vznikli z činnosti kuriálneho úradu – pápežskej penitenciárie (*Sacra Poenitentiaria Apostolica*), ktorej oblasťou pôsobnosti boli trestnoprávne, manželské a penitenciárne záležitosti (kancelária vydávala v tejto súvislosti dišpenzy, licencie, deklarácie a i.). V stredovekej praxi to znamenalo, že na tento úrad predkladali veriaci žiadosti o odpustenie najťažších hriechov ako aj najrozličnejších prehreškov „*irregularitates*“.

So žiadosťami na pápežskú penitenciáriu prichádzali aj veriaci z Uhorského kráľovstva, územie dnešného Slovenska nevynímajúc. Na rozdiel od registrov suplík podávaných priamo do pápežskej kancelárie, kde boli žiadateľmi prevažne príslušníci aristokracie, sociálna skladba žiadateľov obracajúcich sa na pápežskú penitenciáriu bola podstatne pestrejšia. Často to boli obyčajní farári, mešťania, drobní šľachtici, príslušníci nižšieho kléru, služobné obyvateľstvo na hradoch a podobne. Žiadosti sa zapisovali do registrov *Registra matrimonialium et diversarum* a tieto registre sú nesmierne cenným a na informácie nesmierne bohatým pramenným materiálom nielen ku každodennému životu stredovekých ľudí, ale aj celému radu ďalších oblastí výskumu (za všetky môžem spomenúť gender study, dejiny medicíny, dejiny cirkevnej správy, vzdelanie, kriminalita, komunikácia atď.) Registre pritom obsahujú aj pomerne veľké množstvo materiálu k dejinám Slovenska. Cieľom projektu bol výskum zväzkov *Registra matrimonialium et diversarum* v 15. storočí a publikovanie výsledkov výskumu v čo najkratšom čase. Zámerom bolo oboznámiť historickú obec so slovacikálnym materiálom, ktorý sa v tomto archíve nachádza a možnosťami jeho využitia pri výskume stredovekých slovenských dejín.

PhDr. Bohumila Ferenčuhová, DrSc.

Malá dohoda medzi Francúzskom a Talianskom 1914 – 1940

V roku 2015 pokračovala vo výskume uvedenej témy v archívoch v Ríme (*Archivio ufficio storico stato maggiore esercito, Archivio centrale di Stato, Archivio Storico Diplomatico del*

Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale), sústrediac sa najmä na obdobie 30. rokov 20. storočia. Po nástupe Hitlera k moci sa presunuli priority Malej dohody, čo Milan Hodža v Bratislave vo februári 1934 vyjadril slovami: „*Proti veľkému, dnes zase zbrojacemu susedovi nepozostáva nič iného ako dohoda slabších, ktorých spájajú spoločné záujmy. [...] Malá dohoda je alfou i omegou československej zahraničnej politiky. My Slováci to vieme, ale nielen od prevratu.*“ Jeho slová obsahujú aj výzvu čs. zahraničnej politike. „*Nie je vrahom pravdy len ten, kto ju priamo vraždí, ale je spoluvinníkom aj ten, kto svojím slaboštvom a dôverčivosťou pravdu vraždiť dovoľuje.*“

Jednotlivec neurčuje beh dejín. Ani Milanovi Hodžovi v kresle premiéra sa nemohlo podariť zvrátiť nepriaznivý historický vývoj, ktorý vyústil do 2. svetovej vojny. Hodža mal v pláne upevniť stredoeurópsky blok a v prvom kroku nadviazať spoluprácu Malej dohody s krajinami Rímskeho protokolu – Rakúskom a Maďarskom – politicky a hospodársky spolupracujúce s Talianskom. Výskum v talianskych archívoch umožnil pozrieť sa na túto problematiku zo zorného uhla tejto ambiciózneho veľmoci.

PhDr. Eva Frimmová, PhD.

Podpísanie dvojítých svadobných zmlúv habsburských a jagelovských potomkov roku 1515 v Bratislave a Viedni

Rok 1515 priniesol veľké politické zmeny. Bratislava sa na štyri mesiace stala centrom záujmu viacerých európskych štátov, pretože sa tu odohrávala významná udalosť: rokovania troch kráľov z rodu Jagelovcov a zástupcov nemeckého cisára Maximiliána I. Habsburského o uzavretí manželstva cisárových vnúcat Ferdinanda a Márie s potomkami uhorského kráľa Vladislava II. Jagelovského Annou a Ľudovítom. Nakoniec sa 20. mája 1515 podpísali na Bratislavskom hrade dve zmluvy a tretia v deň ich zásnub 22. júla vo Viedni. Spoločným zámerom bolo vytvoriť silné a vyvážené spojenectvo viacerých štátov schopných odolávať Turkom, ale aj iným nepriateľom v Európe. Jedným z prostriedkov uskutočňovania tohto zámeru bola sobášna politika. Uvedené dvojité svadobné zmluvy sa stali právnym podkladom vzniku Habsburskej monarchie po bitke pri Moháči roku 1526.

Rokovania o svadobnej zmluve a zásnuby sa oslávili na najvyššej úrovni za prítomnosti najvýznamnejších osobností vtedajšieho politického, duchovného a spoločenského života. Viacerí účastníci udalosti popísali, ale najhodnovernejšie a literárne najlepšie ju vykreslil Richard Bartolini, osobný tajomník pápežského a cisárskeho legáta Matúša Langa. Pôvodný Bartoliniho text *Odeporicon* predstavuje množstvo úryvkovito načrtnutých informácií z rozličných oblastí, ktoré treba na základe získaných podkladov hodnoverne objasniť. Neprebádané ostávajú niektoré okolnosti rokovania, napr. inštrukcie pápeža Júlia II. a po jeho smrti Leva X., ktoré adresoval svojmu legátovi gurskému kardinálovi Matúšovi Langovi, hlavnému konateľovi tejto udalosti v zastúpení cisára Maximiliána.

Vo Vatikánskom tajnom archíve sa nachádza materiál pre výskum osobností, ktoré pracovali v tom čase v službách pápeža Leva XII. ako legáti a majú priamu súvislosť s udalosťou z roku 1515:

- Matúš Lang, kardinál, gurský biskup a miestodržiteľ Rakúska i zástupca salzburského arcibiskupa Leonarda Keutschacha, ktorý ako vyslanec cisára Maximiliána bol poverený zorganizovať a úspešne dokončiť rokovania v Bratislave,
- Petrus Urrea a
- Laurentius Campeggio.

V tom čase, konkrétne v rokoch 1514 – 1522, bol vynikajúci taliansky humanista a politik Hieronymus Balbus prepoštom Dómu sv. Martina v Bratislave a po odchode Matúša Langa za arcibiskupa do Salzburgu sa stal biskupom v Gurku (Korutánsko).

Mgr. Miriam Hlavačková, PhD.

Pápežská kúria a Uhorsko za vlády Mateja Korvína 1458 – 1490 (s dôrazom na územie dnešného Slovenska)

V čase, keď na uhorský trón nastúpil Matej Korvín, zamestnávala európske mocnosti otázka spoločného postupu proti Turkom. Hlavným organizátorom týchto snáh bola pápežská kúria, ktorá iniciovala kongresy, vyzývala ku križiackym výpravám a organizovala obranné aliancie práve ohrozených mocností. Takúto stratégiu uplatňovala aj na východe – v centre s Uhorskom.

Základnou podmienkou toho, aby sa plány pápežov uskutočnili, bolo politicky stabilizovať Uhorsko a dosiahnuť súčinnosť kresťanských panovníkov. Záujmom pápežskej kúrie preto bolo urovnať vzťah medzi Matejom Korvínom a rímsko-nemeckým kráľom Fridrichom III., ktorých súperenie ohrozovalo spoločný protiturecký postup. Diplomatically sa pápeži snažili urovnať spory medzi panovníkmi a podnecovať k výprave prostredníctvom pápežských legátov a nuncií, vysielaných na panovnícke a kniežacie dvory. V diplomatických službách Mateja Korvína pôsobili cirkevní hodnostári (stojaci zároveň na čele biskupstiev či kapitúl), ktorí boli vysielaní do pápežskej kúrie alebo rokovali s pápežskými legátmi na našom území. Patrili k nim napríklad bratislavský prepoš a nitriansky biskup Anton zo Šankoviec alebo bratislavský prepoš a vicekancelár Univerzity Istropolitany Juraj zo Schönbergu, ktorý sa stal apoštolským protonotárom a po boku pápežských legátov zastupoval záujmy panovníka na ríšskych snemoch i významných medzinárodných rokovaníach.

Cieľom projektu bolo na základe prameňov z Vatikánskeho tajného archívu a rukopisov z Vatikánskej apoštolskej knižnice priblížiť vzťah pápežskej kúrie a Uhorského kráľovstva v druhej polovici 15. storočia.

Mgr. Daniela Hrnčiarová, PhD.

Proces udeľovania cirkevného azylu na území dnešného Slovenska v kontexte predpisov rímskej kongregácie

Cirkevný azyl patrí k najstarším privilégiám cirkvi. Hoci by sa zdalo, že ochrana na posvätnom mieste dosiahla svoj vrchol v období stredoveku, podrobnejší archívny výskum dokazuje, že predovšetkým pre územie dnešného Slovenska máme v archívoch s rozličnou územnou pôsobnosťou najviac dochovaných spisov z azylového konania, ktoré pochádzajú z obdobia ranného novoveku.

Naša slovenská historiografia tejto téme nevenovala prakticky žiadnu pozornosť. Svoj predchádzajúci archívny výskum autorka zamerala predovšetkým na preskúmanie spisov arcibiskupského archívu v Ostrihome, v Prahe a vo Viedni. Počas výskumu sa jej podarilo identifikovať osobitný spôsob ochrany azylanta prostredníctvom tzv. *litterae reversales*. Hoci je tento spôsob ochrany popísaný v pápežských konštitúciách, uhorský klérus mal vydávanie reverzálnych listín, ktoré za určitých podmienok zaručovali žiadateľovi neudelenie trestu smrti alebo trestu zmrzačenia údov, veľmi v obľube.

Hlavným zámerom tohto projektu bolo porovnať prax zaužívanú Rímskou kúriou so spôsobom ako sa udeľoval azyl v jurisdikcii ostrihomského arcibiskupa a jeho arcibiskupského konzistória so sídlom v Trnave, ktoré pre arcibiskupa pripravovalo podklady k jednotlivým prípadom. Výskum bol zameraný predovšetkým na archív *Congregatio iurisdictionis et immunitatis ecclesiastici*, ktorú v roku 1626 zriadil pápež Urban VIII. Do jej kompetencie okrem iného spadalo aj rozhodovanie v konkrétnych prípadoch udelenia cirkevného azylu. Ďalej sa venovala výkladu pápežských konštitúcií upravujúcich cirkevný azyl, pretože pri niektorých všeobecnejšie koncipovaných ustanovení dochádzalo aj

protichodným záverom. Informácie o priebehu konkrétnych procesoch môžu pomôcť doplniť doteraz zistené poznatky o tom, ako celé konanie prebiehalo. Okrem toho sa v archívnych spisoch našlo niekoľko prípadov vzťahujúcich sa na územie Slovenska, v ktorých sa strany zúčastnené na azylovom konaní odvolali priamo do Ríma a medzi spismi kongregácie by sa dalo dohľadať ich ukončenie. Získané a doplnené poznatky o udeľovaní cirkevného azylu pomôžu dokresliť osobitný vzťah uhorského panovníka k cirkvi.

Mgr. Anton Hruboš

Reflexia Slovenska a slovenskej otázky v Československu fašistickým Talianskom do roku 1938

Zámerom projektu bolo zrealizovať základný archívny výskum k širšie koncipovanej téme reflexie Slovenska a slovenskej otázky v období prvej Československej republiky fašistickým Talianskom. Osobitný dôraz bol pri výskume kladený na dve základné línie: na objasnenie miesta Slovenska v kontexte talianskej zahraničnej politiky 20. a 30. rokov, ako aj na talianske vnímanie slovenskej otázky v rámci národnostných problémov československého štátu a strednej Európy.

Taliansko sa v kontexte medzivojnových dejín spája so Slovenskom častokrát len v súvislosti s prvou Viedenskou arbitrážou z 2. novembra 1938 ako jedna z dvoch deštruktívnych síl jeho trianonskej hranice. Aj keď Slovensko nikdy priamo nespadlo do záujmu talianskej geopolitiky, predsa len, ako preukázali už viaceré práce, Rím dianie v jeho priestore monitoroval a o informácie o slovenskom národno-emancipačnom hnutí prejavoval záujem sám Benito Mussolini.

Sekundárne sa výskum orientoval na objasnenie často diskutovaných stykov slovenského autonomistického hnutia s predstaviteľmi fašistického režimu v druhej polovici 30. rokov. Pokúsi sa poodhaliť konkrétne formy spolupráce a politicko-ideologickej inšpirácie slovenských politických organizácií talianskym fašizmom.

Mgr. Peter Jašek, PhD.

Slovenský dissent a kontakty s Talianskom a Vatikánom v rokoch 1965 – 1989

Výskumný projekt Slovenský dissent a kontakty s Talianskom a Vatikánom v rokoch 1965 – 1989 sa zameriava na výskum odboja, opozície a odporu proti komunistickému režimu na Slovensku a na jeho kontakty a ovplyvnenie Talianskom v rokoch 1964 – 1989. Spomenuté roky boli poznačené v druhej polovici 60. rokov a najmä v roku 1968 demokratizáciou režimu, ktorú zastavila okupácia Československa vojskami Varšavskej zmluvy v auguste 1968. V dôsledku okupácie prešiel komunistický režim v 70. a 80. rokoch do fázy tzv. normalizácie. V dôsledku toho sa sformovali nové skupiny protikomunistického odporu, pričom viaceré prúdy slovenského dissentu mali intenzívne kontakty s Talianskom. Na prvom mieste stojí tajná cirkev ako najsilnejší prúd odporu proti komunizmu na Slovensku v 70. a 80. rokoch. Jej aktivisti mali vybudované vynikajúce spojenie najmä na Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda v Ríme, kde sa sústreďovala slovenská kňazská emigrácia. Ústav bol hlavným vydavateľom náboženskej literatúry, ktorá bola tajnými kanálmi distribuovaná na Slovensko. Rím sa tak stal jedným z hlavných centier slovenskej emigrácie a miestom, kde sa odohrávali významné udalosti pre slovenské dejiny. Za všetky spomeňme generálne zhromaždenie Svetového kongresu Slovákov, ktoré sa tu konalo v roku 1975, prebiehal tu aj úspešný zápas o samostatnú slovenskú cirkevnú provinciu.

Okrem kontaktov v cirkevnom prostredí existovalo v období 70. a 80. rokov ešte jedno významné spojenie medzi Talianskom a Slovenskom. Išlo o osobu Alexandra Dubčeka, lídra obrodného procesu v roku 1968, ktorý sa po okupácii stal nepriateľom normalizačného

režimu a zaradil sa medzi jeho najprísnejšie sledovaných odporcov. Hoci sám bol v tomto období v pozícii osamelého hráča, ktorý okrem skupiny svojich priateľov nespolupracoval so žiadnymi prúdmi slovenského disentu, práve v Taliansku našiel veľmi silné zázemie. Taliansky (euro)komunisti totiž intenzívne sledovali odborný proces v roku 1968 a odvtedy bol Dubček v Taliansku veľmi populárny. Predstavitelia talianskej komunistickej strany s ním udržiavali kontakty po celé obdobie normalizácie a poskytovali mu významnú podporu: z Ríma nosili Dubčekovi prohibičnú literatúru, a napokon cez Taliansko sa uskutočnil aj jeho návrat do politiky v roku 1988. Vtedy mu udelila univerzita v Bologni čestný doktorát a pri jeho preberaní Dubček vystúpil s prejavom obhajujúcim rok 1968. Zároveň ho počas tejto návštevy Talianska prijal pápež Ján Pavol II. a jeho pobyt vyvolal veľký záujem talianskych médií.

doc. PhDr. Miroslav Kamenický, CSc.

Rekatolizácia na území Slovenska v 17. storočí vo svetle archívnych fondov Kongregácie pre evanjelizáciu národov (pôvodne „Sacra Congregazione di Propaganda Fide“) a Apoštolskej nunciatúry Viedeň („Nunziatura Apostolica di Vienna“)

Jedným z najvýznamnejších historických procesov, ktoré prebiehali v 17. storočí na území Slovenska, bola rekatolizácia. Po masívnom nástupe reformácie v 16. storočí a na začiatku 17. storočia začala aj katolícka cirkev vážnejšie reagovať na vzniknutú situáciu. Cieľom projektu je podrobné preskúmanie foriem rekatolizácie na Slovensku v období od viedenského mieru (1606) po zákonné články 25 a 26/1681 šopronského snemu.

Archív Kongregácie pre evanjelizáciu národov je jedným z najdôležitejších archívov pre problematiku rekatolizácie. Tam zväčša končili všetky závažnejšie správy o reformácii a rekatolizácii, ktoré posielal viedenský nuncius i ostrihomský primas do Vatikánu. Ďalším dôležitým fondom s prameňmi k dejinám rekatolizácie na území Slovenska v 17. storočí je fond Apoštolská nunciatúra vo Vatikánskom tajnom archíve. Územie Slovenska podliehalo viedenskému nunciovi po celé stáročia. Je len samozrejmé, že sa to prejavilo v kvantite agendy nuncia so vzťahom k Uhorsku i konkrétne k jednotlivým regiónom Slovenska. Preto bolo zaujímavé preskúmať, ako viedenská nunciatúra ovplyvňovala procesy rekatolizácie na Slovensku.

Mgr. Eva Specogna Kotláríková

Vzdelávacia rola Accademie di San Luca v období 17 -19. storočia a jej vplyv na výučbu architektúry v Strednej Európe

Zámerom výskumu ako súčasť doktorandského štúdia bolo formou prípadových štúdií preskúmať didaktické metódy a postupy aplikované v priebehu 17. - 19. storočia pri výučbe architektúry v *Accademii di San Luca* v Ríme so zreteľom na prepojenia na viedenskú Akadémiu krásnych umení, či na súkromné akadémiu v stredoeurópskom priestore, predovšetkým na území dnešného Slovenska. Výskum v Ríme umožnil zmapovať pramenný materiál – konkrétne zachované lekczie z prelomu 17. a 18. storočia (lekcie Mattiu de Rossi, Gregoria Tomassiniho, Domenica Martinelliho, Francesca Fontanu resp. Filippa Juvarru) a tiež z obdobia, kedy na Akadémii študoval budúci riaditeľ viedenskej Akadémie Pietro Nobile (prelom 18. a 19. storočia). Do výskumu boli tiež začlenené didaktické materiály, ktoré vznikli pre potreby vyučovania mimo akademického prostredia (priama výučba architektov, respektíve súkromné akadémiu). Detailne preskúmané boli aj pobyty a priebeh štúdia študentov Viedenskej akadémie v Ríme (s dôrazom na študentov zo Slovenska).

Jedným z výstupov výskumu bude okrem jeho publikovania aj prezentácia v rámci plánovanej výstavy *Bella Italia* v Slovenskej národnej galérii (pravdepodobne 2016), mapujúcej taliansko

– slovenské kultúrne a umelecké kontakty v oblasti maliarstva, sochárstva a architektúry.

Mgr. Michal Kšiňan, MAS, PhD.

Milan Rastislav Štefánik vo svetle talianskych a vatikánskych archívov

Cieľom projektu bolo urobiť základný archívny výskum o činnosti Milana Rastislava Štefánika v Taliansku a o talianskom pohľade na jeho aktivity. Výskum bol realizovaný hlavne v Archíve Historického úradu Hlavného štábu armády (*Archivio dell'Ufficio Storico dello Stato Maggiore dell'Esercito*), v Historicko-diplomatickom archíve Ministerstva zahraničných vecí (*Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri*) a v Historickom archíve Sekcie pre vzťahy so štátmi Štátneho sekretariátu Svätej stolice (*Archivio storico della Sezione per i Rapporti con gli Stati – Archivio della Congregazione degli Affari Ecclesiastici Straordinari*). Konečným výstupom z projektu bude životopis Milana Rastislava Štefánika, podložený medzinárodným archívnym výskumom.

Mgr. Ivana Kvetánová, PhD.

Slovenské mestá na mape Uhorska v Apoštolskom paláci vo Vatikáne (Loggia della Cosmografia alebo tzv. Terza Loggia) a veduta mesta Bratislavy v Palazzo Vecchio vo Florencii

Mapa Uhorska v Apoštolskom paláci vo Vatikáne, ako i veduta mesta Bratislavy v Palazzo Vecchio vo Florencii sú súčasťou výskumného projektu, ktorý je realizovaný s podporou Slovenského historického ústavu v Ríme už od roku 2014. Pokračovanie výskumu vyplynulo predovšetkým z faktu, že vo Florencii od jari 2015 pokračuje reštaurovanie spomínanej veduty. Freska, umiestnená na prvom nádvorí paláca (tzv. Cortile di Michelozzo), tvorí súčasť série vedút niektorých miest Habsburskej monarchie. Vytvorené boli na žiadosť Maximiliána II., ako svadobný dar pri príležitosti sobáša jeho sestry Johanny (Giovanna D'Austria) s Františkom Medicim v roku 1565. Potvrdilo sa, že predlohou fresky bola veduta od Hansa Mayra zobrazujúca korunovačné slávnosti cisára Maximiliána II. v roku 1583 v Bratislave. V mnohých detailoch je naozaj veduta identická a zobrazuje, tak ako i tlačaná verzia od H. Mayra, viaceré scény odohrávajúce sa počas korunovačných slávností. Práve detailné štúdium veduty, počas jej reštaurovania, umožňuje možnosť sledovať do akej miery reprodukcia zodpovedá alebo sa odlišuje od pôvodnej predlohy. Mnohé z uvedených detailov môžu byť rovnako nápomocné aj kolegom vo Florencii, ktorí majú ťažkosti identifikovať viaceré objekty zobrazené na vedute.

Kontinuita výskumu mapy Uhorska vo Vatikáne súvisí predovšetkým z prehĺbením štúdia eventuálnych mapových predlôh a podkladov. Minuloročný výskum preukázal, že mapou, ktorá slúžila ako podklad na zhotovenie vatikánskej fresky, bolo zrejme dielo Gerharda Mercatora. Tak spektrum vyobrazených miest, ako ich názvoslovie, sú porovnateľné s mapou Uhorska na Tretej lóži vo Vatikáne. Samozrejme, obe mapy preukazujú isté odlišnosti. Na Mercatorovej mape je 47 miest, ktoré prislúchajú teritóriu dnešného Slovenska. Naopak mapa Tretej lóže Apoštolského paláca prezentuje len 43 lokalít, pričom 35 z nich je možné stotožniť s konkrétnymi miestami. Spoluprácou s geodetom a kartografom a zabezpečením kvalitného kolmého snímku sa pokúsime vyrátať odchýlenie mapy vzhľadom na sever a zidentifikovať na základe lokalizácie na mape mestá a lokality s problematickým a nepresným názvoslovím (8 miest). Treba podotknúť, že vatikánska freska má odlišné vychýlenie i vzhľadom na Mercatorovu mapu.

Taktiež bolo potrebné bližšie zanalyzovať v poradí 8. mapu Čiech a Rakúska (tvoriaca súčasť mapy Germánie), ktorá na svojom východnom okraji zobrazuje taktiež niektoré slovenské mestá.

Mgr. Drahoslav Magdoško, PhD.

Košické archíválie v Generálnom dominikánskom archíve v Ríme

Stratené a znovuobjavené. Takýto je napokon šťastlivý osud takmer 200 písomností zo 14. – 18. storočia, ktoré kedysi patrili niektorým archívom na dnešnom Slovensku a Maďarsku. Počas druhej svetovej vojny totiž zmizli a len koncom 20. storočia ich slovenskí archivári náhodou našli zaevidované v Archivum Generale Ordinis Predicatorum v Ríme (v Kláštore sv. Sabiny na Aventine). Písomnosti sa týkajú práve dominikánskych kláštorov v bývalom Uhorskom kráľovstve. Vyše polovica z týchto dokumentov pritom pochádza z jediného mesta – Košíc (Slovensko). Pokračujúci výskum týchto archíválií bol preto zameraný na zistenie ďalších informácií o stredovekých a ranonovovekých dejinách mesta Košice a košického dominikánskeho kláštora.

PhDr. Margaréta Musilová

Rímska antická architektúra ako model pre monumentálnu murovanú architektúru v priestore Bratislavského hradu z 1. storočia pred Kristom

Archeologický výskum na Bratislavskom hrade (2008 – 2014) priniesol popri rade nálezov z iných historických období, predovšetkým objav jedinečného komplexu murovaných architektúr postavených podľa rímskych predlôh. Tento významný objav prekonal všetky očakávania a zásadne mení pohľad nielen na históriu Bratislavy a juhozápadného Slovenska, ale aj vývoja stredoeurópskeho priestoru v období 1. storočia pred Kristom.

Ide o architektúru stavanú rímskou stavebnou technikou pravdepodobne pre keltskú kniežaciu elitu obývajúcu bratislavské oppidum v neskorej dobe laténskej. Okrem samotnej murovanej architektúry sa prostredníctvom archeologického výskumu podarilo objaviť niekoľko tisíc fragmentov rímskych amfor dokazujúcich čulý obchod na križovatke Jantárovej a Podunajskej obchodnej cesty. Zvlášť významný bol nález pokladu 15 zlatých keltských statérov: Biaticov aj Nonnosov (po prvýkrát v histórii na Slovensku) a 7 strieborných mincí v predsieni Rímskej stavby I. Archeologický výskum ešte nie je ukončený a definitívne závery sa budú formulovať až po spracovaní všetkých dát a nálezov. Nové nálezy priniesli epochálny zvrat v doterajších poznatkoch o počiatkoch murovanej kamennej architektúry na území Bratislavy a zároveň sa stali kvalitatívne novým príspevkom k poznaniu mincovníctva bratislavských Keltov. Objavené pamiatky sú celoeurópskeho významu a svedectvom výnimočného kultúrneho dedičstva.

Cieľom výskumného projektu bola komparatívna analýza objavených antických murovaných stavieb na Bratislavskom hrade v neskorolatónskom prostredí vo vzťahu k rímskej architektúre neskororepublikánskeho obdobia a včasného cisárstva. Komparatívna analýza huteľných nálezov antického charakteru s podobnými nálezmi pochádzajúcimi z lokalít v Taliansku. Kompletizácia a integrácia doposiaľ získaných výskumných poznatkov prostredníctvom ďalšieho štúdia vo výskumných inštitúciách v Taliansku, predovšetkým so sídlom v Ríme, ako aj priamo na antických lokalitách v Ostii, v Pompeiách, Herculaneu, Paestume a na Sicílii. Skúmať možnosti inovatívnej a pre širokú verejnosť pútavej prezentácie archeologických lokalít, ich ochrany konzervovania a reštaurovania. V nadväznosti na vyššie uvedené ciele, prostredníctvom publikačnej, prezentačnej, publicistickej a vzdelávacej činnosti prispieť k šíreniu informácií na domácej pôde, ako aj v zahraničí, o významnom postavení Bratislavského oppida v antickom svete 1. storočia pred Kristom, v období, z ktorého nemáme písomné pramene antických autorov týkajúce sa nášho územia.

ThDr. Peter Slepčán

Činnosť slovenského episkopátu v období pred a počas prvej Slovenskej republiky (1938 – 1942)

Úloha Katolíckej cirkvi v období prvej Slovenskej republiky je celospoločensky diskutovanou otázkou. Doteraz sa pozornosť historikov koncentruje najmä na vybrané kňazské osobnosti, čo nevytvára objektívny obraz, keďže hlavnou autoritou Katolíckej cirkvi je biskupský zbor.

Slovenský biskupský zbor tvorili sídelní biskupi: Karol Kmeťko (Nitrianska diecéza), Marián Blaha, neskôr Andrej Škrábik (Banskobystrická diecéza), Ján Vojtaššák (Spišská diecéza) a Pavol Gojdič (Prešovské gréckokatolícke biskupstvo), biskupi apoštolskí administrátori: Pavol Jantusch (Trnavská apoštolská administratúra), Jozef Čársky (Prešovská apoštolská administratúra) a pomocní biskupi v apoštolských administratúrach: Michal Buzalka (Trnavská apoštolská administratúra) a Eduard Nécsey (Nitrianska diecéza).

Biskupský zbor pravidelne zasadal a usiloval sa o riešenie dobových problémov. Jeho dôležitou úlohou bolo zachovanie náboženského života aj v ťažkých podmienkach vojny a tlaku ideológie nemeckého národného socializmu. Biskupi reagovali na aktuálne dianie a prostredníctvom diplomatického zástupcu Svätej stolice Giuseppe Burzia udržiavali kontakt so Svätou stolicou. Výnimočné postavenie pri tomto kontakte mal pomocný biskup Michal Buzalka.

Buzalka ako jediný z biskupov žil s pracoval v hlavnom meste, kde viedol tamojší centrálny kňazský seminár. Bol hlavnou osobnosťou Katolíckej akcie na Slovensku vo všetkých jej zložkách, t.j. Združenie katolíckej mládeže a Katolícka tlačová kancelária s Katolíckymi novinami. Ďalšou dôležitou funkciou bolo vedenie duchovnej služby v armáde. Toto všetko prispievalo k tomu, že bol dobre informovaným a veľmi cenným spolupracovníkom diplomatického zástupcu Svätej stolice na Slovensku Giuseppe Burzia, tak ako sa to odráža aj v jeho diplomatických hláseniach do Vatikánu. Bolo potrebné preveriť túto hypotézu a zároveň zhodnotiť komplexnejšie kontakty so Svätou stolicou aj u ostatných biskupov. Pritom tu mal autor na mysli obojsmerné kontakty episkopátu so Svätou stolicou, ktorých preskúmanie vo vatikánskych archívoch pomôže objektivizovať otázku miesta a úlohy Katolíckej cirkvi na Slovensku v rokoch 1. Slovenskej republiky. V archívnom výskume autor venoval zvláštnu pozornosť úrovni, intenzite a objektívnosti vzájomného informovania sa medzi Slovenskom a Svätou Stolicou.

ThLic. Andrej Škoviera, PhD.

Vznik prvých slovenských prekladov bohoslužobných textov byzantsko-slovanského obradu v kontexte dobovej situácie v Gréckokatolíckej cirkvi v Česko-Slovensku v prvej polovici 20. storočia

Vo svojom výskume sa autor sústredil na otázku vzniku prvých slovenských prekladov bohoslužobných textov byzantsko-slovanského obradu v kontexte dobovej situácie v Gréckokatolíckej cirkvi v Česko-Slovensku v prvej polovici 20. storočia. Prvý slovenský preklad liturgie sv. Jána Zlatoústeho bol publikovaný v roku 1933 v Nitre a potom v roku 1937 v Banskej Bystrici. Autorom prekladu bol gréckokatolícky kňaz Pavol Spišák (1901 – 1975). V prostredí Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku vyvolal tento počín nemalú odozvu, a to napriek tomu, že preklad nebol určený na liturgické použitie, slúžil len ako vysvetľujúci text (do liturgického používania sa dostal napokon až v roku 1968). Počin o. Pavla Spišáka vyvolal jednak reakcie pozitívne – zo strany slovensky cítiacich veriacich, jednak reakcie negatívne – zo strany prorusínsky orientovaného kléru. V tejto súvislosti chcem preskúmať archív Kongregácie pre východné cirkvi a Vatikánsky tajný archív. S otázkou prekladov (a ďalších aktivít pre gréckokatolíkov-Slovákov) súvisí pravdepodobne aj suspendácia o. Pavla Spišáka v r. 1938, voči ktorej sa odvolal do Ríma. V širšej súvislosti s problematikou

prekladov autor v archívnych dokumentoch skúmal aj liturgickú situáciu v Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku a otázku identity gréckokatolíkov na Slovensku v tej dobe.

Mgr. Jozef Špilka

Reflexia slovenskej otázky v Taliansku po roku 1948

Výskum je zameraný na reflexiu slovenskej otázky v Taliansku po roku 1948. Obdobie po skončení druhej svetovej vojny je charakterizované bipolárnym rozdelením Európy. Komunistická strana Československa od februára 1948 prebrala plnú moc v štáte, v dôsledku čoho sa Československá republika definitívne pričlenila k tým krajinám východnej Európy, ktoré boli pod kontrolou Sovietskeho zväzu. Pozícia Slovenska v Československu bola napriek oficiálnemu deklarovaniu rovnoprávnosti obidvoch národov charakterizovaná podradným postavením slovenských národných orgánov a silným centralizmom, čo sa následne spolu s ďalšími faktormi odrážalo neraz v slabom vnímaní, respektíve často až nevnímaní Slovenska a Slovákov vo svete. Pri spracovaní vytýčenej témy bol preto kladený dôraz práve na reflektovanie slovenskej otázky v oficiálnom talianskom politickom prostredí, osobitne v kresťanskej demokracii, ako aj v talianskej komunistickej strane. Výskum nevynechal ani cirkevné prostredie, kde mala svoje miesto aj nepočetná, ale kultúrne a politicky silná slovenská emigrácia. Projekt mal za cieľ zároveň nadviazať na systematický výskum slovacík v talianskych a vatikánskych archívoch

Mgr. Ľubomíra Wilšinská

Imago vitae monasticae – významný prameň východného mníšstva od Juraja Joannikija Baziloviča o byzantsko-slovanskej tradícii na Slovensku

Rok 2015, ktorý pápež František vyhlásil za Rok zasväteného života, svedčí o tom, že mníšstvo zohrávalo v cirkevných dejinách kľúčovú úlohu a že jeho vklad aj pre dnešnú spoločnosť je nepopierateľný.

Projekt tvorí súčasť výskumov spätých s prípravou dizertačnej práce. Jej základnú rovinu tvorí filologická a kultúrno-historická analýza diela *Imago vitae monasticae* (Obraz mníšskeho života) od Juraja Joannikija Baziloviča, protoigumena mukačevského baziliánskeho kláštora a významnej autority kresťanskej tradície prelomu 18. a 19. storočia. Text pamiatky v latinskom jazyku je spätý s byzantským obradovým kontextom na Slovensku a v priestore bývalej Podkarpatskej Rusi (dnešnej Zakarpatskej oblasti Ukrajiny). Dokladuje nielen prítomnosť byzantsko-slovanskej mníšskej duchovnej a vzdelanostnej tradície v tomto prostredí, ale je vyjadrením o intenzite uplatňovania sa slovanskej kultúry v synergii s latinskou písomnou tradíciou a vzdelaneckým prostredím.

Analýza asketického spisu od Juraja J. Baziloviča vyžaduje systematické poznávanie a výskum prameňov širokého okruhu latinskej písomnej kultúry, najmä tej, ktorá je spätá s mníšskym životom a tradíciou. Pri filologickej analýze a pri preklade pamiatky z latinského do slovenského jazyka je kľúčovou predovšetkým poznanie uplatnenia sa baziliánskej mníšskej tradície v kontexte západného i východného mníšstva. Tento zámer totiž vyplýva zo skutočností spätých s cirkvou byzantsko-slovanského obradu, ktorá kontinuovala od najstarších čias práve na rozhraní dvoch kultúrnych a religióznych priestorov.

Bazilovičovo asketické dielo, rovnako ako aj diela iných autorov tohto prostredia, predstavujú dôležitú a neoddeliteľnú súčasť identity miestnej cirkvi dodnes. Preto pokladáme za potrebné podčiarknuť skutočnosť, že pre poznanie identity gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku je potrebný systematický výskum doposiaľ neznámych či málo známych diel a prameňov. Týmto spôsobom je možné osvetliť rolu cirkvi byzantsko-slovanskej tradície na Slovensku, lebo je jeho neoddeliteľnou kultúrnou súčasťou a zúčastňuje sa na teologickom, liturgickom a

duchovnom obohacovaní Slovenska.

Mgr. Svorad Zavarský, PhD.

Quinquaginta Rationes: Apológia katolicizmu od Martina Svätajánskeho SJ (1702) II

Je to veľmi vzácna okolnosť, že v osobe slovenského jezuitu Martina Svätajánskeho (Szent-Ivanyho) sa stretol empiricko-rationálne orientovaný polyhistor s jedným z najvýznamnejších stredoeurópskych polemických teológov prelomu 17. a 18. storočia. V jeho myslení sa tak spájajú dve nosné tendencie barokového obdobia – racionalizmus a náboženský zápal – ktoré sa dnešnému človeku môžu javiť ako nezlučiteľné, no uňho vytvárajú harmonickú jednotu. Povahu tejto jednoty vedy a viery môžeme veľmi dobre spoznávať prostredníctvom štúdia Svätajánskeho textov.

Polemické opusculá Martina Svätajánskeho predstavujú menej známu časť jeho tvorby. O to aktuálnejšie je ich sprístupnenie odbornej i širšej verejnosti, aby tak bolo možné aj jeho prírodovedné a historické práce chápať v celistvom kontexte jeho myslenia. To bolo aj zámerom pripravovanej kritickej edície s prekladom a komentárom najvýznamnejšej polemicko-teologickej práce Martina Svätajánskeho *Quinquaginta rationes et motiva* (Trnava 1702), ktorá bola v priebehu 18. a v prvej polovici 19. storočia preložená do viacerých jazykov a zaznamenala množstvo vydaní v celej Európe i na americkom kontinente. V roku 2014 mohol autor vo Vatikánskom tajnom archíve preštudovať archívny materiál viažuci sa k širokej recepcii apológie *Quinquaginta rationes* (spis o konverzii Antona Ulricha z Brauschweigu a Lüneburgu na katolícku vieru, s ktorého menom sa anonymne vydaná apológia najčastejšie spájala), na základe štúdia v Rímskom archíve Spoločnosť Ježišovej sa mu podarilo doplniť biografické údaje o autorovi apológie a uskutočnil detailnú textovú analýzu prvého latinského vydania *Quinquaginta rationes* v Taliansku (Pavia 1712), ktorého vzácny exemplár sa nachádza vo fondoch Vatikánskej knižnice. V roku 2015 dokončil výskum začatý v novembri predchádzajúceho roku. Navštívil Vatikánsky tajný archív, Archív Kongregácie pre náuku viery, Rímsky archív Spoločnosti Ježišovej a knižnicu Anglického kolégia v Ríme.

4.2 Výzva na rok 2016

Po dvojročnej skúsenosti s výskumnými projektami sa SHÚR rozhodol pozmeniť výzvu na výskumné projekty. S cieľom zefektívniť a zosystematizovať výskum bola po schválení Vedeckou radou v decembri 2015 vypísaná výzva na dva typy výskumných projektov:

1. Ku doterajším krátkodobým výskumným pobytom (14 dní), pri ktorých si môže žiadateľ v súlade s výskumnými ťažiskami SHÚR špecifikovať vlastnú výskumnú tému, bol zavedený
2. nový typus dlhodobých výskumných pobytov (60 dní) na vopred stanovenú tému. SHÚR vypísal nasledujúce témy výskumu:
 - Slovensko-talianske vzťahy v 20. storočí;
 - Dejiny slovenského historického výskumu v Ríme.

Prvá téma má za cieľ postaviť na širšiu základňu doteraz prakticky absentujúci, v roku 2015 vďaka niektorým výskumným projektom SHÚR po prvýkrát konkrétne iniciovaný výskum bilaterálnych slovensko-talianskych vzťahov, ktorého výsledky budú nielen publikované na stránkach vedeckého časopisu *Slovak Studies* poťažne v monografickej štúdii, ale tiež prezentované na vedeckom seminári, ktorý SHÚR pripravuje v jeseni 2016 v Ríme. Druhá téma sleduje cieľ prebádať nielen inštitucionálne, ale predovšetkým vedecké a obsahové

počiatky historického bádania – teda koreňov SHÚR – na rímskej pôde, teda pripraviť publikáciu o dejinách vlastného domu a vlastnej činnosti, akú dnes majú prakticky všetky partnerské národné historické ústavy v Ríme.

4.3 Vedecké podujatia SHÚR

Riaditeľka SHÚR sa 16. – 17. apríla 2015 aktívne zúčastnila na medzinárodnom vedeckom podujatí v Ríme *Cardinaux et cardinalat : une élite à l'épreuve de la modernité, 1775-1978* [Kardináli a kardinalát : elita zoči voči modernite, 1775 – 1978] s podtitulom *Les cardinaux entre Cour et Curie* [Kardináli medzi Dvorom a Kúriou], ktorého hlavným organizátorom bol partnerský francúzsky národný historický ústav v Ríme École française de Rome a ktorý sa konal v jeho sídle na Piazza Navona v Ríme.

V júni 2015 bol SHÚR vedno s Veľvyslanectvom SR v Talianskej republike, Ministerstvom obrany Talianskej republiky a Veľvyslanectvom Českej republiky v Talianskej republike spoluorganizátorom mimoriadneho vedecko-diplomatického podujatia *Centenario della prima guerra mondiale* [Storočnica prvej svetovej vojny], ktoré sa uskutočnilo dňa 12. júna 2015. V prvej časti podujatia bola otvorená výstava venovaná česko-slovenskej légii v Taliansku a inštalovaná v Pamätníku Viktora Emanuela II. v centre Ríma. Podujatie pokračovalo medzinárodnou vedeckou konferenciou *La legione ceco-slovacca in Italia e la Grande Guerra* [Česko-slovenská légia a prvá svetová vojna], na ktorej vystúpili aj výskumní spolupracovníci Slovenského historického ústavu v Ríme PhDr. Bohumila Ferencuhová, DrSc. a Mgr. Michal Kšiňan, MAS, PhD. a členka Redakčnej rady časopisu Slovenského historického ústavu v Ríme *Slovak Studies. Rivista dell'Istituto Storico Slovacco di Roma* prof. Dr. Rita Tolomeo z rímskej univerzity La Sapienza. Príspevky z konferencie redakčne upraví a na publikovanie pripraví SHÚR, tlačou vyjdú v roku 2016.

V dňoch 17. – 18. júna 2015 sa v spolupráci Ústavu pamäti národa a Slovenského historického ústavu v Ríme uskutočnila v Bratislave v historickej budove SNR vedecká konferencia pod názvom *Svetový kongres Slovákov v zápase proti komunistickému režimu*. Konferencia sa konala za účasti pamätníkov a historikov z domova i zo zahraničia. Pozvanie na konferenciu prijali viaceré osobnosti slovenského exilu, ktorí dlhé roky pracovali v štruktúrach SKS. Medzi nimi aj dcéra zakladateľa a predsedu SKS Štefana Romana Anna Roman, či dlhoročný generálny sekretár SKS Dušan Tóth a viacerí jeho funkcionári. Cieľom konferencie bolo predstaviť problematiku SKS ako kľúčovej organizácie slovenského politického exilu, ktorá mala dôležitý podiel v zápase proti totalitnému komunistickému režimu a za štátoprávnu emancipáciu Slovenska. Účastníci konferencie si mali možnosť vypočuť prednášky historikov o počiatkoch slovenského politického exilu po roku 1945, emigrácii ako dôsledku politického systému a jej bezpečnostných konotáciách, vzniku a prvých rokoch SKS zo správ československého veľvyslanectva v USA a Kanade, či vzniku SKS a jeho hlavných politických, kultúrnych a náboženských aktivitách. Príspevky sa dotýkali aj takých tém, ako boli SKS v dobovej tlači zahraničných Slovákov, cirkevnej politiky a náboženských aktivít SKS, svetové festivaly slovenskej mládeže, pokusy o politické zjednotenie v českom exile a jeho vzťahoch s SKS, či kontakty SKS so slovenským disentom. Riaditeľka Slovenského historického ústavu v Ríme prof. Emília Hrabovec na úvod pozdravila účastníkov konferencie a v priebehu vedeckého podujatia vystúpila s prednáškou, venovanou pôsobeniu SKS v Taliansku a Generálnemu zhromaždeniu SKS v Ríme v roku 1975. V závere konferencie sa aktéri historických udalostí stretli pri okrúhlom stole a súčasťou programu bola aj projekcia filmu pod názvom „Prvých dvadsať rokov Svetového kongresu Slovákov 1970 – 1990 (Splnený sen jeho zakladateľa Štefana B. Romana)“.

4.4 Vydavateľská činnosť SHÚR

SHÚR v roku 2015 vydal prvé číslo svojho zahraničného recenzovaného vedeckého časopisu *Slovak Studies. Rivista dell'Istituto Storico Slovacco di Roma*.

Medzinárodnú Redakčnú radu časopisu tvorí deväť slovenských a zahraničných odborníkov:

Prof. ThDr. P. Miroslav Konštanc Adam

PhDr. Eva Frimmová, CSc.

PhDr. Oľga Gavendová, PhD.

Prof. Dr. phil. Emília Hrabovec – predsedníčka

PhDr. Rastislav Kožiak, PhD.

doc. PhDr. Vladimír Rábik, PhD.

Prof. PhDr. Daniel Škoviera, PhD.

Prof. Dr. Rita Tolomeo

Prof. Dr. Massimiliano Valente

Výkonným redaktorom časopisu *Slovak Studies. Rivista dell'Istituto Storico Slovacco di Roma* je tajomník SHÚR.

Všetky články časopisu boli predložené recenzentom v rámci medzinárodného recenzného konania. Redakčná rada sa zišla 27. februára 2015, aby prerokovala a schválila zloženie čísla 1-2/2015. Po náročnej fáze prekladu do cudzích jazykov (taliančina, angličtina, francúzština), odborenej a jazykovej redakcii v réžii SHÚR (hlavným redaktorom bol tajomník SHÚR Mgr. Pavol Demjanič) bol manuskript v júni 2015 zaslaný do prestížneho talianskeho vydavateľstva vedeckej literatúry Il Rubbettino, ktoré ho vypublikovalo v septembri 2015 s nasledovným obsahom:

Editoriale

Qualche parola di accompagnamento (Emília Hrabovec) 7

Articoli

Relations between the Roman Curia and the Kingdom of Hungary during the Reign of the Árpád Dynasty with a Special Regard to the Area of the Present-day Slovakia

(Ján Lukačka) 9

An Attempt to Interpret the Role of Princess Adelaide in the Hungarian-Polish Chronicle (Martin Homza) 25

Le ordinazioni dei chierici provenienti dal territorio della Slovacchia odierna nella Curia Romana nel Medioevo (1425-1524)

(Vladimír Rábik) 54

L'arcivescovo Pietro Pazmany e il primo testo liturgico stampato slovacco (390 anni dalla pubblicazione del rituale di Strigonio)

(Viliam Judák) 73

Un demi-siècle de philologie néo-latine en Slovaquie

(Daniel Škoviera) 93

L'istituto slovacco dei Santi Cirillo e Metodio a Roma nel contesto politico-ecclesiastico (Emília Hrabovec) 117

L'integralità dell'amore nel pensiero di Štefan Náhalka

(Oľga Gavendová) 132

Il Prof. Ladislav Hanus nella corrente spirituale dell'Europa e della Slovacchia al suo centro (Marián Gavenda) 145

Materiali/Documenti

A Note About Rome (О Риме) in the context of the Journey to Florence (Хождение во Флоренцию)

(Anna A. Hlaváčová) 164

Sui rapporti tra l'Italia e la Repubblica ceco-slovacca tra il 1918 e il 1920. Selezione di documenti dell'Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale, Roma

(Bohumila Ferenčuhová) 180

Arturo Cronia (1897-1967). Slavista eccellente e grande amico degli slovacchi

(Milan S. Ďurica) 192

Recensioni

195

Gli autori

209

Časopis bol predstavený rímskej verejnosti dňa 18. januára 2016 na pôde Pápežskej univerzity sv. Tomáša Akvinského Angelicum. V rímskom i ostatnom zahraničnom prostredí vyvolal veľmi pozitívnu odozvu, o čom svedčia osobné reakcie kolegov, objednávky z rôznych častí Európy, prvé recenzie, ktoré boli zadané do tlače, i dohody o výmene publikácií, ktoré Slovenský historický ústav v Ríme uzavrel s viacerými národnými historickými ústavmi v Ríme (s Rakúskym historickým ústavom v Ríme, s Nemeckým historickým ústavom v Ríme, s Rímskym inštitútom Goerres-Gesellschaft, s Českým historickým ústavom v Ríme a inými).

Na jar 2015 vydal SHÚR druhé číslo reprezentatívne stvárneného a bohato ilustrovaného spravodaja *Bollettino dell'Istituto Storico Slovacco di Roma*, ktorého úlohou je prezentovať nový ústav a jeho výskumné projekty rímskej verejnosti. *Bollettino* bol zaslaný všetkým národným historickým ústavom v Ríme a poskytovaný počas všetkých vedeckých podujatí ústavu, využívajú ho aj obe veľvyslanectvá SR v Ríme resp. Vatikáne a Slovenský inštitút v Ríme a je poskytovaný záujemcom pri rôznych vhodných príležitostiach.

4.5 Vedecká spolupráca v Ríme

Ambíciou každého národného historického ústavu v Ríme je členstvo v prestížnej Medzinárodnej únii archeologických, historických a kunsthistorických ústavov v Ríme (*Unione Internazionale degli Istituti di Archeologia, Storia e Storia dell'Arte in Roma*), ktorá združuje najvýznamnejšie inštitúcie z odborov archeológie, histórie a dejín umenia v Ríme. Členstvo je výberové, nového člena musí navrhnúť jeden z členov Únie a generálne zhromaždenie hlasovaním schváliť. Bolo veľkým úspechom SHÚR, že ho už v prvom roku existencie, na návrh britského inštitucionálneho člena, generálne zhromaždenie Únie v decembri 2014 prijalo za svojho 36. člena. Po prvýkrát v dejinách Únie tak slovenská inštitúcia dostala príležitosť oficiálne spoluúčinkovať na pôde tohto významného vedeckého združenia, podieľať sa na jeho rozhodovaní a jeho bohatých vedeckých aktivitách a sprostredkovať výsledky slovenskej vedy medzinárodnej vedeckej komunite.

Riaditeľka SHÚR sa 24. júna 2015 zúčastnila na Generálnom zhromaždení Medzinárodnej únie archeologických, historických a kunsthistorických ústavov v Ríme, ktoré sa konalo v priestoroch Belgickej akadémie v Ríme. Na druhom Generálnom zhromaždení Únie, ktoré

sa konalo 2. decembra 2015 v priestoroch British School at Rome, SHÚR zastupoval jeho rímsky spolupracovník ThLic. Viliam Zemančík.

Medzinárodná únia udržiava vlastnú prestížnu a často konzultovanú internetovú stránku, v ktorej rámci bol SHÚR ako riadnemu členovi vymedzený vlastný priestor. Na tejto substránke prezentuje vlastnú organizačnú štruktúru a ciele výskumu a svoje výskumné projekty, ktoré sa tak dostávajú do povedomia celej rímskej i medzinárodnej akademickej komunity. Prostredníctvom Únie sa podujatia SHÚR dostávajú aj na internetové stránky Magistrátu mesta Rím. Údaje o svojich výskumných projektoch v roku 2015 už SHÚR publikoval aj v aktuálnej ročenke Únie *Annuario dell'Unione Internazionale degli Istituti di Archeologia, Storia e Storia dell'Arte in Roma*.

SHÚR pestuje konkrétnu spoluprácu s viacerými historickými inštitúciami v Ríme, napríklad s Rakúskym historickým ústavom v Ríme (*Österreichisches Historisches Institut Rom*), s ktorým riaditeľka SHÚR aktívne spolupracuje na spoločných projektoch, ale aj ako členka jeho Vedeckej rady, s veľmi aktívnou Maďarskou akadémiou (*Accademia d'Ungheria*), s ktorou riaditeľka spolupracuje na medzinárodnom vedeckom projekte venovanom vatikánskej východnej politike, na spoločnej publikácii o prvej svetovej vojne a dohodla výmenu publikácií, s Českým historickým ústavom v Ríme, s ktorým bola takisto dohodnutá vzájomná výmena i recenzovanie publikácií, s Poľskou akadémiou v Ríme, s Nemeckým historickým ústavom v Ríme (*Deutsches Historisches Institut in Rom*), s prestížnym rímskym ústavom nemeckej Goerresovej spoločnosti (*Römisches Institut der Goerres Gesellschaft*), s ktorým riaditeľka dohodla výmenu publikácií a prijala vzácny dar 10 ročníkov ich časopisu *Römische Quartalschrift*, najstaršieho historického vedeckého časopisu svojho druhu v Európe, s francúzskou *École française de Rome*, ktorá riaditeľku pravidelne pozýva moderovať a predsedáť svojim vedeckým podujatiam, s historikmi na rímskych univerzitách La Sapienza, Roma Tre a Università Europea di Roma, s Pápežským výborom pre historické vedy, ktorého je riaditeľka SHÚR členkou a s ktorým pripravuje spoločné konferenčné a koedičné projekty, s Ústavom Luigiho Sturza (Istituto Luigi Sturzo), s vatikánskymi archívmi, s archívom dominikánov v Ríme, s archívom Kongregácie pre východné cirkvi, s Pápežským orientálnym ústavom, s Lateránskou univerzitou, na pôde ktorej je riaditeľka členkou Vedeckej rady Centra pre štúdium a výskum Druhého vatikánskeho koncilu, s Pápežskou univerzitou sv. Tomáša Akvinského a s ďalšími vedeckými inštitúciami na rímskej pôde.

SHÚR spolupracuje aj s oboma slovenskými veľvyslanectvami v Ríme (v Talianskej republike a vo Vatikáne), pripravuje a organizuje s nimi spoločné vedecko-diplomatické podujatia a publikácie. Obe veľvyslanectvá i Slovenský inštitút v Ríme poskytujú SHÚR v jeho činnosti vzácnu organizačnú, technickú a inú potrebnú podporu.

SHÚR v osobitnej rubrike na svojej aktuálnej dvojjazyčnej internetovej stránke pravidelne informuje slovenskú akademickú verejnosť o pripravovaných vedeckých podujatiach národných historických ústavov v Ríme a ostatných rímskych vedeckých inštitúcií, o aktuálnych súbehoch na štipendiá týchto inštitúcií, výzvach na konferencie, letných školách, doktorandských seminároch a pod. Je tak jedinou vedeckou inštitúciou na Slovensku, ktorá systematicky monitoruje a slovenskej verejnosti sprostredkúva informácie o aktuálnych vedeckých podujatiach, výzvach a súbehoch v Ríme.

4.6 Knižnica a archív SHÚR

Zákon č. 116/2013 Z.z. ukladá SHÚR aj úlohu budovať knižnicu. Keďže rozpočtové prostriedky SHÚR sú veľmi skromné, nemôže ústav naraz zriadiť knižnicu, porovnateľnú s knižnicami väčšiny ostatných národných historických ústavov v Ríme, ktoré disponujú státisícovým rozpočtom na knihy a knižnice. Napriek tomu začal SHÚR od začiatku svojej činnosti systematicky zbierať knižné a časopisecké tituly do svojej mladej ústavnej knižnice, a to: nákupom, výmenou za vlastné publikácie a z darov a pozostalostí.

V roku 2015 zadal SHÚR dvom odborným pracovníckam knižnice CVTI na dohodu spracovanie vlastného knižného fondu do knižničnej podoby a vysúťaženej firme vyhotovenie potrebného softvéru, takže katalóg knižnice mohol byť sprístupnený na webovej stránke ústavu. Knižnica SHÚR bude k dispozícii záujemcom v priestoroch ústavu v Ríme po telefonickom dohovore s rímskym spolupracovníkom SHÚR a prostredníctvom medziknižničnej výpožičnej služby aj záujemcom o štúdium na Slovensku.

SHÚR si buduje aj vlastný archív, a to živý archív z vlastnej činnosti a historický archív. Jeho prvými fondami sa stali nasledovné fondy:

- fond Ministerskej komisie pre budovanie Slovenského historického ústavu v Ríme (1990 – 1998), ktorý riaditeľka SHÚR získala od jej predsedu prof. Milana S. Ďuricu, a
- pozostalosť známeho slovenského operného speváka a kultúrneho činiteľa v zahraničí Ladislava Pudiša, ktorý riaditeľka získala darom od jeho syna Riccarda Pudiša, žijúceho v Ríme.

SHÚR v roku 2015 zadal odbornému archivárovi inventarizáciu svojho malého historického archívu, aby mohol byť adekvátne uchovaný a sprístupnený bádateľskej verejnosti.

4.7 Spolupráca s Ministerstvom školstva

SHÚR je samostatná rozpočtová organizácia, napojená finančnými vzťahmi na rozpočet Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Z tohto prepojenia vyplýva aj konkrétna spolupráca s rezortom, predovšetkým so Sekciou pre vysoké školy, vedu a techniku. Riaditeľka SHÚR sa zúčastňuje gremiálnych porád vedenia ministerstva a podľa potrieb operatívne spolupracuje s jednotlivými sekciami a odbormi ministerstva.

5 ROZPOČET ORGANIZÁCIE

5.1 Rozpočtové opatrenia

Rozpočtovým opatrením č. 2015-4941/1354:1-40AA zo dňa 16.1. 2015 boli schválené záväzné ukazovatele štátneho rozpočtu na rok 2015 v programovej štruktúre program 06K – Národný program rozvoja vedy a techniky, podprogram 06K12 – *Koordinácia prierezových aktivít štátnej vednej a technickej politiky*, funkčná klasifikácia 01.3.3 Iné všeobecné služby nasledovne:

Bežné výdavky (600)

84 169,00 €

v tom:

mzdy, platy služobné príjmy a OVV (610)	29 998,00 €
poistné a príspevok do poisťovní (620)	10 485,00 €
tovary a služby (630)	14 427,00 €
bežné transfery (640)	29 259,00 €.

Rozpočtovým opatrením č. 2015-9143/14540:1-40AA zo dňa 24.3. 2015 sa znižujú bežné výdavky v programovej štruktúre program 06K – Národný program rozvoja vedy a techniky, podprogram 06K12 – *Koordinácia prierezových aktivít štátnej vednej a technickej politiky*, funkčná klasifikácia 01.3.3 Iné všeobecné služby o 437,00 € v kategórii Tovary a služby (630).

Rozpočtovým opatrením č. 2015-13271/27983:1-40AA zo dňa 12.6. 2015 sa zvyšujú záväzné ukazovatele rozpočtu na rok 2015 v programovej štruktúre program 06K – Národný program rozvoja vedy a techniky, podprogram 06K12 – *Koordinácia prierezových aktivít štátnej vednej a technickej politiky*, funkčná klasifikácia 01.3.3 Iné všeobecné služby nasledovne o 621,00 € nasledovne:

mzdy, platy služobné príjmy a OVV (610)	460,00 €
poistné a príspevok do poisťovní (620)	161,00 €

Na základe žiadosti zo dňa 21.9.2015 bol schválený o presun finančných prostriedkov z kategórie ekonomickej klasifikácie 610 (mzdy) do kategórie 630 (tovary a služby) vo výške 5 174,39 €.

Po všetkých rozpočtových opatreniach predstavuje rozpočet na bežných výdavkoch 84 353,00 € v tom:

mzdy, platy služobné príjmy a OVV (610)	25 284,00 €
poistné a príspevok do poisťovní (620)	12 191,00 €
tovary a služby (630)	46 310,00 €
bežné transfery (640)	568,00 €.

5.2 Plnenie príjmov

Slovenský historický ústav v Ríme k 31.12 2015 nemal žiadne príjmy.

6 ČERPANIE VÝDAVKOV

Upravený rozpočet pre organizáciu na bežné výdavky v programovej štruktúre 06K12 – *Koordinácia prierezových aktivít štátnej vednej a technickej politiky* (zdroj 111) predstavuje sumu 84 353 €. Čerpanie prostriedkov z rozpočtových zdrojov (zdroj 111) na bežné výdavky k 31. 12. 2015 predstavuje sumu 84 353 €, čo je 100 % čerpanie k upravenému rozpočtu.

Čerpanie výdavkov k 31.12. 2015

EK	Názov	Schválený rozpočet	Upravený rozpočet	Čerpanie	%
611	Tarifný plat, osobný plat, základný plat, funkčný plat,	16 140,00	14 640,42	14 640,42	100,00
612001	Osobný príplatok	10 786,00	8 213,52	8 213,52	100,00
612002	Ostatné príplatky okrem osobných príplatkov	3 072,00	2 129,72	2 129,72	100,00
614	Odmeny	0,00	300,34	300,34	100,00
		29 998,00	25 284,00	25 284,00	100,00
621	Poistné do Všeobecnej zdravotnej poisťovne	2 952,00	2 962,77	2 962,77	100,00
623	Poistné do ostatných zdravotných poisťovní	0,00	507,97	507,97	100,00
625001	Na nemocenské poistenie	569,00	465,60	465,60	100,00
625002	Starobné poistenie	4 640,00	4 923,60	4 923,60	100,00
625003	Úrazové poistenie	252,00	281,15	281,15	100,00
625004	Invalidné poistenie	1 060,00	1 046,82	1 046,82	100,00
625005	Poistenie v nezamestnanosti	168,00	332,60	332,60	100,00
625007	Poistenie do rezervného fondu solidarity	844,00	1 670,39	1 670,39	100,00
		10 485,00	12 190,90	12 190,90	100,00
631001	Tuzemské cestovné	980,00	72,60	72,60	100,00
631002	Zahraničné cestovné	2 907,00	26 399,42	26 399,42	100,00
632001	Energie	0,00	235,27	235,27	100,00
632002	Vodné, stočné	0,00	66,41	66,41	100,00
632003	Poštové služby a telekomunikačné služby	0,00	385,92	385,92	100,00
633003	Telekomunikačná technika	0,00	72,80	72,80	100,00
633006	Všeobecný materiál	1 790,00	162,76	162,76	100,00
633009	Knihy, časopisy, noviny , učebnice, učebné pomôcky a kompenzačné pomôcky	0,00	41,77	41,77	100,00
633013	Softvér	0,00	310,80	310,80	100,00
633016	Reprezentačné	0,00	44,93	44,93	100,00
633018	Licencie	0,00	118,50	118,50	100,00
636001	Prenájom budov a ich častí	2 500,00	12,32	12,32	100,00
636007	Prenájom softvéru	0,00	975,60	975,60	100,00
637003	Propagácia, reklama a inzercia	0,00	47,45	47,45	100,00
637004	Všeobecné služby	2 150,00	6 750,47	6 750,47	100,00
637005	Špeciálne služby	0,00	290,60	290,60	100,00
637012	Poplatky a odvody	0,00	2,32	2,32	100,00
637014	Stravné	324,00	0,00	0,00	0,00
637015	Poistné	0,00	389,93	389,93	100,00
637016	Prídel do sociálneho fondu	276,00	235,39	235,39	100,00
637027	Odmeny zamestnancov mimopracovného pomeru	3 500,00	9 694,92	9 694,92	100,00
		14 427,00	46 310,18	46 310,18	100,00
642015	Na nemocenské dávky	0,00	67,92	67,92	100,00
642036	Na štipendiá	29 259,00	0,00	0,00	0,00
649003	Transfery do zahraničia- medzinárod. org.	0,00	500,00	500,00	100,00
		29 259,00	567,92	567,92	100,00
	SPOLU	84 169,00	84 353,00	84 353,00	100,00

**Záverečné správy poberateľov výskumných podpôr
Slovenského historického ústavu v Ríme za rok 2015**

Správa k cestovnému príkazu č.

V dňoch 4. 10. – 18. 10. 2015 som absolvoval v rámci štipendijného programu SHÚR študijnú cestu do Ríma. Cieľom cesty bolo štúdium prameňov k výskumnému projektu „Vplyvy stredovekej hmotnej kultúry Apeninského polostrova v Karpatskej kotline“.

Cestu som začal 4. 10. 2015. Prechod hraníc SR/Rakúsko bol o 11.30 hod. Do Ríma som cestoval lietadlom - let EZY4884, s odletom o 14,35 hod. z letiska Viedeň (príloha palubný lístok 1). Cestu z letiska Rím-Fiumicino na miesto ubytovania na Veľvyslanectve SR v Ríme som absolvoval vlakom a prostriedkami MHD (účtovné doklady č. 2, 4). Úhrada za ubytovanie je doložená účtovným dokladom č. 1 - príjmovým blokom.

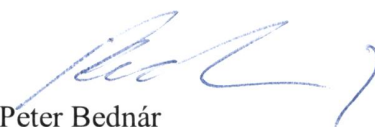
Študijný program v Ríme bol rozdelený do dvoch blokov

- a) štúdium literatúry - knižnice: British School in Rome a American Academy in Rome – absolvoval každý pracovný deň medzi 9.00-14.00/15.00 hod. Z inštitúcií v projekte boli vynechané z časových dôvodov niektoré plánované.
- b) štúdium hmotných prameňov – múzeá: National Roman Museum - Crypta Balbi, National Museum of the Early Middle Ages, National Prehistoric and Ethnographic Museum Luigi Pigorini, Vatikánske múzeá, antická a stredoveká architektúra v Ríme.

Vzhľadom k tomu, že tento program bol spojený s presunmi po meste, využíval som týždňové cestovné lístky (účtovné doklady č. 4 a 5).

Návrat na Slovensko bol 18. 10. 2015 – prechod hraníc Rakúsko/SR bol o 16.00hod. pre oneskorený prílet lietadla. Cestoval som lietadlom - let EZY4883, s plánovaným odletom o 12.15 hod. z letiska Rím-Fiumicino (príloha palubný lístok 2). Cestu na letisko Rím-Fiumicino som absolvoval vlakom a prostriedkami MHD (účtovné doklady č. 3 a 6).

Nitra 24. 10. 2015

Peter Bednár

Správa zo štúdiijného pobytu

Témou môjho výskumu boli slovaciká v Archíve apoštolskej penitenciárie a možnosti ich využitia pri výskume neskorostredovekých slovenských dejín (15. storočie). Výskum som začala už počas predchádzajúcich pobytov vo Vatikáne, pričom sa ukázalo, že tzv. Registra matrimonialium et diversarum z tohto archívu obsahujú pomerne veľké množstvo materiálu k dejinám Slovenska resp. Uhorska. Bolo potrebné pokračovať vo výskume a postupne ho dokončiť aspoň pre 15. storočie. V Archivio d Penitencieria Apostolica som teda pokračovala vo výskume tohto materiálu, pričom som pozrela a vyexcerpovala zväzky 2b, 3, 4, 5, a 6. V Biblioteca Apostolica Vaticana som študovala príslušnú literatúru k problematike pápežskej penitenciárie a jej registrov. Výsledky budem publikovať v periodiku vydávanom SHUR.

Bratislava 4. 11. 2015

Počas pobytu v Ríme v rámci Slovenského historického ústavu v Ríme som pokračovala vo svojom výskume materiálov týkajúcich sa môjho dlhodobého projektu: udalosti prípravy dvojitej habsbursko-jagelovskej svadby v roku 1515 a k nej sa viažucemu cestopisu z latinského jazyka *Hodoeporicon* z roku 1515 od Richarda Bartoliniho (Viedeň, Hieronymus Vietor 1515. 138 s.), ktorý približuje celkovú dobovú politickú i kultúrno-duchovnú atmosféru. V cestopise sa popisuje Prvý viedenský kongres, ktorého predbežné rokovania prebiehali v Bratislave. Vo Vatikáne som sa sústredila na politické pozadie tejto udalosti, najmä z hľadiska pápežskej kúrie; študovala som inštrukcie pápeža Júlia II. a po jeho smrti Leva X., ktoré adresoval prevažne gurskému kardinálovi Matúšovi Langovi, hlavnému konateľovi tejto udalosti v zastúpení cisára Maximiliána I. Pápež uzatváral s cisárom a aragónskym kráľom, príp. s ďalšími, v priebehu rokov 1512 – 1515 viaceré dohody a zmluvy. Ich spoločným zámerom bolo vytvoriť silné a vyvážené spojenectvo viacerých ríš, štátov, schopných odolávať napr. Turkom, schizmatickým Francúzom, ďalej sa snažili obmedziť moc Benátok alebo rozpínanosť Helvétanov. Jedným z prostriedkov uskutočňovania týchto zámerov bola aj sobášna politika, ktorá bola načrtnutá v inštrukciách pápeža. V tomto zmysle som sledovala návrhy pápeža a aj podiel kardinála Langa na týchto rokovaniach.

Viedenská nunciatúra, ktorej začiatky som plánovala prezrieť, fungovala ako inštitúcia až od polovice 16. storočia, a preto som sa dopracovala k dokumentom komplikovaným spôsobom po jednotlivinách prostredníctvom Garampiho indexov:

- v archíve: CAM. AP., DIV. CAM, vol. 65; Arch. Consist., Acta Vicecancel. 1 a 2; Polit. Vat. XXXII. Miscellanea, Arm. II. 84; Polit. Vat. XXXII. Miscellanea Arm. II. 84; Cam. Ap. Div. Cam 65.
- v knižnici: VAT. Lat. 12206. 343 ff. MISCELLANEA, Arm. XI. 150; Vat.Lat.12208. Mikrofilm 119 ff. 15 –1557.

Okrem toho som preštudovala vybrané pasáže z odbornej literatúry:

1. *Bullarum diplomatum et privilegiorum sanctorum Romanorum pontificum Taurinensis Editio. Tomus V. (1431 – 1521)*. Ed. Franciscus Gaudus. Augustae Taurinorum : Seb. Franco et Henrico Dalmazzo editoribus, 1860.
2. FARGE, James K. *Religion, reformation and repression in the reign of Francis I. 1515 – 1541. vol. I*. Toronto, 2015.
3. KALOUS, Antonín. *Plenitudo potestatis in partibus*. Brno, 2010.
4. THOMSON, John Adan Francis. *Early modern Europe today. Popes and Popes and princes, 1417-1517; politics and polity in the late Medieval Church*. London, 1980.

Bratislava, 4. júna 2015

PhDr. Eva Frimmová, CSc.
Historický ústav SAV Bratislava

SPRÁVA ZO SLUŽOBNEJ CESTY

V dňoch 18. 10. – 31. 10. 2015 som sa vďaka výskumnej podpore SHÚR v Ríme zúčastnila služobnej cesty v Ríme, kde som študovala vo Vatikánskom tajnom archíve (ASV), vo Vatikánskej apoštolskej knižnici (BAV) a v Archíve apoštolskej penitenciárie (APA).

Témou môjho výskumného projektu je Pápežská kúria a Uhorsko za vlády Mateja Korvína 1458 – 1490 (s dôrazom na územie dnešného Slovenska). V rámci tejto témy som sa v ASV zaoberala suplikačnými registrami (Registra Supplicationum, Vol. 486, 636, 673, 709) a lateránskymi registrami (Registra Lateranensia, Vol. 664, 695, 761).

V APA som študovala údaje k penitentom z územia Uhorského kráľovstva z obdobia pontifikátu pápeža Pia II. (zväzok č. 7) a v BAV som sa venovala odbornej literatúre k dejinám pápežskej diplomacie, úradu apoštolského protonotára, apoštolskej penitenciárie a iným témam, súvisiacim so zmieneným projektom.

V Bratislave, 4. 11. 2015

Správa zo služobnej cesty pre potreby Slovenského historického ústavu v Ríme.

Pobyt : Rím, Vatikán od 17.5. – 30.5. 2015

V rámci svojho študijného pobytu v Ríme a bádania v Vatikánskych archívoch som sa zamerala na problém cirkevného azylu a na proces, ktorý prebiehal pri rozhodovaní o jeho udelení. Ešte pred odchodom do Ríma som e-mailom kontaktovala dr. Marca Grilliho, zo Segreteria della Prefettura z Archivio Segreto Vaticano a konzultovala som s ním vhodnosť a výber fondov, ktorých by som mala bádať. Archív *Congregatio iurisdictionis et immunitatis ecclesiasticae* bol preto vybraný ako veľmi vhodný.

Pri bádani v archíve tejto kongregácie som však hneď na začiatku narazila na niekoľko problémov. Materiály kongregácie boli rozdelené do štyroch skupín : *Acta*, *Liber decretorum*, *Liber Litterarum* a *Varia*. Pričom len k dvom z nich (*Acta* a *Liber litterarum*) boli k dispozícii archívne pomôcky. V spisovej časti *Acta* bol k dispozícii tzv. Index zostavený chronologicky a geograficky podľa jednotlivých diecéz. Tam sa mi podarilo nájsť len veľmi skromný počet zmienok k Uhorsku, resp. k Slovensku.

Druhá, podrobnejšie vypracovaná pomôcka, bola určená pre časť *Liber litterarum*, tam sa k Uhorsku ani Slovensku nenašla zmienka. Keďže mojím cieľom bolo porovnať, ako sa proces udeľovania azylu v pomeroch kongregácie líši od spôsobu udeľovania azylu v Uhorsku, našla som tam veľké množstvo odkazov na konkrétne prípady z územia dnešného Talianska (keďže kongregácia v týchto prípadoch plnila funkciu zodpovedajúcu arcibiskupskému konzistóriu na našom území), ktoré však pre obmedzený počet kusov archiválií, ktoré bolo možné prebádať za jeden deň aj v popoludňajších hodinách, bolo možné preštudovať len veľmi povrchne. K zvyšným dvom častiam neexistujú žiadne pomôcky. A práve časť archívu *Liber decretorum*, v ktorej sa zaznamenávali rozhodnutia z jednotlivých zasadnutí kongregácie a tiež stanoviská k predkladaným spisom, sa zdala byť vhodná na preštudovanie. Jednotlivé záznamy boli zaznamenávané výlučne chronologicky a pre orientáciu v nich sa nedochovala ani žiadna dobová pomôcka. Môj záujem sa týkal predovšetkým 18. storočia a k nemu bol k dispozícii 31 objemných husto popísaných zväzkov. Čiže bádanie v jednotlivých záznamoch bolo skôr za účelom orientácie sa v nich, než na konkrétne hľadanie, ktoré by si opäť vyžiadalo väčší časový priestor.

Poslednú časť kongregačných záznamov tvoria tzv. *Varia*. Bohužiaľ ani pri nich nie je k dispozícii žiadna archívna pomôcka a jednotlivé zväzky (spolu 80) nie sú ani nijakým spôsobom označené, takže sa v nich nedali pre 18. storočie vybrať nejaké konkrétne zväzky

k nahliadnutiu a vzhľadom na krátkosť času som sa venovala radšej bádaniu v dokumentoch, pri ktorých sa dalo lepšie orientovať.

Okrem archívu kongregácie som upriamila pozornosť aj na fondy *Segretaria di Stato*, konkrétne na nunciatúru *Germania*, ktorá v sebe zahŕňa aj územie Uhorska v sledovanom úseku a tiež na samostatne spracovaný archív Viedenskej nunciatury (Archivio della Nunziatura Apostolica in Vienna). Oba archívy ale najmä archív nunciatúry pre Ríšu (Germania) má v sebe obrovský potenciál, keďže sa v jednotlivých správach do Ríma alebo z Ríma prerokovávali rozličné záležitosti vrátane cirkevného azylu. Archív nunziatúry je veľmi obsažný a preštudovanie záznamom si opäť vyžiada čas.

Ak by to bolo možné, rada by som sa ešte niekedy do Vatikánskych archívov vrátila a preštudovala aspoň časť fondov kongregácie, ktoré som nestihla preskúmať a venovať väčšiu pozornosť archívom nunciatúry. Po konzultácii s pracovníkmi v archíve som dospela k záveru, že by bolo vhodné navštíviť aj knižnicu Bibliotheca Apostolica Vaticana, kde sa nachádzajú okrem iného aj traktáty a dobové právne analýzy týkajúce sa cirkevného azylu, ktoré rozoberajú mechanizmus udeľovania tohto práva v jednotlivých krajinách.

Mgr. Daniela Hrnčiarová, PhD.

Slovenský historický ústav v Ríme

Lamačská cesta 8/A

811 04 Bratislava

Vec: Správa z výskumnej pracovnej cesty

V dňoch 24. mája – 7. júna 2015 som sa zúčastnil výskumnej pracovnej cesty v Ríme. V priebehu pobytu som zrealizoval archívny výskum k téme projektu *Reflexia Slovenska a slovenskej otázky v Československu fašistickým Talianskom do roku 1938*. Ťažisko výskumu spočívalo v štúdiu archívnych dokumentov v Archivio Centrale dello Stato. Získané materiály využijem pri tvorbe štúdie s perspektívou neskoršieho rozšírenia do monografickej podoby.

Počas pracovnej cesty som sa nestretol s vážnejšími komplikáciami a hodnotím ju úspešne. Výstup z výskumu odovzdám SHÚvR v stanovenej časovej lehote.

S pozdravom,

PhDr. Anton Hruboň, 14.6.2015

Katedra histórie FF UMB v Banskej Bystrici

Správa o výskumnom pobyte v Ríme

Názov projektu: Slovenský dissent a kontakty s Talianskom v rokoch 1964 – 1989

Dátum konania: 17. – 31. mája 2015

Ubytovanie: Byty veľvyslanectva SR v Taliansku, Via dei Colli della Farnesina 269, byt č. 4 (spolubývajúci doc. Miroslav Kamenický) – hradené vopred SHUR

Doprava: Letecky Viedeň – Rím a späť; na letisko v Ríme miestnym vlakom, do Viedne autobusom (viď doklady k služobnej ceste)

Navštívené inštitúcie: Archivio Segreto Vaticano; Biblioteca nazionale centrale di Roma; Biblioteca di storia moderna e contemporanea; Slovenské kolégium Rím; Slovenská redakcia radia Vaticana

Výsledky pracovnej cesty: Navštívené inštitúcie som si vytipoval na základe podaného projektu a zahrnul som do nich archívy, knižnice aj slovenské inštitúcie, ktoré v Ríme dodnes pôsobia a pôsobili aj v období, na ktoré je projekt zameraný. Z archívov som navštívil Tajný vatikánsky archív, kde som študoval dokumenty z fondu 2. vatikánsky koncil. Z tohto fondu ma osobitne zaujímala problematika, ako sa 2. vatikánsky koncil staval k otázke odsúdenia komunizmu, resp. aký postoj sa snažil zaujať ku komunistickému režimu ako takému. Táto otázka je veľmi dôležitá aj z toho pohľadu, že na závery 2. vatikánskeho koncilu sa odvolávali predstavitelia tajnej cirkvi ako najsilnejšej zložky dissentu na Slovensku. Z výskumu vyplynulo, že sa pripravoval dokument odsudzujúci komunistický režim, ktorý podpísalo niekoľko stoviek účastníkov koncilu. Dôležité informácie o podstate a skutočnom fungovaní komunistického režimu priniesli do Vatikánu aj predstavitelia slovenského katolíckeho exilu, osobitne biskup Pavol Hnilica. Rokovaní kongresu sa v rôznych komisiách zúčastnili aj ďalší slovenskí biskupi, ktorí na koncile vystupovali aktívne.

Ďalšou inštitúciou, v ktorej som urobil výskum, bolo Slovenské kolégium v Ríme, kde som preštudoval množstvo slovenskej emigrantskej tlače. Osobitnú pozornosť som venoval tomu, ako táto tlač reflektovala postavenie veriacich na Slovensku a ich perzekúcie. Štúdium ukázalo, že o prípade prenasledovania veriacich boli v zahraničí veľmi dobre informovaní, čo je jasným dôkazom toho ako efektívne fungovalo spojenie medzi Slovenskom a emigráciou na Západe. Tieto poznatky som ešte prehĺbil štúdiom materiálov v slovenskej redakcii Vatikánskeho rozhlasu, kde sa zachovali prepisy nahrávok vysielania. Z ich štúdia jasne vyplýva, koľko pozornosti venovali postaveniu veriacich na Slovensku a situácii kresťanského dissentu. Osobitne

referovali o prípadoch väznenia veriacich, o masových púťach ktoré sa na Slovensku konali a o prekážkach, ktoré komunistický režim kresťanom kládol. Z toho sa dá vyvodzovať relatívne blízke prepojenie oboch častí disentu, ktoré od seba delila Železná opona. V oboch slovenských inštitúciách osobitne zarezovala Sviečková manifestácia ako vrcholný prejav odporu voči komunistickému režimu na Slovensku pred rokom 1989 a rovnako intenzívne sledovali aj priebeh pádu komunistického režimu v roku 1989. Podrobným štúdiom týchto materiálov by som chcel analyzovať mieru informovanosti zahraničia o perzekúciách komunistického režimu, ako aj prehĺbiť znalosti o spojení slovenského disentu so zahraničím, osobitne prostredníctvom tajných spravodajcov z prostredia tajnej cirkvi.

Popri výskume v archívoch a slovenských inštitúciách som venoval veľkú pozornosť aj výskumu vo vedeckých knižniciach, osobitne knižnici zameranej na moderné dejiny (Biblioteca di storia moderna i contemporanea), kde som sa osobitne zamerlal na publikácie venujúce sa medzinárodnej situácii, osobitne v druhej polovici 80. rokov. Pri výskume disentu v tej-ktorej krajine je totiž kľúčové zasadiť jeho aktivity do kontextu studenej vojny a súdobým vzťahom medzi Východom a Západom. Priamo sa to prejavovalo aj na aktivitách disentu, ktorý mal iné formy a prejavy v čase vrcholiacej détente v 70. rokoch, iné v čase zostrenia studenej vojny v 80. rokoch a kvalitatívne celkom iné v čase perestrojky v druhej polovici 80. rokov. Vyberal som najmä také publikácie, ktoré prinášali komparatívny pohľad na situáciu v komunistických štátoch strednej a východnej Európy v uvedenom období. Tieto publikácie zároveň prinášali aj pohľad západnej historiografie na slovenský disent a jeho aktivity proti komunistickému režimu. Celkovo sa mi podarilo preštudovať približne 20 publikácií od západných autorov venujúcich sa studenej vojne a pádu komunistického režimu. Väčšinou šlo o publikácie, ktoré sú u nás veľmi ťažko dostupné.

Správa z výskumného pobytu v Ríme

V dňoch 18. – 31. mája 201 som absolvoval výskumný vedecký pobyt (stáž) v Ríme na základe štipendia, ktoré mi udelil Slovenský historický ústav v Ríme. Z Bratislavy som cestoval do Ríma s PhDr. Evou Frimmovou, CSc., z Historického ústavu SAV. Z Bratislavy sme odcestovali z autobusovej stanice Mlynské Nivy o 13, 00 hod autobusom na letisko Wien-Schwechat, odkiaľ nám letelo lietadlo do Ríma o 16, 10 hod. Na letisko Rím, Fiumicino sme doletelo o 17, 40 hod. Odtiaľ sme sa vlakom Leonardo premiestnil na stanicu Termini, odkiaľ sme pokračovali mestskou hromadnou dopravou k Slovenskému veľvyslanectvu v Ríme, kde sme docestovali až okolo 21, 00 hod.

Ubytovaní sme boli v bytoch Slovenského veľvyslanectva v Ríme (Via dei Colli della Farnesina 144). Ja som býval s Mgr. Petrom Jašekom, PhD. Po Ríme sme sa pohybovali mestskou hromadnou dopravou – kúpili sme si týždenné lístky. Výskum som uskutočňoval na troch miestach: 1. Vatikánsky tajný archív (Archivio Segreto Vaticano). 2. Vatikánska apoštolská knižnica (Biblioteca Apostolica Vaticana). Avšak najmä v 3. Archíve Kongregácie pre evanjelizáciu národov (Archivio Storico Congregazione per L'Evangelizzazione dei Popoli – Di Propaganda Fide). Predmetom môjho výskumu boli dokumenty o rekatolizácii na Slovensku v 17. storočí.

Výskum som začal vo Vatikánskom tajnom archíve, kde som preskúmal niektoré dokumenty vo fonde *Viedenská nunziatúra* (*Nunziatura di Vienna*) a tiež dokumenty vo fonde *Nunziatura Germania*. Keďže som dopredu vedel, že materiálov k mojej téme bude veľa, vybavil som si aj povolenie na vstup do archívu v poobedňajších hodinách (od 14, 00 hod do 17, 00 hod).

Od piatku 22. mája 2015 som intenzívne bádal v *Archíve Kongregácie pre evanjelizáciu národov*. Tu som sa zamerlal na výskum prameňov k dejinám *Kolégia Germanico* –

Hungarica (*Collegium Germanicum et Hungaricum*). Toto kolégium založil ešte v roku 1552 Ignác z Loyoly pre ubytovanie študentov zo Svätej rímskej ríše nemeckého národa, od roku 1580 to bolo *Collegium Germanicum et Hungaricum*. Alumni navštevovali výučbu v *Collegio Romano*. Neskôr sa vracali do vlasti za účelom obsadenia vyšších pozícií. Preštudoval som množstvo prameňov k tejto otázke a vyexcerpoval som údaje o uhorských alumnoch kolégia – v časti fondu *Scritture riferite nie Congressi* (*Collegio Germanico*, 1584 – 1740, *Collegii Vari*). Ďalej som bádala v časti archívu *Congregazioni particolari*.

Tretím miestom, kde som počas môjho pobytu v Ríme bádala, bola *Vatikánska apoštolská knižnica*. Pre nedostatok času však možno povedať, že výskum v knižnici bol pre mňa len vyslovene doplnkovým. Bádateľské hodiny v archíve a knižnici sa totižto prekrývali.

Z Ríma sme odcestovali, presne podľa plánu štyria (Dr. Frimmová, Dr. Musilová, Dr. Jašek a ja) v nedeľu doobeda a odleteli sme z letiska Fiumicino o 13, 50 hod, resp. neskôr. Keďže lietadlo malo meškanie. Do Viedne (Schwechatu) sme prileteli až o 16, 00 hod a následne sme odcestovali do Bratislavy autobusom o 16, 15 hod.. Na autobusovej stanici Mlynské Nivy sme boli o 17, 15 hod. Domov som prišiel približne o 18, 30 hod.

Moja študijná cesta do Ríma splnila svoje ciele. Z hľadiska času, ktorý som mala na bádanie k dispozícii, som najviac času strávil v *Archíve Kongregácie pre evanjelizáciu národov*. V bádaní v archíve som postupoval podľa údajov, ktoré uverejnil v *Slovenskej archivistike* 1998, 1, s. 202 – 207 Ján Dubovský (*Správa zo študijnej cesty vo Vatikáne v roku 1997*). Dopredu som sa tiež na cestu pripravil preštudovaním všetkých správ predchádzajúcich bádateľov vo Vatikáne (Ján Dubovský – Vladimír Horváth, *Vatikánsky archív a slovenské archívniectvo – Slovenská archivistika* 1991, 1, s. 177-187, ďalej Ján Dubovský, *Výskum slovacík vo vatikánskom archíve*, *Slovenská archivistika* 1993, 1, s. 29 – 53, Ján Dubovský, *Pramene k cirkevným dejinám Slovenska v archíve Viedenskej nunciatúry do roku 1792*, *Slovenská archivistika* 1995, 2, s. 67-77). Pomohla mi aj celková správa Jaroslava Páneka

Český historický ústav v Římě v letech 2008-2014, ktorú uverejnil riaditeľ Českého historického ústavu v *Českom časopise historickom* 2015, 1, s. 244 – 276.

Ďakujem Slovenskému historickému ústavu v Ríme za udelené štipendium. Na základe získaných údajov v priebehu tohto roku napíšem štúdiu do *Slovak Studies*.

Bratislava, 1. 6. 2015

doc. PhDr. Miroslav Kamenický, CSc.

Záverečná správa z výskumného pobytu financovaného SHÚR

Michal Kšíňan

Svoj výskumný pobyt financovaný z SHÚR som uskutočnil v Ríme v dňoch od 11.5.2015 do 13.6.2015.

Prvý týždeň som bádala vo Vojenskom historickom archíve (L'Archivio dell'Ufficio Storico dello Stato Maggiore dell'Esercito Italiano). Preskúmala som najmä dokumenty k činnosti Milana Rastislava Štefánika v Taliansku, k okolnostiam jeho smrti, k vzniku a pôsobeniu československých légií v Taliansku, k talianskej vojenskej misii v Československu z roku 1919, ako aj k osobe generála Luigiho Piccioneho. Konkrétne išlo o fondy: Diari storici prima guerra mondiale, Carteggio sussidiario corpi d'armata, Commissione interalleata di Parigi, Missioni militari varie presso gli alleati e missioni militari all'estero, Carteggio sussidiario prima guerra mondiale, Studi Particolari, Documentazione acquista dal 1968.

V ďalších týždňoch som bádala najmä v Diplomatickom historickom archíve (Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri), kde som sa tiež zameriavala na dokumenty týkajúce sa činnosti M. R. Štefánika v Taliansku, ako aj k československým légiám v Taliansku a talianskej vojenskej misii v Československu v roku 1919. Konkrétne išlo o fondy: Concerenza della Pace 1918-1922, Ambasciata d'Italia Praga 1919 – 1939 et Ufficio commerciale 1934 – 1945, Gabinetto politico e ordinario 1915-1918. Okrem týchto tém som sa tiež venovala slovensko-talianskym vzťahom v rokoch 1918 – 1948, ako aj vytváraniu a premenám obrazu Slovenska a Slovákov v dokumentoch talianskych diplomatov. Konkrétne išlo o fondy: Affari politici 1919 – 1930, Affari politici 1931 – 1945, Affari politici 1946 – 1950. Keďže je však táto tematika mimoriadne rozsiahla, ostáva preskúmať veľké množstvo dokumentov.

V Archíve štátneho sekretariátu Vatikánu (Segreteria di stato, Sezione per i Rapporti con gli Stati, Archivio Storico, Congregazione degli Affari Ecclesiastici Straordinari) som hľadala dokumenty k československo-vatikánskym vzťahom z obdobia prvej svetovej vojny krátko po nej. Konkrétne išlo o fond Austria-Ungheria III.

Talianske knihy a časopisy som konzultovala v Knižnici novovekých a súčasných dejín (Biblioteca di Storia Moderna e Contemporanea).

Na záver som sa zúčastnil dvoch konferencií. 11.6. konferencie *Le legioni cecoslovacche in Italia e la Grande Guerra*, ktorú organizovala rímska univerzita La Sapienza. O deň neskôr konferencie s podobným názvom *La Legione ceco-slovacca in Italia e la Grande Guerra*, ktorej organizátorom bolo slovenské a české veľvyslanectvo v Ríme a jedným zo spoluorganizátorom SHÚR.

ISTITUTO STORICO SLOVACCO DI ROMA
SLOVENSKÝ HISTORICKÝ ÚSTAV V RÍME

LAMAČSKÁ CESTA 8/A

811 04 BRATISLAVA

Záverečná správa

IVANA KVETÁNOVÁ

Výskumný projekt:

**Slovenské mestá na mape Uhorska v Apoštolskom paláci vo Vatikáne
(Loggia della Cosmografia alebo tzv. Terza Loggia)
a veduta mesta Bratislavy v Palazzo Vecchio vo Florencii.**

Výskumný projekt

(elektronická verzia zaslaná priamo na adresu ..
(originál vo verzii zaslanej poštou na slovenskú adresu ústavu)

Cieľ projektu:

Projekt sa zaoberá dvomi témami súčasne: je ním vyobrazenie miest Slovenska, nachádzajúcich sa na dvoch odlišných mestách na území Apeninského polostrova. Prvou témou je zobrazenie slovenských miest na freske vo Vatikáne, tou druhou veduta mesta Bratislavy vo Florencii. Obe diela patria ku sérii vyobrazení s námetom geografických máp a vedút. Boli nepochybne výsledkom dobovej vášne pre geografiu, ktorá sa rozšírila najmä v 2. pol. 16. stor., sú odzrkadlením výsledkov vedeckého bádania, nových zámorských objavov a záujmu o ne, ako i nástrojom vlastnej reprezentácie objednávateľa týchto diel. Treba zdôrazniť i fakt, že patria k stopám Slovenska na území dnešného Talianska a území Sv. Stolicy.

Vzhľadom na nevyhnutnosť skúmania dvoch tém, situovaných v dvoch odlišných lokalitách Talianska, a to v Ríme (vo Vatikáne) a v toskánskej Florencii, som svoj výskumný pobyt rozdelila medzi tieto dve miesta pobytu.

Termín realizácie projektu

Vzhľadom ku špecifickým podmienkam výskumu - kvôli stanoveným ale i často meniacim sa termínom jednotlivých stretnutí alebo povolení ku vstupu k pamiatkam, či prístupu k dokumentácii a iným študijným a archívnym materiálom, musel byť termín pobytu rozdelený v priebehu mesiacov – máj, jún, september a október 2015.

Projekt vo **Florencii** bol **realizovaný v termínoch – máj, jún, júl 2015:**

Máj: 12.5., 14.5, 15. 5. 2015

Jún: 4.6, 5.6, 17.6, 18.6, 26.-27.6.2015

Júl: 1.7.2005

Spolu: 9 dní

Projekt v Ríme, presnejšie **vo Vatikáne – september/október 2015:**

September: od 28. do 2.10.2015

Spolu: 5 dní

Keďže sa dlhodobo zdržujem v Ríme, neuplatňujem si nárok na preplácanie ubytovania a leteckej dopravy. V prípade výskumu vo Florencii sa mi žiaľ nepodarilo nájsť ubytovanie, ktorého cena by bola akceptovateľná, vzhľadom na turisticky vysokú sezónu – počas mesiacov máj-júl. Rovnako nebolo možné vždy skoncentrovať jednotlivé stretnutia v dňoch idúcich za sebou a z toho dôvodu bolo jednoduchším riešením vracat' sa do Ríma, kde nebolo nevyhnutné hradiť náklady za hotel. Z tohto dôvodu predkladám na vyúčtovanie vlakové lístky v smere Rím – Florencia a späť.

V rámci vatikánskej časti projektu – si neuplatňujem nárok na ubytovanie, ani cestovné náklady. Termín realizácie výskumu bol závislý na **povolení od Prefettura della Casa Pontificia dňa 6.6.2015 s prístupom na utorok 29.9.2015**. Počas tejto časti projektu bola nevyhnutná **prítomnosť geodetky Mgr. Evy Stopkovej, PhD.**, ktorá zabezpečuje technickú stránku projektu a spoločne sme realizovali snímkovanie a fotenie mapy. Náklady spojené z jej pobytom, sme riešili vo vlastnej réžii.

Prehľad dní výskumu:

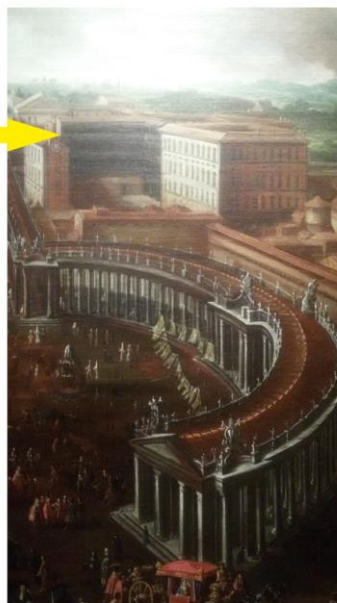
Dni pobytu/ č. dokladu	Termín	Miesto výskumu
1.	12.5. 2015	Florencia
2.	14.5. 2015	Florencia
3.	15.5. 2015	Florencia
4.	4.6.2015	Florencia
5.	5.6.2015	Florencia
6.	17.6.2015	Florencia
7.	18.6.2015	Florencia
8.	26.6.2015- 27.6.2015	Florencia
9.	1.7.2015	Florencia
10.	28.9.2015	Rím/Vatikán
11.	29.9.2015	Rím/Vatikán
12.	30.9.2015	Rím/Vatikán
13.	1.10.2015	Rím/Vatikán
14.	2.10.2015	Rím/Vatikán

Slovenské mestá na mape Uhorska v Apoštolskom paláci v Vatikáne (Loggia della Cosmografia alebo tzv. Tretia Loggia).

Mestá Slovenska zobrazujú až dve mapy - mapa Uhorska, Poľska a okolitých krajín a mapa Germánie sa nachádzajú v Apoštolskom paláci vo Vatikáne na 3. poschodí tzv. Rafaelovej lóže (známa je i ako Tretia lóža alebo Lóže kozmografie – tal. Loggia della Cosmografia). Vznikli na žiadosť pápeža Pia IV. (1559-1565) a spolu s ďalšími mapami západného krídla Tretej lóže boli zhotovená už počas prevej fázy prác rokoch 1559-1565.

Tretia lóža
(bez presklenených okien)

Olejomal'ba z roku 1699-1700 (Museo di Roma, Inv. Č. 4119)

Geografické mapy Tretej lóže – celkový pohľad (foto I. Kvetánová, 2014)

Realizácia projektu:

- **Fotografická a geodetická dokumentácia geografických máp**

Už počas prvej časti výskumného pobytu realizovanej na jeseň roku 2014 som sa zamerala na predovšetkým na identifikáciu miest, lokalít a iných geografických úkazov na mape Uhorska a Poľska. Počas výskumného pobytu som mala možnosť prístupu ku spomínanej mape s možnosťou vytvorenia –predbežných neoficiálnych záberov.

Výskumný pobyt v roku 2015 sa zamerlal na druhý - nevyhnutný krok, ktorý vyplynul z výskumu: identifikáciu diskutabilných lokalít, ktorých mená boli skomolené častým prepisovaním názvu počas reštaurovania fresky alebo boli už od jej začiatku chybné uvedené. Ďalším nevyhnutným krokom bolo teda zabezpečenie kvalitnej kolmej snímky, ktorá by vyhovovala moderným kritériám výskumu mapových a topografických podkladov. Nevyhnutná bola prítomnosť geodeta a kartografa pri jej vyhotovovaní priamo na mieste vo Vatikáne, tak ako i pri spracovaní dát. Vďaka pomoci Ing. Evy Stopkovej, PhD. – geodetky, kartografky, odborníčky na GIS, sme vyhotovili snímku a ďalej ju na základe georeferencovania bodov zaznačených na mape, vyhodnotili.

Snímku sa nám podarilo získať vďaka oficiálnemu povoleniu adresovanému na Prefektúru pápežského domu (Prefettura della Casa Pontificia), k zabezpečeniu ktorého nám napomohol

odporúčací list s oficiálnou adresou Slovenského historického ústavu v Ríme (veľká vďaka patrí Prof. Dr. phil. Emílií Hrabovec, riaditeľke SHUR).

Realizácia snímku nám bola umožnená až v septembri, po uplynutí doby určenej na výskumný pobyt. Prístup a povolenie sme získali na 29.9.2015.

Cestovné náklady ako i náklady za ubytovanie sme hradili z vlastných zdrojov.

- **Spracovanie získaných dát**

Tvorba ortofotoplánu mapovej fresky v III. lóži Vatikánskeho paláca

Technická správa
(spravovala Ing. Eva Stopková, PhD.)
29.9.2015

Snímkovanie

Fotografovanie za účelom tvorby ortofotoplánu prebehlo 29.septembra 2015 v čase 11:06-13:00.

Fotografovanie: E. Sopková a I. Kvetánová

Boli použité tri fotoaparáty:

- Olympus Fe
- Olympus Stylus
- Pentax K-x

Kvôli eliminácii skreslenia farieb boli testované viaceré režimy snímkovania:

	Pentax	Olympus Stylus	Olympus Fe
Automatický			
Slnečné počasie	-	-	
Magic filter	-		-

Mapy boli nasnímané ako celok z viacerých smerov a v troch výškových úrovniach. Následne boli fotografované detaily zamerané na územie súčasného Slovenska a priľahlých oblastí (Morava, Poľsko, severné Maďarsko – „Mapa Ungarie a Polonie“).

Fotogrametrické spracovanie

Mračno bodov bolo vypočítané v softvéri *Python Photogrammetry Toolbox*. Trojrozmerný model steny bol vytvorený v softvéri *Meshlab*, kde boli následne priradené textúry a exportovaný ortofotoplán.

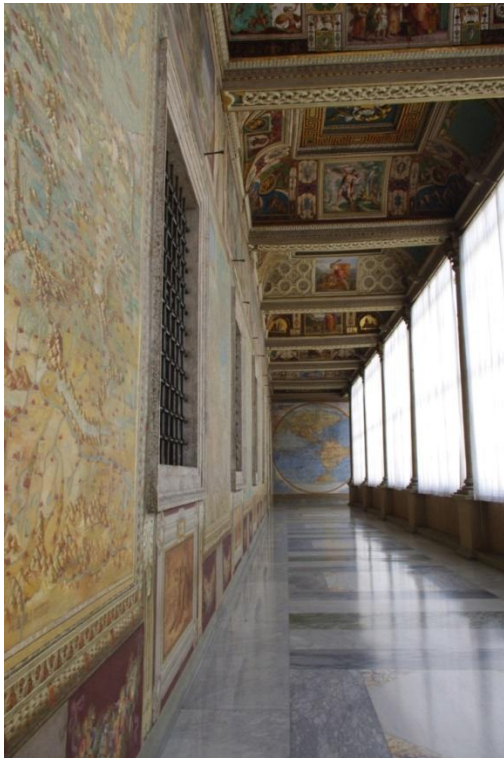
Mierka bola nastavená podľa nasledovných rozmerov:

mapa Hungaria:

- šírka mapy daná zelenomodrým rámkom: 226.5 cm
- výška výrezu mapy od priesečníka poludníka a rovnobežky v blízkosti Ostravy po spodný okraj mapy daný zelenomodrým rámkom: 142.5 cm
- pre kontrolu výška mapy od ... po spodný okraj mapy (zelenomodrý rámk): 46 cm

mapa Germania:

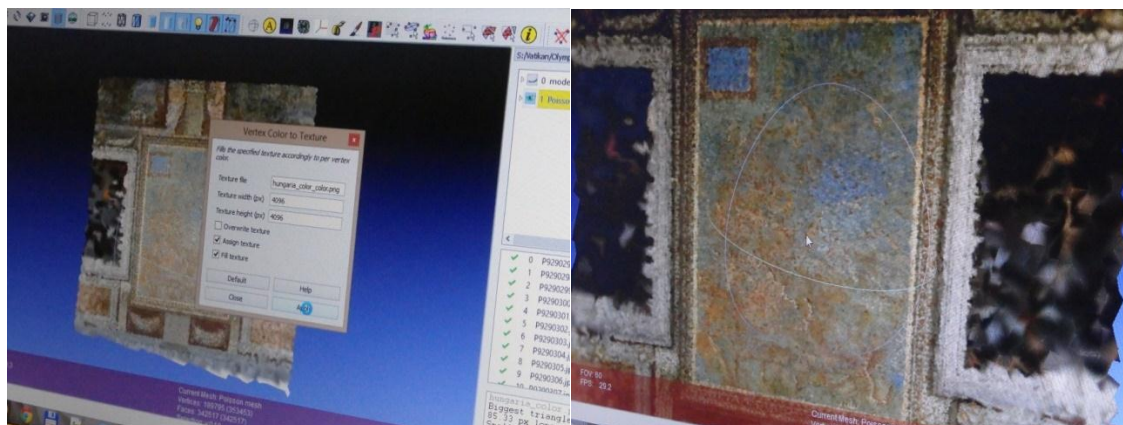
- šírka mapy daná čiernym rámkom: 228 cm
- výška mapy od Frei... po spodný okraj mapy daný čiernym rámkom: 114.5 cm
- pre kontrolu výška mapy od Trnavy po spodný okraj mapy (čierny rámik): 62 cm

Mapa Hungarie (počas snímkovania)

Predbežná kontrola spracovaných dát v priestoroch Slovenského vysielania Radio Vaticana.
 Pod'akovanie patrí P. Jozefovi Bartkovjakovi, SJ. za poskytnutie priestorov.

Spracovávanie dát s použitím softvérov:
Python Photogrammetry Toolbox, Meshlab

Ortofotoplán mapy „Ungaria a Polonia“ - predbežný výsledok.

Následné kroky pri spracovávaní:

Bude skvalitnenie textúry v tých rozmazaných miestach a georeferencovanie (v štádiu spracovania).

Konfrontácia výsledkov meraní a identifikácia lokalít

V rámci môjho výskumu v roku 2014 sa podarilo zidentifikovať na mape spolu 43 miest nachádzajúcich sa na území dnešného Slovenska: 34 miest s jednoznačnou identifikáciou, 1 lokalita bez uvedeného názvu, 8 miest so problematickým názvoslovím alebo lokalizáciou na mape, ktoré je možné len hypotetický priradiť a identifikovať, čo mohlo byť spôsobené i skomolením miestneho názvu pri prepise ale i počas neskoršieho reštaurovania fresky (mapy boli reštaurované už za pontifikátu Gregora XIII. (1572-1585), v prvej polovici 17. stor. za pontifikátu Urbana VIII. (1623-1644), ako i v polovici 19. stor. za pontifikátu Gregora XVI. (1831-1846)). Správa o reštaurovaní Tretej lóže v polovici 19. stor. (medzi rokmi 1838-1842) neuvádza veľa podrobností o konkrétnych zásahoch a stave zachovania jednotlivých máp. V prípade mapy Uhorska a Poľska sa však ukazuje, že patrila k lepšie zachovaných mapám lóže. Až do polovice 19. stor. bola lóža otvorená, bez uzatvorenia oknami, čo spôsobilo, že fresky vystavené poveternostným vplyvom boli pomerne poškodené.

Zoznam presne identifikovaných miest a lokalít nachádzajúcich sa na území dnešného Slovenska (v abecednom poradí podľa súčasných názvov) na mape Tretej Lóže vo Vatikáne:

Súčasný názov	Názov na mape Uhorska
1. Badín	Badoutz
2. Beluša	Belus
3. Bíňa	Ben
4. Bratislava	Prespurg
5. Bzovík	Bosok
6. Banská Bystrica	Neusoll
7. Banská Štiavnica	Schenitz
8. Holíč	Holitz
9. Komárno	Komara
10. Košice	Cassouia
11. Kremnica	Kremnitz
12. Pezinok	Bosing
13. Ladomírová	Lakomir
14. Likavský hrad/Likavka	Licaua
15. Čabrad'	Litwa
16. Levoča	Leutsch
17. Stará Ľubovňa	Luboula/Lubula (?)
18. Málinec	Malnapattak
19. Nitra	Nitria
20. Nová Baňa	Vibonia
21. Nové Mesto nad Váhom	Vihel
22. Prievidza	Primitz

	Súčasný názov	Názov na mape Uhorska
23.	Rimavská Sobota	Rimasombat
24.	Smolník	Semilintz
25.	Spišský hrad	Cepus
26.	Stakčín	Stakz
27.	Šahy	Sag
28.	Šoporňa	Sopronte
29.	Tekovské Lužany	Sarbo
30.	Tematín	Tematin
31.	Trnava	Tima/Tirna
32.	Trenčín	Trencin
33.	Vranov nad Topľou	Wrano
34.	Žilina	Zilinck
35.	Cejkov	Czok
	Lokality s problematickou identifikáciou	
36.	Ružomberok (?)	Almacu
	Iná lokalita na Liptove (?)	
37.	Martin (?)	Sabinitz
	Sklabiňa (?)	
	Strečno (?)	
38.	Liptovský Mikuláš (?)	Lutonia
	Liptovský Hrádok (?)	
	Liptov (?)	
39.	Rožňava (?)	Ossawa
	Jelšava (?)	
40.	Nitra nad Ipľom (?)	Nitza (?)
41.	Zborov (?)*	Zbura
	Zbudza	
42.	?	Bez pomenovania
	Nové Zámky	
	Castrum Novum (Nový hrad), starší „Oláhov	
	Nový Hrad“ (Oláhújvár)	
43.	Bartošovce (?)*	Bartus
	Trebišov**	Terebes

Lokality * - Lokality identifikované podľa F. Banfiho Bartus (Bartošovce), podľa Dziekowkeho Bartus v Poľsku, Zbura (Zborov) nezodpovedajú ich umiestnením na mape modernými mestami.

Lokality ** - Mesto Trebišov - identifikované podľa F. Banfiho - sa na mape nenachádza.

Mapa Uhorska a Poľska - Tretia Lóža, Vatikán (výsek z mapy)

Lokality s problematickou identifikáciou:

- Lokality so skomoleným alebo nečitateľným názvom
- Lokality identifikovateľné podľa názvu, avšak s nezodpovedajúcou polohou na mape
- Lokality bez udania názvu

Identifikované lokality: 1. Badín (Badoutz) 2. Beluša (Belus) 3. Biňa (Ben) 4. Bratislava (Prespur) 5. Bzovík (Bosok) 6. Banská Bystrica (Neusol) 7. Banská Štiavnica (Schenitz) 8. Holíč (Holtz) 9. Komárno (Komara) 10. Košice (Cassouia) 11. Kremnica (Kremnitz) 12. Pezinok (Bosing) 13. Ladomírová (Lakomir) 14. Likavský hrad/Likavka (Licaua) 15. Čabrad' (Litwa) 16. Levoča (Leusch) 17. Stará Ľubovňa (Luboula) 18. Málinec (Malnapattak) 19. Nitra (Nitria) 20. Nová Baňa (Vibonia) 21. Nové Mesto nad Váhom (Vihel) 22. Prievidza (Primitz) 23. Rimavská Sobota (Rimasonbat) 24. Smolník (Semilintz) 25. Spišský hrad (Cepus) 26. Stakčín (Stakz) 27. Šahy (Sag) 28. Šoporňa (Soprante) 29. Tekovské Lužany (Sarbo) 30. Tematín (Tematin) 31. Trnava (Tima/Tirna) 32. Trenčín (Trencin) 33. Vranov nad Topľou (Wrano) 34. Žilina (Zilinc) 35. Cejkov (Czok)

Lokality s problematickou identifikáciou: 36. Ružomberok (?) (Almacu) 37. Martin (?) / Sklabíňa (?) / Strečno (?) (Sabinitz?) 38. Liptovský Mikuláš (?) / Liptovský Hrádok (?) alebo Liptov (Lutonia) 39. Rožňava (?) / Jelšava (Ossawa) 40. Nitra nad Ipľom (?) (Nitza) 41. Zborov (?)* (Zbura) 42. Nové Zámky - bez názvu, 43. Bartošovce (?)*/lokalita v Poľsku (Bartus)

Analýza máp – štúdium publikácií - konzultácie

Analýza máp – štúdium publikácií venujúcim sa mapám, ako i ich analógiám som konzultovala v rímskych knižniciach (Vatikánskej knižnici - Biblioteca Apostolica Vaticana, Knižnica Americkej Akadémie v Ríme – American Academy in Rome, L'École Française de Rome, Biblioteca Valliceliana).

V priebehu minuloročného študijného pobytu sa mi nepodarilo získať prístup ku dôležitým publikáciách, vzhľadom na konzervovanie fondu vo Vatikánskej knižnici (napr. publikácia DZIKOWSKI, Mikołaj: Mapa Polski w “terza loggia” w Watykanie. Warszawa. 1936), pokračovanie výskumného pobytu aj v roku 2015 mi túto príležitosť umožnilo. Mala som možnosť preštudovať si pomerne rozsiahle štúdie ku mape Uhorska od F. Banfiho, zahŕňajúca pochopiteľne i mestá nachádzajúce sa na území dnešného Slovenska. V jeho zozname figuruje 188 miest na území vtedajšieho Uhorska.

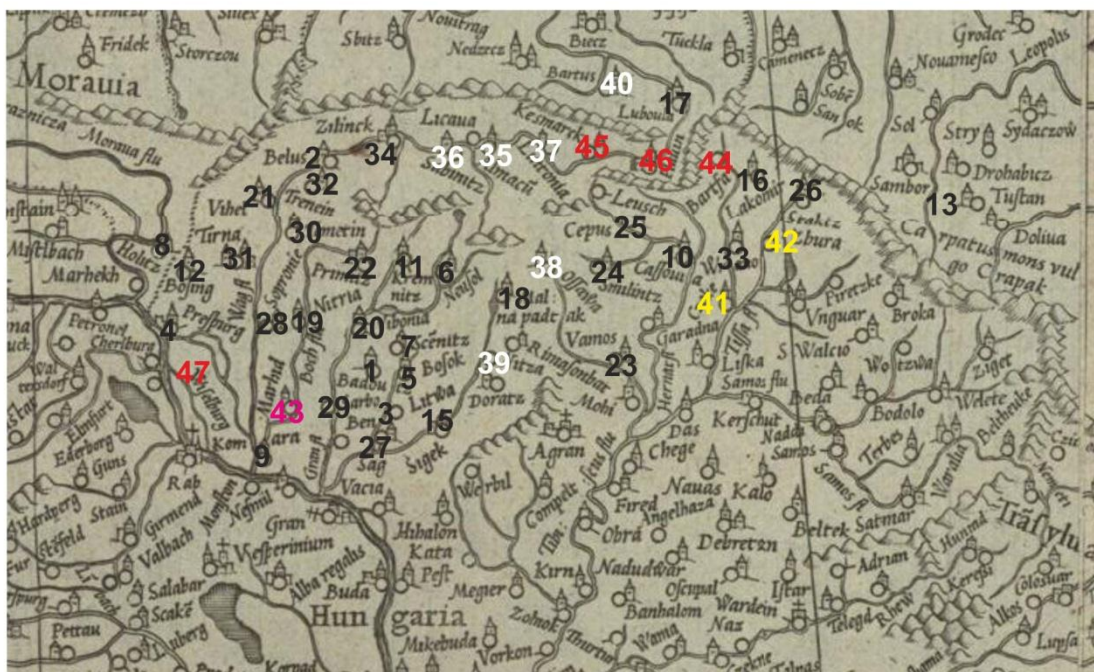
Zistené poznatky o mape Tretej lóže boli priebežne porovnávané s inými dobovými mapami, najpravdepodobnejším podkladom pre vyhotovenie fresky bola mapa **od Gerharda Mercatora z roku 1554**, ktorú som analyzovala už počas výskumu v roku 2014. Na Mercatorovej mape je až 47 miest ležiacich na území dnešného Slovenska (4 lokality vynechané - Bardejov, Kežmarok, Plaveč a Wiselburg?).

Zoznam vyobrazených miest, ako ich názvoslovie, sú porovnateľné s mapou Uhorska na Tretej lóži. Samozrejme, obe mapy preukazujú isté odlišnosti. G. Mercator používal pri jednotlivých mestách štylizované symboly, ktoré na Vatikánskej mape vyznievajú podstatne honosnejšie a prepracovanejšie. Na mape Uhorska na Tretej lóži sme identifikovali spolu 42 lokalít ležiacich na území dnešného Slovenska.

Porovnanie miest zobrazených na mape Uhorska vo Vatikáne a na mape G. Mercatora:

Súčasný názov	Názov na mape Uhorska vo Vatikáne	Názov na mape od G. Mercatora z r. 1554
1. Badín	Badoutz	Badoutz
2. Beluša	Belus	Belus
3. Bíňa	Ben	Ben
4. Bratislava	Presspurg/Prespureg	Pressburg
5. Bzovík	Bosok	Bosok
6. Banská Bystrica	Neusol	Neusol
7. Banská Štiavnica	Schenitz	Sc'enitz
8. Holíč	Holitz	Holitz
9. Komárno	Komara	Komara
10. Košice	Cassouia	Cassouia
11. Kremnica	Kremnitz	Kremnitz
12. Pezinok	Bosing	Bosing
13. Ladomírová	Lakomir	Lakomir
14. Likavský hrad/Likavka	Licaua	Licaua
15. Čabrad'	Litwa	Litwa
16. Levoča	Leusch	Leutsch
17. Stará Ľubovňa	Luboula	Luboula
18. Málinec	Malnapattak	Malnapadtak
19. Nitra	Nitria	Nitria
20. Nová Baňa	Vibonia	Vibonia
21. Nové Mesto nad Váhom	Vihel	Vihel
22. Prievidza	Primitz	Primitz
23. Rimavská Sobota	Rimasonbat	Rimasobat
24. Smolník	Semilintz	Semilintz

	Súčasný názov	Názov na mape Uhorska vo Vatikáne	Názov na mape od G. Mercatora z r. 1554
25.	Spišský hrad	Cepus	Cepus
26.	Stakčín	Stakz	Stakz
27.	Šahy	Sag	Sag
28.	Šoporňa	Sopronte	Sopronie
29.	Tekovské Lužany	Sarbo	Sarbo
30.	Tematín	Tematin	Tematin
31.	Trnava	Tima/Tirna	Tirna
32.	Trenčín	Trencin	Tresein
33.	Vranov nad Topľou	Wrano	Wrano
34.	Žilina	Zilinck	Zilinck
35.	Cejkov*	Czok	Czok
Lokality s problematickou identifikáciou			
36.	Ružomberok (?)	Almacu	Almacū
37.	Martin (?)	Sabinitz	Sabinitz
	Sklabiňa (?)		
	Strečno (?)		
38.	Liptovský Mikuláš (?)	Lutomia/Lutonia,	Luttonia
	Liptovský Hrádok (?)	Lutowa	
	Liptov (?)		
39.	Rožňava (?)	Ossawia	Ossawa
	Jelšava (?)		
40.	Nitra nad Ipl'om (?)	Nitza	Nitza
41	Zborov (?)*	Zbura	Zbura
	Zbudza		
42.	?	Bez pomenovania	Marhid
	Nové Zámky		(Nyárhid)
	Castrum Novum (Nový hrad), starší „Oláhov		
	Nový Hrad“ (Oláhújvár)		
43.	Bartošovce (?)*	Bartus	Bartus
Lokality figurujúce len na mape G. Mercatora			
44.	Bardejov	-	Bartfa
45.	Kežmarok	-	Kersmarck
46.	Plavečský hrad, Plaveč	-	Pauin
47.	?		Wiselburg
	Lokalita na Žitnom ostrove, Malý Dunaj (?)		
	Kolárovo, Malinovo (?)		
Lokalita na mape vo Vatikáne identifikovaná výlučne F. Banfim.			
	Trebišov**	Terebes	-

Mapa Európy podľa G. Mercatora z r. 1544 (výsek z mapy)

Identifikované lokality: 1. Badín (Badoutz) 2. Beluša (Belus) 3. Bíňa (Ben) 4. Bratislava (Presburg) 5. Bzovík (Bosok) 6. Banská Bystrica (Neusoll) 7. Banská Štiavnica (Schenitz) 8. Holíč (Holitz) 9. Komárno (Komara) 10. Košice (Cassouia) 11. Kremnica (Kremnitz) 12. Pezinok (Bosing) 13. Ladomírová (Lakomir) 14. Likavský hrad/Likavka (Licaua) 15. Čabraď (Litwa) 16. Levoča (Leutsch) 17. Stará Ľubovňa (Luboula/Lubula (?)) 18. Málinec (Malnapattak) 19. Nitra (Nitria) 20. Nová Baňa (Vibonia) 21. Nové Mesto nad Váhom (Vihel) 22. Prievidza (Primitz) 23. Rimavská Sobota (Rimasombat) 24. Smolník (Semilintz) 25. Spišský hrad (Cepus) 26. Stakčín (Stakz) 27. Šahy (Sag) 28. Šoporňa (Sopronte) 29. Tekovské Lužany (Sarbo) 30. Tematín (Tematin) 31. Trnava (Tima/Tirna) 32. Trenčín (Trencin) 33. Vranov (Wrano) 34. Žilina (Zilinc)

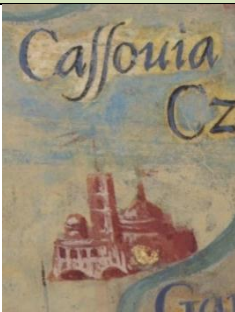
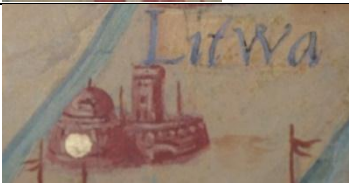
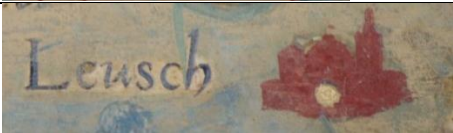
Lokality s problematickou identifikáciou: 35. Ružomberok (?) (Almacu) 36. Martin (?) / Sklabíňa (?) / Strečno (?) (Sabinitz/Sabnitz/Sabonitz(?)) 37. Liptovský Mikuláš (?) Liptovský Hrádok (?) (Lutomia/Lutonia, Lutowa) 38. Rožňava (?) (Ossawia) 39. Nitra nad Ipľom (?) (Nitzta (?)) 40. Bartošovce (?)* (Bartus) 41. Cejkov* (Czok) 42. Zborov (?)* (Zbura) 43. Nové Zámky - bez názvu / Marhid (podľa Mercatora)

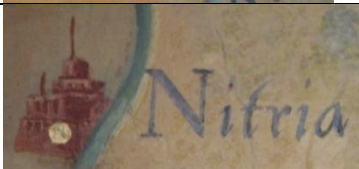
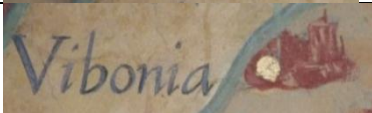
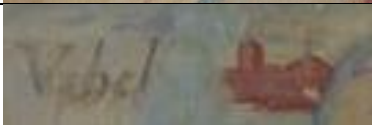
Lokality len na mape G. Mercatora: 44. Bardejov (Bartfa) 45. Kežmarok (Kersmarck) 46. Plavečský hrad, Plaveč (Pauin) 47. ?

Wiselburg - Lokalita na Žitnom ostrove, Malý Dunaj (?), Kolárovo, Malinovo (?)

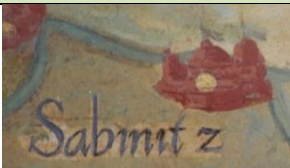
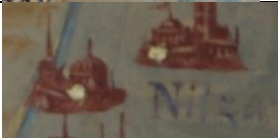
Kontaktovanie a konzultácia mapy s dlhoročným odborníkom na historickú kartografiu Ľ. V. Prikrylom, autora viacerých publikácií venujúcim sa vývoju mapového zobrazenia Slovenska (Prikryl 1977, 1982).

	Súčasný názov	Názov na mape Uhorska vo Vatikáne	Detail – výsek z mapy
1.	Badín	Badoutz	
2.	Beluša	Belus	
3.	Bíňa	Ben	
4.	Bratislava	Presburg	
5.	Bzovík	Bosok	
6.	Banská Bystrica	Neusoll	
7.	Banská Štiavnica	Schenitz	
8.	Holíč	Holitz	
9.	Komárno	Komara	

	Súčasný názov	Názov na mape Uhorska vo Vatikáne	Detail - výsek z mapy
10.	Košice	Cassouia	
11.	Kremnica	Kremnitz	
12.	Pezinok	Bosing	
13.	Ladomírová	Lakomir	
14.	Likavský hrad/ Likavka	Licaua	
15.	Čabrad'	Litwa	
16.	Levoča	Leutsch	
17.	Stará Lubovňa	Luboula/Lubula (?)	

	Súčasný názov	Názov na mape Uhorska vo Vatikáne	Detail - výsek z mapy
18.	Málinec	Malnapattak	
19.	Nitra	Nitria	
20.	Nová Baňa	Vibonia	
21.	Nové Mesto nad Váhom	Vihel	
22.	Prievidza	Primitz	
23.	Rimavská Sobota	Rimasombat	
24.	Smolník	Semilintz	
25.	Spišský hrad	Cepus	
26.	Stakčín	Stakz	
27.	Šahy	Sag	

	Súčasný názov	Názov na mape Uhorska vo Vatikáne	Detail - výsek z mapy
28.	Šoporňa	Sopronte	
29.	Tekovské Lužany	Sarbo	
30.	Tematín	Tematin	
31.	Trnava	Tima/Tirna	
32.	Trenčín	Trencin	
33.	Vranov nad Topľou	Wrano	
34.	Žilina	Zilinck	
35.	Cejkov	Czok	
Lokality s problematickou identifikáciou			
36.	Ružomberok (?) Iná lokalita na Liptove (?)	Almacu	

	Súčasný názov	Názov na mape Uhorska vo Vatikáne	Detail - výsek z mapy
37.	Martin (?) Sklabiňa (?) Strečno (?)	Sabinitz	
38.	Liptovský Mikuláš (?) Liptovský Hrádok (?) Liptov (?)	Lutonia	
39.	Rožňava (?) Jelšava (?)	Ossawa	
40.	Nitra nad Ipľom (?)	Nitza (?)	
41	Zborov (?)* Zbudza	Zbura	
42.	? Nové Zámky Castrum Novum (Nový hrad), starší „Oláhov Nový Hrad“ (Oláhújvár)	Bez pomenovania	
43.	Bartošovce (?)*	Bartus	
	Trebišov**	Terebes	-

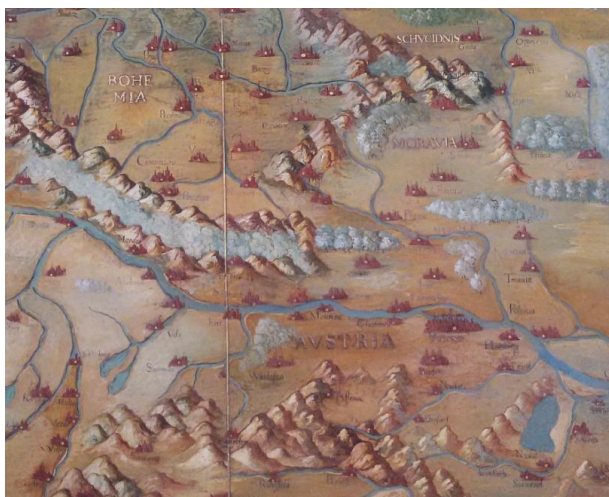
Mapa Uhorska- výsek zachytávajúci časť Slovenska (foto I. Kvetánová, 2014)

Mapa Germánie

Na mape Germánie, presnejšie na jej juhovýchodnom okraji, sa vyskytujú aj mestá z územia dnešného západného Slovenska. Jednoznačne je identifikovateľná Bratislava (Posonia), Trnava (Tirnavia), a zrejme i Komárno (Coman, z pôvodného Komarn, Camarum). Identita miesta z názvom Coslaian/Costaian je stále v stave výskumu, pričom však predbežne uvažujeme o stotožnení názvu s Veľkými Kostol'anmi (?). Lokalita sa však ukazuje pri ústí rieky – zrejme Váhu. Jej význam sa viaže viac menej k víťazstvu nad bratříkmi, avšak ešte za čias Mateja Korvína, v roku 1467, teda storočie pred vznikom mapy.

Mapa Germanie
(foto: Kvetánová-Stopková 2015)

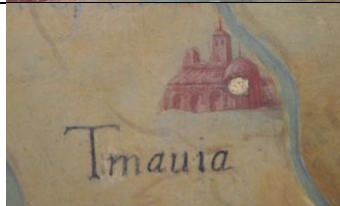

Mapa Germánie vo Vatikáne
s detailom na územie Čiech a Rakúska, v rámci
ktorej sú zobrazené i niektoré z miest západného
Slovenska
(foto I. Kvetánová, 2014)

Mapa Germanie - Gastaldi - 1552
<https://www.loc.gov/resource/g3200m.gct00087/?sp=19>

Zoznam zobrazených miest na mape Germánie z Vatikánu:

	Súčasný názov	Názov na mape Germánie	Detail – výsek z mapy
1.	Bratislava	Posonia	
2.	Trnava	Tirnauia	
3.	Veľké Kostol'any?	Coslaian/Costaian	
4.	Komárno	Coman	

Porovnaním s originálnymi názvami na Gastaldiho mape Germanie z roku 1552 (podobne na verziách z rokov 1559, 1564, 1570) došlo však ku skomoleniu názvov.

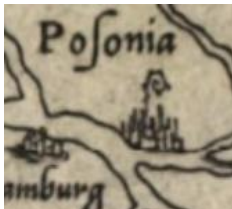
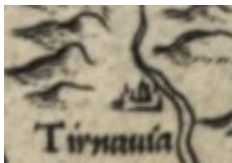
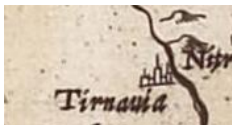
Trnava – u Gastaldiho sa objavuje ako *Tirnauia*, na mape vo Vatikáne ako *Trnauia*. Komárno je na Gastaldiho mape označené ako *Comar*, na vatikánskej mape – *Coman*. Lokalita Veľké Kostol'any (?) – *Costalan* na Gastaldiho mape, kým na mape Tretej lóže – *Coslaian/Costaian*. Ako problematické sa ukazovalo prepisovanie a rozlišovanie písmen – „n“ a „r“, ktoré bývajú zamieňané, a podobne i, ktoré neraz splýva s iným písmenom.

Doposiaľ sme mali možnosť porovnávať mapy – verzie Gastaldiho vydania z rokov 1552 (editor: Gabriel Giolito, Venetia, rytec: Enea Vico), 1559 (editor: Donato Bertelli, Venetia, rytec: Domenico Zenoni), 1564 (editor: Fernando Berteli, rytec Paolo Forlani) 1570 (editor: Claudio Ducheto, vychádza však až po dokončení máp). Do úvahy pripadá použitie máp z rokov 1552 a 1559, menej pravdepodobne verzie z roku 1564, keďže fresky vznikajú v rokoch 1559 až 1565.

Na porovnanie priložená tabuľka, pričom sme používali elektronicky prístupné mapy z Bibliothèque nationale de France:

http://www.europeana.eu/portal/record/9200365/BibliographicResource_2000081578397.html (aktuálne ku 15.10.2015)

Porovnanie zobrazených miest na mape Germánie z Vatikánu s niektorými vydiami Gastaldiho mapy Germánie:

	Súčasný názov	Názov a výsek Germánie (vo Vatikáne)	Názov na mape Germánie (Gastaldi 1552)	Názov na mape Germánie (Gastaldi 1570)
1.	Bratislava	Posonia 	Posonia 	Posonia
2.	Trnava	Tirnauia/Trnauia 	Tirnauia 	Tirnauia
3.	Veľké Kostol'any?	Coslaian/ Costaian 	Costalan 	Castalan
4.	Komárno	Coman 	Comar 	Comar

Zhrnutie výsledkov:

Porovnávaním viacerých máp sa potvrdilo, že freska Tretej lôže Apoštolského paláca vo Vatikáne vznikla vzhádzajúc z mapy G. Mercatora z roku 1554, o čom svedčí i použité názvoslovie, ako i približne zhodné spektrum zobrazených lokalít.

Po realizovaní snímkovania a fotografovania pokračujeme v georeferencovaní máp, zameriavame na najmä na mapu Uhorska a Poľska, nakoľko niektoré z lokalít nebolo možné identifikovať podľa názvu použitého na mape a taktiež kvôli vypočítaniu vychýlenia mapy vzhľadom na sever.

V rámci výskumného pobytu sme získali mala možnosť oficiálneho prístupu ku mapám v Tretej lóži Apoštolského paláca. V týchto dňoch budem musieť oficiálne požiadať kompetentné inštitúcie v rámci Vatikánu o možnosť publikovania realizovaných fotografií (*Pontificio Consiglio delle Comunicazioni Sociali. Presidente. S. E. Mons. Claudio Maria Celli, 00120 Città del Vaticano a Segreteria di Stato, Mons. Peter Brain Wells, Assessore, 00120 Città del Vaticano*).

Analýza 8. Mapy – Mapy Germánie, zahŕňajúcej územie Čiech a Rakúska, ktorá čiastočne na východnom okraji zasahuje aj na naše územie. I napriek bohatému spektru miest na podkladovej mape G. Gastaldiho, ktorá bola nepochybne vzorom, boli na freske zobrazené len 4 mestá (Bratislava, Trnava, Komárno a zrejme Veľké Kosťany (?)).

V prípade oboch máp sa potvrdilo, že kritériom výberu boli nielen väčšie mestá (kráľovské i poddanské), avšak i tie, ktoré mali strategicky dôležité pozície – pevnosti, hrady, opevnené sídla, ako i však kľúčové body na cestnej sieti (brody, priesmyky a mýtné stanice). Hľadisko cirkevnej správy (diecézy, kláštory a pod.) sa ukazuje ako sekundárna. Zhotovitelia fresiek sa výrazne pridŕžali podkladových materiálov – máp od Gastaldiho a Mercatora, ktoré prispôbili (vynechaním niektorých sídiel, detailov atď.).

Dokonca mestá nachádzajúce sa na vedľa stojace mapy majú odlišné mená niektorých lokalít (*Trnava - Tirna/Tima* u Mercatora, *Tirnavia* u Gastaldiho, *Komárno - Komara* u Mercatora, *Coman* u Gastaldiho).

Časom, v dôsledku viacnásobného reštaurovania došlo zrejme ku skomoleniu niektorých názvov – predovšetkým písmen „r“ – „n“, eventuálne „a“ – „o“, prípadne in bývalo často nahradené písmenom „m“.

IVANA KVEĽANOVÁ
DOLNA 80/69
927 05 CHTELNICA
SLOVACCHIA

COPIA

- 5 GIU. 2015

IVANA KVEĽANOVÁ
DOLNA 80/69
927 05 CHTELNICA
SLOVACCHIA

TEL. 333 680 1717 (IT)

00421/904 608 999 (SK)

ivank@ymail.com kveľanova@univ.sk

SETTEMBRE / OTTOBRE

20.9 - 15.10. 2015

→ 27.9. 2015 - mattina

xil 30/09
6 01/10

133 680 1717 (IT)
0421/904 608 999 (SK)
ivank@ymail.com
kveľanova@univ.sk
27.9. 2015

Roma, il 27 aprile 2015

slovacca in archeologia classica e cristiana; già laureata in Archeologia Classica dell'Università di Trnava, Slovacchia, e più tardi studentessa postgraduale al Pontificio Istituto di Archeologia Cristiana che le ha conferito, nel giugno scorso, la licenza in archeologia cristiana.

Alla Dott.ssa Kveľanová è stata assegnata una borsa di studio dell'Istituto Storico Slovacco di Roma per svolgere un progetto di ricerca dedicato agli affreschi che decorano la Terza Loggia (Loggia della Cosmografia) del Palazzo Apostolico e che rappresentano la Germania e il Regno d'Ungheria. La ricerca si concentra sulle città slovacche rappresentate sia sulla carta dell'Ungheria e Polonia sia sulla carta della Germania, ma che finora non sono state studiate da nessuno studioso slovacco.

Le sarò molto obbligata, Eccellenza, se volesse concedere benevolentemente alla Dott.ssa Kveľanová e alla sua collaboratrice Dott.ssa Eva Stopková, PhD., ricercatrice presso l'Università Tecnica Slovacca a Bratislava specializzata in cartografia storica, i necessari permessi per accedere alla Terza Loggia e per realizzare, al fine di pubblicazione, alcune fotografie delle carte geografiche ivi presenti.

Ringraziandola sentitamente, La prego, Eccellenza, di gradire i miei più distinti ossequi.

VA BENG

29 settembre

L

Emilia Hrabovcová

Prof.ssa Emilia Hrabovcová
Direttrice dell'Istituto Storico Slovacco di Roma
Membro del Pontificio Comitato di Scienze Storiche

Lanašská cesta 8/A, 811 04 Bratislava, Slovenská republika
via M. D. Brun Barbarrini 31, 00123 Roma, Italia
Tel.: 00421/2/69253154; E-mail: emilia.hrabovcov@evtis.sk; www.shor.sk

Kopia dokumentu s povolením na vstup do priestorov tzv. Tretej lôže Apoštolského paláca

Veduta Bratislavy v Palazzo Vecchio vo Florencii.

V poradí druhým objektom výskumu bolo zobrazenie veduty Bratislavy v Palazzo Vecchio vo Florencii. Okrem mesta Bratislava sú na nádvorí vyobrazené ďalšie mestá Praha, Passov, Kosterneuburg, Stein, Graz, Innsbruck, Linz, Freiburg im Breisgau, Kostnica, Halle, Eberndorf, Neusadt.

Freska, umiestnená na prvom nádvorí paláca (tzv. Cortile di Michelozzo), tvorí súčasť série vedút miest Habsburskej monarchie, ktoré sú prístupné hneď po vstupe do Palazzo Vecchio. Vytvorené boli na žiadosť Maximiliána II., ako svadobný dar pri príležitosti sobáša jeho sestry Johanny von Habsburg (Giovanna D'Austria) s Františkom Medicim v roku 1565. Keďže zónu, v ktorých sa veduty nachádzajú možno charakterizovať ako prechodnú, neustále otvorenú vystavenú pod vplyvom poveternostných podmienok, čo sa podpísalo aj pod zachovanosť fresiek. Od roku 2014 sa realizuje séria reštaurovania fresiek, pričom ako prvá bola reštaurovaná práve freska Bratislavy (zodpovednými za realizáciu prác - Marco Bartolozzi, Laura Corti, Paolo Ferrara).

Realizácia reštaurovania fresky obohatila výskum veduty v Palazzo Vecchio, ktorý mal byť založený najmä na archívnom výskume, možnosťou doplnenia o údajov získaných počas reštaurovania fresky. Výskum samotnej veduty bolo možné tak realizovať priamo v teréne - porovnávaním starších fotografií s aktuálnym stavom fresky a jej podobu tiež porovnávať s domnelou predlohou veduty od Hansa Mayra. K pohľadu z blízka – priamo z lešenia, som získala prístup od Mestského úradu (Comune di Firenze) a Pamiatkového úradu (La Soprintendenza per i Beni Architettonici, Paesaggistici, Storici, Artistici ed Etnoantropologici per le province di Firenze) avšak bez možnosti fotografovania fresky (práva podliehajú vyššie spomenutým inštitúciám).

V rokoch 2005-6 sa Slovenské veľvyslanectvo v Taliansku, pokúšalo o iniciatívu reštaurovať túto pomerne v zlom stave sa nachádzajúcu vedutu. V tom čase sa podarilo overiť (i vďaka iniciatíve PhDr. Margaréty Musilovej), že veduta je naozaj inšpirovaná práve dielom Hansa Mayra. Avšak nanešťastie žiadosť a výzva Veľvyslanectva SR v Taliansku nebola v tom čase vypočutá (dôvodom bolo už v tom čase plánované zreštaurovanie všetkých vedút, ktoré sa nachádzajú v priestoroch Palazzo Vecchio).

Informácie ku reštaurovaniu fresky:

<http://news.comune.fi.it/cgibin/monitoraggio/lottoCMS.pl?nlotto=1830>

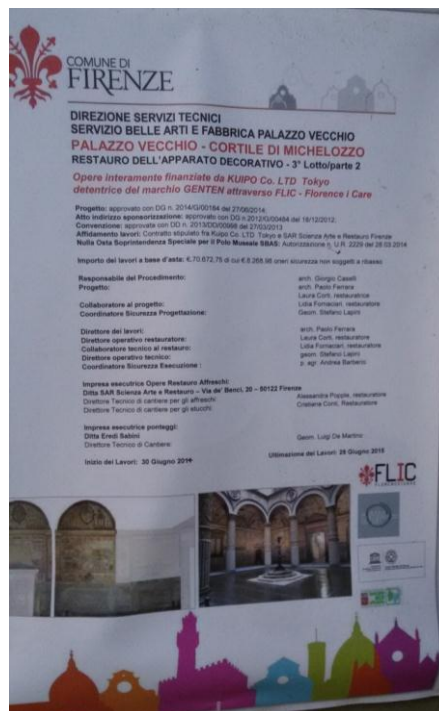
Sponzor reštaurátorských prác:

Genten Firenze

Via dell Condotta 50/R
Ang. Vicolo dei Cerchi 1
Firenze
0039/0552776472

Pohľad na prebiehajúce práce

Informácie o prebiehajúcych prácach reštaurovania fresiek pod dohľadom Comune di Firenze.

Archívny výskum.

Archívny materiál viažuci sa ku Florencií som z pochopiteľných dôvodov nemohla nadobudnúť v Ríme a preto bolo nevyhnutné vycestovať do Florencie.

Archívny výskum k dejinám vzniku vedút som realizovala v **Archivio di Stato di Firenze** (Štátny archív vo Florencií), ktorý uchováva fondy rodiny Medici. Časť fondu „*Mediceo del Principato*“, „*Carteggio Universale / Cosimo I e Francesco, principe reggente*“ medzi rokmi 1562 až 1566, „*Carteggi dei Principi delle Granduchesse e delle Principesse/Giovanna D'Austria*“). Počas výskumu v r. 2015 som prezrela ďalšie materiály v rámci spomínaných fondov. Počas výskumu v roku 2015 som prezrela fond „*Guardaroba medicea*“.

V budúcnosti bude treba preštudovať fondy: *Miscelanea Medicea*, *Carte Struzziane*, *Fondi Manuscritti*, ktoré som pre krátkosť času nedokázala všetky prekontrolovať.

Zo študovaných dokumentov sa ukázal ako dôležitá stopa prítomnosti istého Hieronyma Graffitera (Graffitera, Craftera) vo Florencií, v máji 1565. Z predchádzajúceho výskumu vieme, že

práve on bol poverený obstaraním podkladov vedút, ktorými mala byť vyzdobené steny Michelozzovho nádvorja (*Mediceo del Principato*, 515 A, f. 648). Zdá sa, že išlo jedného z nemeckých obchodníkov, ktorý mal úzke kontakty s Taliansko, žil alebo sa zdržoval často vo Florencii a obchodoval s rôznymi artiklami. Ďalšie účtovné dokumenty spojené s jeho menom sú datované až do roku 1566. Ako agent, zástupca Hieronyma Grafittera sa spomína istý Giorgio Vitteli. Ak sa spomína účel platby, tak sú zmieňované knihy, alebo doručenie korešpondencie. Zdá sa, že jeho služby využívala i samotná Giovanna D'Austria (*Guardaroba Medicea* 101, fasc. 81, f. 84; fasc. 99, f. 37)

Podarilo prekonzultovať eventuálne materiály nachádzajúce sa v archíve pri Galerii Uffizi - **Gabinetto disegni e stampe degli Uffizi vo Florencii**, ktorá obsahuje viaceré fondy vzťahujúce sa k stavebným aktivitám, umeleckým dielam vo vlastníctve rodiny Medici. V rámci archívu som prezrela fond:

1560-1579 - Inventario di Palazzo Vecchio. ASF, GM 65, C. 164.

Zaujímavé materiály sa mi podarilo získať z fonotéky pri Mestskom úrade Florencie - **Comune di Firenze: Fototeca di Comune di Firenze** (sídlo: Biblioteca delle Oblate, Via Sant'Egidio, Firenze), kde sa nachádzajú originálne fotografie vedút ešte z obdobia pre ich reštaurovaním v polovici 20. storočia.

S povolením zodpovedných zamestnancov som si mohla zhotoviť pracovné verzie fotografií, pre potreby publikácie však bude potrebné zabezpečiť oficiálne verzie fotografií so zaplatením požadovaného poplatku.

Fond: Palazzo Vecchio - Stampa 3 - Cortile Michelozzo
Inv. čísla: 34623, 34624, 34625

Fotografia fresky Bratislavy - júl 1955, pred jej zreštaurovaním bratmi Fr.lli Benini.
 (Fototeca di Comune di Firenze, Fond: Palazzo Vecchio - Stampa 3 - Cortile Michelozzo
 Inv. číslo: 34623)

Počas tohtoročného výskumu som sa zamerala predovšetkým na materiál, ktorý sa nachádza v **Archivio storico di comune di Firenze**. Obsahoval materiál týkajúci sa reštaurovania fresiek v priebehu 19. a 20. stor. Z fondov tohto archívu sme sa zamerali na: „*Fondo Disegni*“, obsahujúci plány, náčrty, skice, tlače a pod. vzťahujúce sa i k Palazzo Vecchio. Z tohto fondu sa mi podarili získať reprodukcie dobových vyobrazení (avšak žiaľ len veľmi všeobecné pohľady do priestoru nádvorja):

405924 - 405925 *Veduta del Cortile, provenienza. Aquisto – Moscardi 1958 (pol. 19. stor.)*

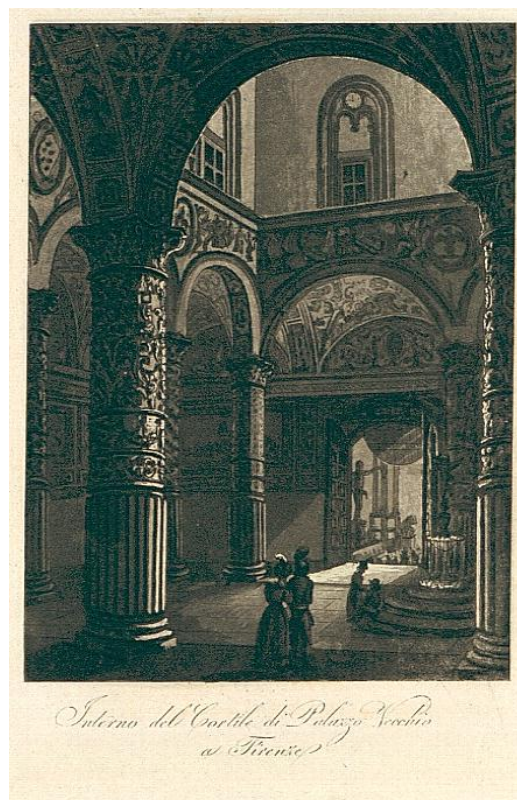
405926 - 405927 - *Veduta del Cortile, aquarello (pol. 19. stor.)*

405928 - 405929 - *Litografia, opera di Durand André, Cicéri Eugène, Paris.*

Dobové pohľady na Cortile di Michelozzo v Palazzo Vecchio vo Florencii:

Archivio Storico di Comune di Firenze
405926 – 27 Veduta del Cortile, aquarello
(pol. 19. stor.)

Archivio Storico di Comune di Firenze
405924 -25 Veduta del Cortile, provenienza.
Aqusto – Moscardi 1958 (pol. 19. stor.)

Archivio Storico di Comune di Firenze
405928 – 29 Litografia, opera di Durand
André, Cicéri Eugène, Paris.

Rytec: J. Tingle. 1841
Pôvodná rytina od Thomas Allom, rytec: J. Tingle. 1841.
<http://www.antique-prints.de/shop/catalog.php?cat=KAT22&product=P002775>

Rovnako všetky písomné materiály so vzťahom ku Palazzo Vecchio:

Fond: Palazzo Vecchio - Dati storici e lavori vari:

- CF 40005: Palazzo Vecchio. Cortile di Michelozzo e Quartieri degli Elementi e di Eleonora (anni 1908-1914)
- CF 40004:
Palazzo Vecchio – Lavori di Restauro nie Quartieri monumentali con provvista di Torcere, 1938.
fasc. 13m- 210-3197-Palazzo Vecchio. Cortile Monumentale. Restauro degli affreschi Vasariani sotto i porticali – Parti Lateralì della Porta d'ingresso parete e volt odel lato destro.
- CF 4703, n. di reg. 1086:
Restauro del Dipinto rappresentante la città di Costanza nel cortile principale di Palazzo Vecchio. Comunicazioni, anno 1906.
- CA 464 – fogli 461, p. 281 – Comunicazione degli architetti dello scrittoio delle reali fabbriche relative ai restauri che si vanno facendo in Palazzo Vecchio in preparazione della festa in onore dell'imperatore d'Austria, e alle misure da prendere per evitare danni alle pitture del cortile del palazzo e alle statue. (anno 1819).
- CF 4872, fasc. 8 – Ditta di Praga. Richiesta per rilevare un affresco nel cortile d'onore di Palazzo Vecchio. 1900-1901.
- CF 4906, Reg. 47-52 – Commissariato per le antichità e belle arti della Toscana – povolenie na tabuľu v palazzo Vecchio u Ferezzimu v r. 1860.
- CF 40006, fasc. 7 m - 1910

Zdá sa, že záujem o fresky zo strany jednotlivých miest vyobrazených v Cortile di Michelozzo v Palazzo Vecchio, narástol na začiatku 20. stor. Výborným príkladom je žiadosť istého švajčiarskeho občana, menom M. De Fabrice (bytom na Via Lungo il Mugnone), ktorý prejavil záujem zafinancovať fresku mesta Cotanza. Žiaľ jeho iniciatíva bola zamietnutá Historicko-umeleckou komisiou (Comissione storica – artistica) s odôvodnením, že fresky sú i tak zničené a ich reštaurovanie, či oprava by bola zbytočná. Spomína sa súčasne i dôležitý fakt, a to, že už istý opát P. Luigi Malvezzi (1808-1886, zrejme ide o známeho autora kníh o umení, zberateľa, pochádzajúceho z Milána) zrejme, chtiac prinavrátiť freskám ich podobu, ich vlastne zničil (*Palazzo Vecchio - Dati storici e lavori vari: CF 4703, n. di reg. 1086: Restauro del Dipinto rappresentante la città Costanza nel cotile principale di Palazzo Vecchio. Comunicazioni*).

Tento pôvodne dobrý zámer sa obrátil naopak na povolenie komisie – otvoriť zamurované okná (v smere na Via della Ninna), čím boli niektoré z fresiek zničené.

Na Mestskú správu mesta Florencie sa v roku 1900 obrátila aj iniciatíva vychádzajúca z Prahy (*Palazzo Vecchio - Dati storici e lavori vari: CF 4872, fasc. 8 – Ditta di Praga. Richiesta per rilevare un affresco nel cortile d'onore di Palazzo Vecchio. 1900-1901*). Povolenie bolo žiadané od Muzea hlavného mesta Prahy. Identita osoby, ktorá mala realizovať alebo sa len zúčastniť vyhotovenia kópie, je zatiaľ v štádiu výskumu. V korešpondencií sa spomína meno istého Václava Broža,

otázne je, či ho možno stotožniť s osobou známeho českého maliara Václava Brožíka (1851-1901) a to vzhľadom na fakt, že spomínaný maliar zomiera v Paríži 15.4.1901, pričom máme korešpondenciu týkajúcu sa pokynov k vyhotoveniu kópie posielané z Florencie v júli 1901. Možno sa vo Florencii ešte nedostala správa o smrti spomínaného maliara, alebo išlo o odlišnú osobu. Hoci sa veduta Prahy nedotýka priamo výskumu, pokúšam sa overiť, či bola kópia veduty napokon zhotovená. Maliar Václav Brožík, reprezentant Akademickej historickej maľby by štýlom a hlavne námetom rozhodne zapadal do intencií Mestského múzea v Prahe, ktoré malo záujem o reprodukciu Prahy, konkrétne Velehradu. Môže ísť rovnako o odlišnú osobu Václava Broža – člena zboru obecných starších- komitétu múzea.

V rámci **Biblioteca Nazionale di Firenze** sú viaceré historické fondy a tlače, ktoré sa dotýkajú témy sobáša Francesca Medici s Giovannou D'Austria:

Mellini, Domenico: Descrizione dell'entrata della sereniss. Reina Giouanna d'Austria et dell'apparato, fatto in Firenze nella venuta & eccellentiss. S. don Francesco de Medici, prencipe di Fiorenza & Siena. Scritta da Domenico Mellini et da lui riueduta & corretta & diligentemente stampata la terzza volta. 1566.

Verani Luigi: Apparato per le nozze di Francesco I. de' Medici con Giovanna d'Austria. Livorno 1870.

Osožnými sa ukázali i historické tlače, ktoré sú akýmsi sprievodcom po Palazzo Vecchio, dokumentujú stav Palazzo Vecchio v priebehu 18., 19. stor. a prvej polovice 20. stor.:

Moisé Filippo: Illustrazione storico-artistica del Palazzo de'Priori oggi Palazzo Vecchio e dei monumenti della piazza, per cura di P. M. Firenze. 1943.

Parigi, M.: Descrizione storica del Palazzo della Signoria o Palazzo vecchio di Firenze. Firenze 1888.

Rastrelli, Modesto: Illustrazione istorica del Palazzo della Signoria, detto in oggi il Palazzo Vecchio. Firenze 1792.

Publikácia – ktorá nebola prístupná:

Adriani Giovanni Battista: Orazione di M. Giovambatista Adriani, nell'essequie della sereniss. Granduchessa di Toscana Giovanna d'Austria. Fatta in latino, e tradotta in volgare. Firenze. Stamperia de'Giunti 1578.

K téme reštaurovania fresiek v 19. stor. (v rokoch 1805 až 1812):

Del Rosso, Giuseppe: Ragguaglio di alcune particolarità ritrovate nella costruzione dell'antico palazzo della Signoria di Firenze, detto oggi il Palazzo Vecchio e delle inovazioni che hanno avuto luogo in quella fabbrica all'occasione degli ultimi resarcimenti eseguiti nell'anno 1809 e seguenti. Con un aneddoto d'antiquaria in indice. Siena 1815.

Fotografický archív bratov Alinari (Fratelli Alinari) obsahujem viaceré dobové fotografie s pohľadmi na Cortile di Michelozzo, dokonca i detaily jednotlivých miest Habsburskej monarchie:

Fond/Škatuľka Alinari – Firenze 111:

Vienna – 44365 (F.lli Alinari 1937)
Hall – 44366 (F.lli Alinari 1937)
Neustadt – 44367 (F.lli Alinari 1937)
Passau – 53462 – Possago (F.lli Alinari Edlz. 1959)
Praga – 53463 – Possago (F.lli Alinari Edlz. 1959)
Possonia – 53466 (F.lli Alinari Edlz. 1959)
Kostanz – 53467 (F.lli Alinari Edlz. 1959)
Graz - 53468 (F.lli Alinari Edlz. 1959)
Insbruck – Inspruck - 53469 (F.lli Alinari Edlz. 1959)
Sterzing - 53471 (F.lli Alinari Edlz. 1959)

Niektoré z fotiek realizované bratmi Alinari, sa zrejme vzťahujú ku reštaurovaniu realizovanému bratmi Benini - Fratelli Benini v rokoch 1952-1955.

Foto veduty Bratislavy z roku 1959 (?) – na fotkách je ale napísaný rok 1959, ten však nie je indikovaný s veľkou presnosťou. Dokonca sa zdá, že fotka bola realizovaná ešte pred samotným reštaurovaním. Na fotkách z roku 1937 sa zachovali len mestá Neustadt, Hall a Viedeň. Bratislava žiaľ absentuje.

Obdobné fotografie sa zachovali aj vo Fototeca di Comune di Firenze (pozri vyššie).

Gabinetto Fotografico, pri Soprintendenza Speciale per il Patrimonio Storico, Artistico ed Etnoantropologico e per il Polo Museale della città di Firenze, má k dispozícii fondy: Palazzo Vecchio- Architettura Cortile. Zložka obsahovala viaceré fotografie Palazzo Vecchio, medzi nimi bolo len niekoľko všeobecných záberov na Cortile di Michelozzo s vedutami z roku 1966, ich autorom je fotograf Jacquier (inv. Č.: 52686, 53294) pre výskum sa však ukazujú bez väčšej informačnej a dokumentačnej hodnoty.

Ďalšie kontaktované inštitúcie ako „*Opificio delle Pietre Dure*“, „*Sevizio Belle Arti e Fabbrica di Palazzo Vecchio*“, Firenze – *Repertorio delle Architetture Civili di Firenze*, *Fototeca di Comune di Firenze* (www.palazzospinelli.org) žiaľ nemajú k dispozícii materiály k vzniku, či opravám fresiek vedút miest Habsburskej monarchie.

Súhrn výsledkov:

Vďaka možnosti nahliadnutia na fresku môžem potvrdiť, že ide fresku inšpirovanú o vedutou mesta Bratislavy od Hansa Mayra, ktorá zobrazuje korunovačné slávnosti cisára Maximiliána II. z roku 1563. S poľutovaním musím konštatovať, že reštaurátori boli nútení kvôli natáčaniu filmu Dana Browna – Inferno vo Florencii, predčasne demontovať lešenie, čím som v mesiacoch jún, už nemala možnosť priameho prístupu k freske.

Aktuálne sa venujem prehodnoteniu detailov na freske, porovnávam verzie na fotografiách získaných vo Fototeca di Comune di Firenze, so stavom fresky pred reštaurovaním v roku 2014-2015 a po ňom. Pokúšam sa získať autorizáciu oficiálnu verziu fotografií z Fototeca di Comune di Firenze a Fototeca - Fratelli Alinari z rokov 1955 až 1959 určenú na publikovanie. Rovnako pátram po eventuálnej ďalšej dokumentácii reštaurátorov Benini. Žiaľ staršie fotografické a dokumentačné podklady k reštaurovaniu v 19. stor., sú zrejme stratené alebo pravdepodobnejšie neboli nikdy zhotovené. Zároveň uvažujem o rozšírení výskumu v archívoch v Rakúsku, kvôli eventuálnym podkladom týkajúcim sa nadobudnutiu podkladov k vedutám miest, podobne doplneniu informácií o topografickej podobe mesta Bratislavy v 16. stor. Isto prínosným by bola možnosť zorganizovania konferencie vo Florencii, kde by sa prezentovala Bratislava, odbornej i laickej verejnosti by tak sa predstavila téma zobrazenia na freske a vytvorila by sa i príležitosť reštaurátorom prezentovať výsledky ich reštaurovania.

Časti s výrazným poškodením fresky

Veduta Bratislavy od Hansa Mayra s vyznačením zničenej časti fresky.

Stav veduty Bratislavy pred reštaurovaním (foto: PhDr. M. Musilová, 2005-2006)

Stav fresky po reštaurovaní (apríl máj 2015, foto: I. Kvetánová)

Všeobecný pohľad do Cortile di Michelozzo, Palazzo Vecchio, Florencia

Oslovené a navštívené organizácie.

Archivio di Stato di Firenze

Viale Giovine Italia, 6
50122 - Firenze

Archivio Storico di Comune di Firenze

Palazzo Bastogi
Via dell'Oriulo 33-35
IT - 50122 Firenze
Tel. 055 2616527

Soprintendenza Speciale per il Patrimonio Storico, Artistico ed Etnoantropologico e per il Polo Museale della città di Firenze.

Gabinetto Fotografico.

Via della Ninna 5,
IT - 50122 Firenze

Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze

Piazza dei Cavalleggeri, 1
IT - 50122 Firenze

Fratelli Alinari

Largo Fratt. Alinari °15
IT - 50123 Firenze

Firenze – Repertorio delle Architetture Civili di Firenze

www.palazzospinelli.org

Fototeca di Comune di Firenze

Biblioteca delle Oblate,
Via Sant'Egidio-vchod
Via dell'Oriuolo, 24
IT- 50122 Firenze

Sevizio Belle Arti e Fabbrica di Palazzo Vecchio

Via Giotto 4
50121 Firenze
(Giorgio Caselli)

Opificio delle Pietre Dure

Via Alfani 78
IT Firenze
0055/26511

Konzulárny úrad vo Florencii (Consolato Onorario della Repubblica Slovacca)**Massimo Sani**

Honorárny konzul Slovenska – Florencia
Via Lungarno del Tempio 54
IT - 50121 Firenze
Tel.:+39/055/579531
Fax.:+39/055/6530179
E-mail.: slovacchiaconsolato@libero.it

Porovnávacie materiály a mapy:**Mapa Európy G. Mercatora:**

Europae descriptio per Gerardum Mercator Rupelmondanum. Duiburg 1572.
http://www.e-rara.ch/bau_1/content/zoom/3945932

Mapa od Sebastiana Münstera

Landstafel des Ungerlands, Polands, Rüssen, Littaw, Walachei und Bulgerai, Basle: Heinrich Petri, 1540 (1574).
<http://www.vintage-maps.com/en/Antique-Maps/Europe/AustriaHungary>

Mapa G. Gastaldiho:

Gastaldi, G.: Il vero ritratto di tutta l'Alamagna e l'iscrizione. Venetia 1552, incisore Enea Vico, ed. Gabriel Giolito.
Ďalšie vydania:
1559: incisore Domenico Zenoi, ed. Donato Bertelli,
1564 (editor: Fernando Berteli, rytec Paolo Forlani)
1570 (editor: Claudio Ducheto, vychádza však až po dokončení map).

Veduta Bratislavy – Hans Mayr:

Zbierka Galerie Mesta Bratislavy

Prehľad cestovných nákladov:

Dni pobytu/ č. dokladu	Termín	Trasa: Rím-Florencia	Trasa: Florencecia - Rím	Celková suma:
1.	12.5. 2015	19,00 €	19,00 €	38,00 €
2.	14.5. 2015	19,00 €	19,00 €	38,00 €
3.	15.5. 2015	19,00 €	19,00 €	38,00 €
4.	4.6.2015	33,20 €	27,50 €	60,70 €
5.	5.6.2015	20,00 €	30,00 €	50,00 €
6.	17.6.2015	23,70 €	23,70 €	47,40 €
7.	18.6.2015	23,70 €	23,70 €	47,40 €
8.	26.6.2015- 27.6.2015	28,00 €	9,00 € (s prestupom v Castiglione Fiorentino) 12,35 €	49,35 €
9.	1.7.2015	23,70 €	24,70 €	48,40 €
10.	28.9.2015	-	-	-
11.	29.9.2015	-	-	-
12.	30.9.2015	-	-	-
13.	1.10.2015	-	-	-
14.	2.10.2015	-	-	-
				417,25 €

Správa z výskumného pobytu **(štipendium Slovenského historického ústavu v Ríme)**

Termín: 18. – 31. október 2015

Miesto: Archivum Generale Ordinis Praedicatorum, Via di Santa Sabina (Aventino)

Skúmané fondy/archiválie: A.G.O.P., Series XIII., No. 80541, fascicula I. – IV.

Dôvody a okolnosti výskumu: výskum bol zameraný na písomnosti, ktoré kedysi predstavovali súčasť archiválií Archívu mesta Košice (ďalej AMK), avšak počas druhej svetovej vojny ich odtiaľ niekto odcudzil. Dlhšiu dobu boli nezvestné. Krátku, všeobecnú správu o ich „znovunájdení“ v Ríme publikovala v 90. rokoch slovenská archivárka Marta Melníková. Stále však nie je dostupný ucelenejší katalóg, ktorý by poskytoval presnejšiu predstavu o tom, čo sa v danom ohľade vlastne nachádza v centrálnom dominikánskom archíve. Skromné doterajšie informácie prezentovali túto kolekciu písomnosti ako pochádzajúcu predovšetkým z AMK a týkajúcu sa dominikánov. Mojim cieľom bolo preto podrobnejšie preskúmanie týchto dokumentov práve za účelom skompletizovania údajov o stredovekom dominikánskom kláštore v Košiciach. Venoval som tomu už aj prvý dvojtýždenný výskumný pobyt na jeseň roku 2014. Vtedy som zistil, že z AMK pochádza len polovica zo 180 písomností (14. – 18. storočie) v uvedených štyroch fascikloch. Zvyšná časť, týkajúca sa uhorských dominikánskych kláštorov na území dnešného Maďarska, Ukrajiny a Rumunska, bola odcudzená z iných archívov, ktorých príslušnosť je na mieste ťažšie zistiteľná (asi Maďarský krajinský archív, no len v prípade Košíc je na písomnostiach pečiatka archívu, inak ide o staré, pôvodné signatúry najmä hodnoverných miest).

Prebádanie týchto písomností nebolo jednoduché, čo spôsobilo, že som svoj minuloročný výskum nedoviedol do úspešného konca a musel som podať žiadosť o získanie nového štipendia pre tento rok. Som veľmi rád, že SHÚR opätovne podporil môj výskumný pobyt v Ríme. Ťažkosťou bol jednak spôsob usporiadania, resp. neusporiadania daných písomností. Štyri fascikle obsahujú rôzny počet dokumentov (36, 40, 20, 84), ktoré nezohľadňujú žiaden logický systém (ani miestopisný, ani chronologický). Všetky písomnosti sú jednoducho premiešané. Bádateľom sú k dispozícii strojopisné zoznamy o rozsahu neceléj strany pre každý fascikel (teda nie jeden súhrnný, prehľadný zoznam), obsahujúce popis o rozsahu zopár slov (akoby regest), ktorý je však v niektorých prípadoch mylný. Treba upozorniť, že pod písomnosťami tu myslíme jednotliviny, ktorými sú listiny ale aj celé zošity obsahujúce napr. novoveké (niekedy overené, niekedy neoverené) odpisy listín z 13. – 16. storočia. Ďalšou ťažkosťou je špecifickejší prístup miestneho archivára k výskumníkom. Napíšem otvorene, že ide o dominikána z Filipín žijúceho v Ríme druhý rok, ktorý nie je naklonený skutočnému výskumu, resp. sprístupňovaniu archiválií návštevníkom. Fotenie vlastným fotoaparátom je úplne zakázané. Umožnené sú len xeroxové kópie (35 centov za stranu), no tie daný archivár nechce poskytovať vo väčšom počte. V roku 2014 bol archív otvorený dva dni v týždni (časy 9:00-12:30, 15:30-18:30). Našťastie, vďaka odporúčaniam prof. Emílie Hrabovec a Miroslava Konštanca Adama OP, som vtedy (ako výnimočnejší prípad) mohol navštevovať archív aj v iné dni, no len v uvedené časy buď doobedu alebo poobede. Tento rok bol archív otvorený po tri dni v týždni, umožnené mi ale bolo navštevovať ho po niekoľko hodín mimo oficiálny čas, napr. aj po kratšej obedňajšej

prestávke. Keďže som mal prehľad a a rozpracovaný výskum ešte z minulého roka, tentoraz som získal všetko, čo som si naplánoval.

Výsledky: Už minulý rok mi po vo vzhľadnutí skúmaných písomností bolo zrejmé, že ich veľká provenienčná aj chronologická rôznorodosť neumožňuje súhrnné, komplexnejšie spracovanie, ale len výberové. Napokon mojim zámerom ešte pri podávaní žiadosti o štipendium boli len dominikáni v Košiciach. Zvyšná časť archíválií by sa preto mohla byť predmetom záujmu niektorého historika zaoberajúceho sa vôbec dominikánmi v Uhorsku v 13. - 18. storočí (najmä k niekdajším stredovekým konventom v Budíne, Vespríme a Berehove sú tam rozsiahle kolekcie novovekých odpisov starších listín, neviem však, aký je stav zachovania originálov).

Ďalšou okolnosťou, na ktorú som musel prihliadať, bol samotný charakter písomností týkajúcich sa užšie Košíc, čo je cca 90 kusov z celkového uvedeného počtu 180. Len cez 50 jednotlivín totiž súvisí priamo s košickým dominikánskym kláštorom v 14. - 16. storočí a potom návratom dominikánov do mesta na prelome 17. a 18. storočia. Zvyšnú časť predstavujú písomnosti vôbec sa netýkajúce košických dominikánov, alebo ich len okrajovo zmieňujúce, ktoré však neznámy človek napriek tomu odcudzil z AMK: do konca 16. storočia asi 10 listov medzi Košicami a Gelnicou, niekoľko testamentov popredných mešťanov, 3-4 registre a úryvky z mestských kníh k správe mesta, pár mandátov Ferdinanda I. a Jána Zápoľského, inštrukcie mestských delegátov na snem, napokon pre 17. - 18. storočie viaceré niekoľkostranové časti z mestských súdnych kníh). Keďže nebolo možné získať väčší počet kópií (nevyhnutných v prípade úryvkov z mestských kníh) mojim zámerom, ako medievalistu, sa stalo skompletizovanie všetkých písomností o Košiciach do konca 16. storočia, čo predstavuje cca 70 jednotlivín. Takéto dokumenty mám prepísané, príp. oxeroxované.

Publikačné výstupy z tohto (ale aj minuloročného) výskumného pobytu plánujem nasledovné:

a) vedecká štúdia pre SHÚR, ktorá skompletizuje a doplní údaje staršej monografie košického historika Béla Wicka o košických dominikánoch pre obdobie 13. - 16. storočia;

b) rád by som publikoval edíciu listín o košických dominikánoch v 14. - 16. storočí, keďže tie sú v Ríme ťažko dostupné pre slovenských a maďarských historikov. Budúci rok je inak pre dominikánov jubilejný (od založenia ich rádu v 1216). Príprava edície záleží od financovania a pod., zrejme v druhej polovici roka 2016;

c) možná je aj väčšia správa o skúmaných prameňoch (fascikloch) v AGOP-e (musím však uviesť, že mimokošické písomnosti som nemal čas prejsť podrobnejšie);

d) prípadné priebežné publikovanie prepisov niektorých ďalších písomností, možno v katedrovom časopise (napr. spomínané listy Košice - Gelnica, testamenty a iné, čo všetko je tematicky veľmi pestrý, vzájomne nesúvisiaci materiál, ktorý nemožno spracovať samostatne);

e) niektoré ďalšie získané písomnosti, ktoré sa týkajú mestskej správy, môžu byť zase predmetom osobitného výskumu, resp. umožnia rozšíriť môj doterajší výskum o tejto časti košických dejín.

Napokon by som sa chcel poďakovať SHÚR za poskytnutie štipendia, ktoré mi umožnilo zaujímavý a, ako verím, pre našu odbornú obec prospešný výskum v takom meste, akým je Rím. Popri všetkom ostatnom by som inak ocenil aj zaslanie bulletinu v taliančine, ktorý napr. zaujal archívára AGOP-u.

Mgr. Drahoslav Magdoško, PhD.
V Košiciach, 6. november 2015

Správa zo služobnej cesty pre SHÚ do Talianska v dňoch 17.5. – 31.5.2015

V dňoch 18. – 31.5.2015 som bola na základe dohody so Slovenským historickým ústavom v Ríme na študijnom pobyte v Taliansku. SHÚR mi sprostredkoval a uhradil letenky z Viedne do Ríma leteckou spoločnosťou VUELING, zabezpečil ubytovanie na veľvyslanectve SR v Ríme a pridelil finančné prostriedky vo výške 958,50 Eur na stravné a ubytovacie náklady.

Cestovala som z letiska Schwechat vo Viedni, kde ma vlastným autom doviezol manžel. Do Ríma som pricestovala vo večerných hodinách dňa 17.5.2015 spoločne s p. Jašekom z Ústavu pamäti národa. Lietadlo malo hodinové meškanie. Z letiska Fiumicino sme cestovali spoločne vlakom na stanicu Termini, odkiaľ sme si zobrali taxík na veľvyslanectvo vzhľadom nato, že bola nedeľa večer a verejná doprava obmedzená. Naspäť som cestovala v nedeľu 31.5.2015 spoločne s Dr. Frímovou z HÚ SAV taxíkom z veľvyslanectva na stanicu Termini, úhradu taxíka robila pani Frímová. Z Termini sme sa presunuli vlakom na letisko Fiumicino. Prílet do Viedne bol v poobedňajších hodinách, odkiaľ som sa vlastným autom presunula do Bratislavy.

Tak ako som si stanovila v cieľoch projektu, venovala som sa štúdiu relevantných publikácií v Ríme v knižnici Americkej akadémie v Ríme (AAR), Via Angelo Masina 5, École Francaise (Palazzo Farnese) a Istituto Superiore per la Conservazione ed il Restauro, Via S.Michele 23. Knižnica nemeckého archeologického ústavu DAI bola od 19.5.2015 dlhodobo zatvorená pre sťahovanie. Zbierala som študijný materiál na komparatívnu analýzu objavených antických murovaných stavieb (nehnuteľných nálezov – dlažieb, polychrómných omietok, murív) a hniteľných nálezov (amfory, sklo, kovy) na Bratislavskom hrade vo vzťahu k rímskej architektúre neskoro republikánskeho obdobia a včasného cisárstva. Do vatikánskej knižnice a archívov som sa kvôli zaneprázdnenosti v iných inštitúciách ani nedostala.

Okrem štúdia materiálov v knižniciach som navštívila a kontaktovala osobne riaditeľku múzea Mercati Traiani e Fori Imperiali, pani Dr. Lucreziu Ungaro s ktorou sme riešili spoločnú prihlášku do európskeho projektu BELT, v rámci ktorého majú byť na spoločnej webovej stránke prezentované rímske pamiatky v krajinách na hraniciach Rímskej ríše, v bývalých rímskych provinciách. V budúcnosti by Múzeum rímskych fór (Fori Imperiali)

privítalo výstavu o Rímskych pamiatkach na Slovensku, prebrali sme aj možnosť darovania kópie rímskeho nápisu z Trenčína tomuto múzeu, resp. Múzeu rímskej civilizácie, ktoré bolo t. č. zatvorené pre rekonštrukciu.

Navštívila som reštaurátorské ateliéry v Istituto Superiore per la Conservazione ed il Restauro, konkrétne pani Lucianu Festu, hlavnú reštaurátorku, ktorá sa venuje analýzam omietok a dlažieb z rímskych antických stavieb. Navštívila som aj Pamiatkový úrad na Forum Romanum – Soprintendenza di Forum Romanu, reštaurátorov Massima Lascu a Simonu Murrone, ktorí reštaurujú republikánske domy na Palatíne, taktiež kvôli analýzam polychrómnym omietok. Obidve reštaurátorské inštitúcie mi potvrdili rímsky antický pôvod omietok z archeologického výskumu hradu. Dôkazom je použitie mramorovej múčky v omietke, ktorá sa používala len približne od druhej polovice 1. storočia pred Kr. a vytvárala hladký povrch tzv. marmorino.

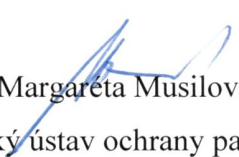
Venovala som sa štúdiu a dokumentovaniu dlažieb a omietok z obdobia neskorej republiky – 1. storočia pred Kr., za týmto účelom som navštívila archeologické lokality v Ríme aj mimo Ríma - Forum Romanum a Palatínium, Domus Aurea, Tivoli (Villa Adriana – Hadriánova vila), San Omobono, Santa Cecilia, Via Appia, Villa dei Quintilli a Ostia. Navštívila som múzeá a muzeálne zbierky v Ríme – Kapitolské múzeá, Palazzo Massimo, Diokleciánove kúpele, Domiciánov štadión, Krypta Balbi, Palazzo Altemps, vo Florencii – Palazzo Vecchio, Archeologické múzeum, v Perugii – Národné archeologické múzeum Umbrie.

Zisťovala som rôzne typy prezentácie archeologických pamiatok pre verejnosť moderným audio-vizuálnym spôsobom v Ríme - Palazzo Valentini, Mercati Traiani, Palatinum- múzeum, Kapitolské múzeá, Forii imperiali, vo Florencii-palazzo Vecchio, Palazzo Strozzi, v Perugii. Najlepším príkladom je prezentácia v Ríme v Palazzo Valentini a na Augustovom fóre, kde popularizátor antických pamiatok Pietro di Angela pripravil 1,5 hodinový program so svetelnými efektami, počítačovými vizualizáciami a hudobným doprovodom. Takýto moderný prístup prezentácie archeologických pamiatok by bol veľmi vhodný napr. na Bratislavskom hrade. V Ríme som ďalej komunikovala s archeologičkou Marinou De Franceschini, ktorá sa venuje výskumu Hadriánovej vily v Tivoli a Carmen Lalli – Villa dei Quintilli.

V Perugii som sa stretla so soprintendentkou pani Elenou Calandra, archeologičkami Marisou Scarpignato a Luanou Cenciaolli ohľadom budúcej výstavy (2016-2017) Kelti z Bratislavy v NAMU. Rokovanie prebehlo v priestoroch Comune di Perugia, prítomná bola

námestníčka pre kultúru pani Teresa Severini a pracovníčka pre zahraničné vzťahy Daniela Borghesi. Predložila som projekt budúcej výstavy, ktorej ústredným motívom majú byť nové nálezy na bratislavskom hrade.

Vzhľadom na krátkosť času, veľké vzdialenosti a množstvo programu som nestihla ísť do Pompeí, Herculanea a Paestumu. Do miest mimo Ríma som išla vždy na otočku, pričom kampánske mestá by si zaslúžili aj dlhodobejší pobyt. Pokiaľ by som dostala ešte možnosť na študijný pobyt v rámci SHÚR, tak by som ho orientovala vyslovene na pobyt priamo v Pompeiách. Štipendium v Ríme mi umožnilo pokračovať v začatých štúdiách a osobnou komunikáciou s odborníkmi na rímske pamiatky som sa dozvedela množstvo dôležitých informácií, ktoré človek nemôže získať len štúdiom písomností. Ďakujem týmto pani prof. Hrabovec ako aj všetkým členom a pracovníkom SHÚR za umožnený študijný pobyt.

PhDr. Margareta Musilová

Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave

V Malej Lehote 7. decembra 2015

Vážený Slovenský historický ústav v Ríme,

ďakujem Vám za prejavenu dôveru v udelení dvojtyždňového grantu na štúdium v rímskych a vatikánskych archívoch v roku 2015. Počas študijného pobytu som bádala v nasledovných archívoch a v archívnych fondoch.

1. Archivio storico della Segreteria di Stato

Fond: AA.EE.SS.

Krajina: Nemecko

Pozícia: Scatole

Fascikel 23 (1939)

Fond: AA.EE.SS.

Krajina: Maďarsko

Pozícia: 3. P. O.; 44 P. O.; 80 P.O.; 45 P.O.

Fascikel 3 – 4 (1922 - 36); 42 (1928 – 930); 59; 60; 42;

Fond: AA.EE.SS.

Krajina: Československo

Pozícia: 132 P. O. (1935 – 1938); 144 P.O. 1938 – 1939; 1938; 4. perióda; 147 P.O.; 109; 132 P.O.; 144

Fascikel: 160; 188; 161; 198; 198; 137; 161; 189;

2. Archivio Segreto Vaticano

Uff. Inf. Vat., 1707; 1801;

3. Archivio della Congregazione per l'Educazione cattolica

Circolare per la confutazione degli errori razzisti N. 356/38

Tirnavia, Cecoslovacchia, Visita apostolica al seminario 1934, 1937-1938;

4. Archivio Romano Societatis Iesu

ARSI Santa Sede 1023, 1032, 1002,

Slovensko 1002 – I, V

Slovensko 1002 – I, 43; 58; V, 8; VI, 25

Apud Curiam Romanam

Apud Curiam Romanam - Allegati VIII.

Z výskumného pobytu odovzdám článok *Cyklus prednášok proti rasizmu v medzinárodných súvislostiach na Teologickej fakulte v Bratislave v roku 1939.*

Zostávam s pozdravom a teším sa na ďalšiu spoluprácu.

ThDr. Peter Slepčan

Na vedomie:

Slovenský historický ústav v Ríme

Arcibiskupský úrad v Bratislave

Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta v Bratislave

Správa o vykonanej služobnej ceste

Meno účastníka: Mgr. Eva Specogna Kotláríková

Kde: Rím, Taliansko

v dňoch: 1.-31.10.2015

Výskumná téma: Vzdelávacia rola Accademie di San Luca v období 17. -19. storočia a jej vplyv na výučbu architektúry v Strednej Európe.

Priebeh výskumnej cesty:

Ako primárna inštitúcia na realizáciu výskumu bol zamýšľaný Archív Accademie di San Luca. Nakoľko v súčasnej dobe tu prebieha digitalizácia archívneho materiálu a archív je zatvorený, bolo nutné výskum realizovať v ďalších inštitúciách. Tematický záber výskumu bolo takisto potrebné prispôbiť podmienkam, venovala som sa teda hlbšie problematike akademického vzdelávania v Ríme na prelome 18. a 19. storočia, v období, keď na rímskej Accademii di San Luca študoval Pietro Nobile, budúci riaditeľ viedenskej Akademie der Bildenden Künste.

Výskum som realizovala v Bibliotheca Hertziana a v Archivio di Stato di Roma. Prvé dva týždne v Bibliotheca Hertziana boli venované prieskumu literatúry relevantnej k celému skúmanému obdobiu (17.-19. storočie) a digitalizovaných pramenných materiálov (prevažne tlačí z 18. a 19. storočia). Vzhľadom na aktuálny stav bádania v problematike akademického vzdelávania bolo možné bližšie stanoviť obsah zamýšľanej druhej prípadovej štúdie zahŕňajúcej obdobie prelomu 17. a 18. storočia. Tu však bude nutné samotný výskum pramenného materiálu realizovať v archíve Accademie di San Luca. Prieskum literatúry v Bibliotheca Hertziana sa týkal takisto tretej zamýšľanej prípadovej štúdie venovanej akademickému vzdelávaniu na prelome 18. a 19. storočia.

K tomuto obdobiu som realizovala hlbší prieskum archívneho pramenného materiálu v Archivio di Stato di Roma, počas druhých dvoch týždňov pobytu. Prebádané fondy súviseli prevažne s fungovaním Accademie di San Luca, pamiatkovou starostlivosťou, didaktickými materiálmi pre potreby vyučovania architektúry (i mimo akademického prostredia) a tiež s pobytmi študentov Viedenskej akadémie v Ríme s dôrazom na študentov z územia dnešného Slovenska.

Výskumná cesta výrazne napomohla výskumu spojenému s mojím doktorandským štúdiom. Kvôli uzatvoreniu Accademie di San Luca však splnila svoj účel iba čiastočne. Z tohto dôvodu je možné publikovať výstupnú štúdiu len s témou 3. prípadovej štúdie, t.j. akademického vzdelávania v architektúre na prelome 18. a 19. storočia (Pietro Nobile a Accademia di San Luca). K hlbšiemu štúdiu predošlých dvoch prípadových štúdií bude kvôli pramennému materiálu potrebné Rím opätovne navštíviť a uskutočniť výskum v archíve Accademie di San Luca.

V Bratislave dňa 10.11.2015

Predkladateľka správy: Mgr. Eva Specogna Kotláríková

.....
podpis

Správa zo zahraničnej pracovnej cesty

V dňoch 4. až 17. júna 2015 som uskutočnil zahraničnú pracovnú cestu do Ríma. Cieľom bol výskum archívnych dokumentov týkajúcich sa prvých prekladov bohoslužobných textov byzantského obradu do slovenčiny a osoby gréckokatolíckeho kňaza Pavla Spišáka (1901-1975), ktorý bol autorom týchto prekladov. Okrem toho som preštudoval aj viaceré archívne materiály, ktoré sa týkali aktuálnej situácie v gréckokatolíckej cirkvi v Česko-Slovensku v medzivojnovom období. Výskum som uskutočnil v dvoch archívoch: Archivio storico della Congregazione per le Chiese Orientali a Archivio Segreto Vaticano. Navštívil som aj Pontificio Seminario Francese, kde mal Pavol Spišák študovať.

Preštudované a konzultované materiály

Archivio storico della Congregazione per le Chiese Orientali:

Fondo *Ruteni* – sottofondo *Prešov* – Prot. No. 346/31 *Rev. Paolo Spišák* (spojené s Prot. No. 776/31)

Fondo *Ruteni* – sottofondo *Affari generali* – Prot. No. 323/38 *Visita apostolica dei Seminari di Munkacs e Prešov*

Fondo *Ruteni* – sottofondo *Affari generali* – Prot. No. 106/32 *Il cattolicesimo in Podcarpazia a 1932 di Mgr. Nicola Czarneckyj*

Fondo *Ruteni* – sottofondo *Prešov* – Prot. No. 618/28 *Cattedrale di Prešov – cambiamento di titolare in Cristo Re*

Fondo *Oriente* – *Liturgia* – sottofondo *Ruteni* – Prot. No. 1219/28 fasc. I a II *Revisione dei libri liturgici*

Fondo *Oriente* – *Liturgia* – sottofondo *Affari generali* – Prot. No. 502/33

Archivio Segreto Vaticano – fondo Archivio Nunziatura Cecoslovacchia:

Busta 79 fasc. 632 – *Prešov, Mukačevo (1935-1939)*

Busta 66 fasc. 553 – *Diocesi Orientali di Slovacchia e Carpatorussia – Prešov*

Busta 66 fasc. 554 – *Diocesi Orientali di Slovacchia e Carpatorussia – Mukačevo*

Busta 66 fasc. 555 – *Cose varie di Carpatorussia*

Busta 77 fasc. 617 – *Congregazione Orientale 1.6.1938 – 9.3.1939*

Busta 77 fasc. 610 – *Segreteria di Stato*

Získané poznatky

V archívnych materiáloch ani jedného z archívov som nenašiel materiály, ktoré by sa bezprostredne dotýkali samotných prekladov. Keďže išlo len o vysvetľujúce texty, ich schvaľovanie ani konzultácia s Kongregáciou pre východnú cirkev nebola potrebná. V archíve predmetnej kongregácie je však hrubý zväzok dokumentov, ktoré sa týkajú osoby Pavla Spišáka a najmä jeho suspendácie a sporu s biskupom Pavlom Gojdičom. Prínosné bolo aj

štúdium viacerých materiálov týkajúcich sa situácie v gréckokatolíckej cirkvi v Česko-Slovensku, ktoré mi poskytli nielen dôkladnejší pohľad na niektoré dobové problémy, ale aj pohľad na ich vnímanie zo strany nunciatúry a Kongregácie pre východnú cirkev. Viaceré materiály som si prepísal na mieste, niektoré som si nechal zdigitalizovať. V Pontificio Seminario Francese mi prisľúbili zistiť a poslať e-mailom informácie o pobyte Pavla Spišáka v tomto kolégiu (po skončení letných prázdnin).

Ďalšie informácie k pracovnej ceste

Vo štvrtok 11. júna 2015 som so šéfredaktorom slovenskej redakcie Vatikánskeho rádia nahral krátky rozhovor, ktorý sa okrem iného týkal aj môjho výskumného pobytu financovaného SHÚR. Rozhovor bol odvysielaný v sobotu 20. júna 2015 v rámci rubriky *Pre gréckokatolíkov* (na Slovensku je vysielanie Vatikánskeho rádia šírené rádiom Lumen).

Technické zabezpečenie pracovnej cesty

Veľký problém predstavovalo cestovanie z Viedne do Ríma a späť, ktoré mala zabezpečiť letecká spoločnosť Vueling. Žiaľ, nákup najlacnejšej letenky cez systém verejného trhoviska sa ukázal ako nešťastný, keďže spoločnosť Vueling sa ukázala ako neseriózna a neschopná objednanú a zaplatenú prepravu zabezpečiť. Cestou tam bol priamy let z Viedne do Ríma zrušený; vďaka tomu, že som na letisko prišiel s dostatočným predstihom, boli schopní mi ponúknuť náhradné riešenie – let do Barcelony a následne z Barcelony do Ríma. Tým sa moja cesta predĺžila o vyše tri hodiny. Pri ceste naspäť deň pred plánovaným odletom zrušili priamy let z Ríma do Viedne, pričom letenku nebolo možné modifikovať cez internet (keďže bola zakúpená cez agentúru) a na zákazníckej linke mi neboli schopní na ten deň poskytnúť nijaké iné spojenie do Viedne (a ani na druhý deň nemali priame spojenie, iba skoro ráno cez Barcelonu). Navrhli mi, aby som požiadal o vrátenie nákladov na spätný let, túto žiadosť ale musí urobiť agentúra Faveo, ktorá letenku kupovala. Vzhľadom na tieto skutočnosti som bol nútený si zakúpiť cez internet letenku spoločnosti Austrian Airlines na priamy let z Viedne do Ríma (platbu som uskutočnil svojou súkromnou platobnou kartou), preto žiadam o jej uhradenie (prikladám letenku aj faktúru).

S výnimkou cestovania boli všetky ostatné aspekty pracovnej cesty bezproblémové, vďaka odporúčacím listom som rýchlo a bez problémov dostal prístup do potrebných archívnych fondov.

V Bratislave dňa 22. júna 2015.

Andrej Glavica

Výskumná správa

Štipendista: Mgr. Jozef Špilka

Téma výskumu: Reflexia slovenskej otázky v Taliansku po roku 1948 (Riflessione sulla questione slovacca in Italia dopo il 1948)

Výskum realizovaný počas pobytu v Ríme mal za cieľ nadviazať na systematický výskum Slovákov v talianskych archívoch. Pri spracovaní vytýčenej problematiky bol kladený dôraz predovšetkým na vnímanie Slovenska, ktoré bolo v tomto období súčasťou Československej republiky, v oficiálnom talianskom politickom prostredí, osobitne na diplomatickej úrovni, ale aj na pôde najsilnejších talianskych politických strán, predovšetkým v talianskej kresťanskej demokracii a v talianskej komunistickej strane. Nemožno obísť ani reflexiu Slovenska v cirkevnom prostredí, kde mala svoje miesto aj nepočetná, ale kultúrne a politicky silná slovenská emigrácia.

V rámci výskumu som počas dvoch týždňov mal možnosť navštíviť Historicko-diplomatický archív Ministerstva zahraničných vecí (Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri), kde sa k danej téme nachádzalo veľké množstvo zaujímavých a prínosných dokumentov. Vtedajšia oficiálna talianska diplomacia veľmi intenzívne a relatívne podrobne pozorovala politickú situáciu a postavenie cirkví, predovšetkým Rímskokatolíckej cirkvi v Československu a zvlášť na Slovensku. V Historickom archíve Ústavu Luigiho Sturza v Ríme (Istituto Luigi Sturzo) sa mi naskytla príležitosť študovať materiály, ktoré reflektovali vtedajšiu politiku z perspektívy talianskej kresťanskej demokracie, menovite vo fonde jedného z jej ústredných politických predstaviteľov, Guida Gonellu, ktorý citlivo sledoval medzinárodný politický vývoj v Európe a všímal si osobitne aj slovenskú otázku. Význačný prínos z hľadiska skúmanej problematiky predstavovalo štúdium v rímskych knižniciach, najmä v Knižnici moderných a súčasných dejín (Biblioteca di storia moderna e contemporanea), kde boli k dispozícii publikované diplomatické dokumenty, dobová tlač (konkrétne dobové tlačové orgány najsilnejších talianskych politických strán) a taktiež širší okruh odbornej literatúry o politickej situácii v Taliansku po druhej svetovej vojne.

Pobyt prebiehal v podstate bez väčších problémov, azda len vybavovanie vstupu do talianskych archívov si vyžadovalo prvé dni svoj čas a úsilie. Dvojtýždňové bádanie v rímskych archívoch a knižniciach bolo nesporne výrazným pozitívom nielen z hľadiska samotného výskumu, ale predstavuje pre mňa aj výbornú skúsenosť na mojej ďalšej vedeckej dráhe.

Mgr. Ľubomíra Wilšínská: *Imago vitae monasticae*

Pracovná cesta sa uskutočnila za účelom výskumného pobytu v Ríme, ktorý bolo možné realizovať vďaka finančnej podpore Slovenského historického ústavu v Ríme. Počas dvojtýždňového výskumného pobytu sme sa sústredili na mapovanie a zbieranie materiálu v archívnych a knižničných fondoch v rámci projektu „*Imago vitae monasticae* – významný prameň východného mníšstva od Juraja Joannikija Baziloviča o byzantsko-slovanskej tradícii na Slovensku“, ktorý schválila Vedecká rada Slovenského historického ústavu v Ríme a ktorý je svojím tematickým zameraním v súlade s jedným z výskumných ťažísk pre rok 2015 – Veľkomoravské obdobie, cyrilo-metodská misia a cyrilo-metodské dedičstvo. Takýto druh výskumu sme realizovali prvýkrát a rozdelili sme ho na dve etapy. Primárne sme skúmali materiály v Pontificio Istituto Orientale v Ríme, ďalej vo Vatikánskej knižnici a Vatikánskom tajnom archíve. Za určitými materiálmi sme išli cielene. Najväčšiu pozornosť sme venovali štúdiu prameňa *Imago vitae monasticae*, ktorého originál sa nachádza vo fondoch knižnice Pápežského východného inštitútu v Ríme.

Svoj výskum sme začali vo Vatikánskom tajnom archíve, kde sme si urobili obraz o tom, akými fondami archív disponuje. Z množstva materiálov sme študovali fond *Basiliani* (*Indice 1188*, vol. 1 – 83), v ktorom sú však zhromaždené materiály hlavne z územia Talianska a Španielska. Konkrétne sme skúmali *zväzok 75*. Keďže jednu z prvoradých úloh pre nás predstavovalo získanie prameňov, ktoré by korešpondovali s našim tematickým zameraním, pozreli sme sa na *Costituzioni monastiche* (Mníšske nariadenia) vydané v Ríme v roku 1578. Nariadenia sú v taliančine, ktorým predchádza latinské *praefatio*. Vo Vatikánskej knižnici sme siahli po bohatých zbierkach slovníkov a encyklopédií, ktoré nám pomohli pri interpretácii prameňa (*Biblioteca sanctorum orientalium*, *Enciclopedia dei Santi*, *Le chiese orientali*, vol. I (A – Gio), Roma, 1998). V sekcii *Stampati* sme sa venovali latinskému prameňu Bazila Veľkého *Asctica. In quatuor partes distributa* (Romae, 1748) (*Stamp. Chig V*, 2976). Pod signatúrou R. G. *Miscell. C.17* (int. 32) sme študovali *zväzok*, ktorý je zložený ako *Miscellanea* pastierskych listov, konkrétne *Abbatibus, & monachis Basilianis utriusque ritus, graeci, & latini, ubique terrarum sub obedientia romani pontificis, nostraque jurisdictionis existentibus, salutem, & benedictionem* od generálneho opáta Alexandra Aguada vydané v Ríme v roku 1757.

Rozhodujúce miesto nášho výskumu predstavovali knižničné fondy v Pontificio Istituto Orientale. Pri filologickej analýze a pri preklade pamiatky z latinského do slovenského jazyka je pre nás kľúčové predovšetkým poznanie uplatnenia sa baziliánskej mníšskej tradície v kontexte západného i východného mníšstva. Knižnica disponuje

mimoriadne bohatou zbierku viacjazyčného materiálu a literatúry k baziliánskej tradícii, zväčša v latinskom a talianskom jazyku. Preštudovali sme množstvo vedeckej a odbornej literatúry a prameňov, ktoré nám pomôžu v pripravovanom preklade a ku ktorým by sme sa na Slovensku nedostali: *Nella tradizione basiliana* (Lisa Cremaschi, 1997), *Initiatio monastica in liturgia bizantina - Officiorum schematis monastici magni et parvi necnon rasophoratus exordia et evolutio* (Michal Wawryk OSBM, 1968), *Il monachesimo delle Origini* (Garcia M. Colombás, 1997), *Spiritual terminology in the Latin translations of the vita Antonii with reference to fourth and fifth century monastic literature* (L. Th. A. Lorie S.J., 1955) etc.

Najdôležitejším momentom nášho výskumu bolo štúdium originálu prameňa *Imago vitae monasticae*. V tejto súvislosti pre nás kľúčovú úlohu predstavuje práca s textom a jeho dodatočná korektúra. Rozhodujúcou súčasťou je práve kolacionovanie textu s faksimile knihy, ktoré sme mali doteraz k dispozícii. Okrem vykonaných korektúr sme v závere knihy objavili doteraz neznámy, neúplný a poškodený list. Vykonali sme jeho odpis, ktorý bude neskôr potrebné podrobiť analýze. Pomocou ďalšej literatúry a slovníkov sme uskutočnili preklad ďalších vybraných častí. Veľmi užitočné bolo pre nás štúdium publikácii T. Špidlíka (Spiritualita kresťanského Východu, systematická príručka; modlitba; mníšstvo). Analýza Bazilovičovho asketického spisu vyžaduje systematické poznávanie a výskum prameňov širokého okruhu latinskej písomnej kultúry, najmä tej, ktorá je spätá s mníšskym životom a tradíciou. Aj v tejto inštitúcii bolo jedným z vytýčených cieľov pátrať po dielach podobného charakteru potrebných ku komparácii. Študovali sme prameň *Pravila Monašeska*, ktoré sme komparovali s naším *Imago vitae monasticae*. Ide o bilingválne latinsko-cirkevnoslovanské vydanie z prostredia srbskej mníšskej tradície, ktorého autorom je Vičentije Jovanović, karlovacký pravoslávny metropolita Srbskej cirkvi (od roku 1731). Kniha vyšla tlačou vo Viedni v roku 1735. Ide o veľmi významné dielo z daného prostredia a bude viac než zaujímavé porovnať ho s naším prameňom.

Mgr. Ľubomíra Wilšínská
Slavistický ústav Jána Stanislava SAV
Dúbravská cesta 9
841 04 Bratislava

Bratislava 11.05.2015

Slovenský historický ústav v Ríme
Lamačská cesta 8/A
Bratislava

Bratislava, 26. 10. 2015

Krátka správa z výskumného pobytu

V dňoch 11.-17. októbra 2015 som vďaka finančnej podpore Slovenského historického ústavu v Ríme uskutočnil druhú časť výskumného pobytu plánovaného v roku 2015. Navštívil som Vatikánsky tajný archív, kde som študoval nasledovné fondy:

Segreteria di Stato, Germania 249

Segreteria di Stato, Inghilterra 21

Segreteria di Stato, Principi 140

Segreteria di Stato, Vescovi e Prelati 114

Archivio della Nunziatura Apostolica in Vienna 61, 79

Usiloval som sa prejsť tie pramene, ktoré by mohli mať súvis s rozšírením Sentivániho apológie *Quinquaginta rationes* v Európe a na britských ostrovoch a ktoré som dosiaľ nemal možnosť študovať. Výskum jednoznačne potvrdil, že európsku a najmä britskú recepciu Svätójánskeho spisu z roku 1702 treba interpretovať v kontexte politiky pápeža Inocenta XI., ktorá smerovala k jednote kresťanov. Vo fonde Viedenskej nunciatúry som prezrel aj materiály týkajúce sa úsilia viedenskonovomestského biskupa Krištofa de Royas y Spinola o katolícko-protestantskú úniu v Uhorsku v závere 17. storočia, ktoré predstavuje základný rámec pre interpretáciu celého teologicko-polemického diela Martina Svätójánskeho.

Mgr. Svorad Zavorský, PhD.